

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการรับรู้ทางสังคมและการเมืองของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤตในประเทศไทย นั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีต่างๆทางด้านจิตวิทยา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รัฐศาสตร์การอุดมศึกษา และได้กำหนดเป็นกรอบความคิดในการวิจัยดังนี้

1. การรับรู้ (perception)
 - 1.1 ความหมาย
 - 1.2 การรับรู้และพฤติกรรมทางด้านจิตพิสัย
 - 1.3 ระดับขั้นของพฤติกรรมด้านจิตพิสัย
 - 1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้
 - 1.5 การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านจิตพิสัย
 - 1.6 การรับรู้และทัศนคติ
 - 1.7 การรับรู้ทางสังคมและการเมือง
2. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย
 - 2.1 สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย
 - 2.2 สภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย
3. ภาวะวิกฤตทางด้านสังคมและการเมือง
 - 3.1 ความหมาย
 - 3.2 สาเหตุของการเกิดภาวะวิกฤต
 - 3.3 ปัญหาวิกฤตทางสังคมและการเมือง
4. นิสิตนักศึกษา
 - 4.1 สถานภาพทาง เศรษฐสังคม
 - 4.2 ลักษณะ และ ประเภทของ นิสิตนักศึกษา
 - 4.3 บทบาททางสังคมและการเมือง

5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5.1 ทฤษฎีพัฒนานิสิตนักศึกษาของฮิท

5.2 ทฤษฎีการฝึกฝนและการเข้าร่วมของนิสิตนักศึกษา (Student Involvement Theory)

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การรับรู้ (perception)

1.1 ความหมายของการรับรู้ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้ดังนี้

เดรเวอร์ (Drever, 1966) การรับรู้ หมายถึง กระบวนการของการมีความตระหนักอย่างทันทีทันใดต่อบางสิ่งบางอย่าง (immediatly aware) ปกติจะใช้กับการรับรู้ทางการสัมผัส เมื่อบุคคลตระหนักต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเกิดความรู้ และเมื่อยอมรับสิ่งของนั้นแล้ว การรับรู้ก็จะนำไปสู่กระบวนการการได้มาซึ่งความรู้

ฮิลกราด และ แอทคินสัน (Hilgrad and Atkinson, 1967) การรับรู้ หมายถึง กระบวนการของการมีความตระหนักต่อวัตถุสิ่งของ คุณลักษณะและความสัมพันธ์โดยอาศัยอวัยวะสัมผัส สิ่งที่คุณคนรับรู้จะได้รับอิทธิพลจากชุดและประสบการณ์ที่มีมาก่อน ดังนั้นการรับรู้จึงไม่ใช่เพียงการบันทึกเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่มากระทบอวัยวะสัมผัสเท่านั้น

เมดิสัน (Madison, 1969) หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลมีความตระหนักเกี่ยวกับสิ่งของ คุณลักษณะและความสัมพันธ์ โดยผ่านทางอวัยวะสัมผัส การรับรู้สามารถจะแยกส่วนเป็นองค์ประกอบตามสถานการณ์ได้ (the sensory stimutus pattern) ส่วนภายนอกของการรับรู้ คือ ประสบการณ์ โดยผู้ที่มองเห็นคุณสมบัติภายในของวัตถุสิ่งของ คุณลักษณะและความสัมพันธ์ นำไปสู่กระบวนการทางสมอง โดยผ่านทางอวัยวะสัมผัส

กู๊ด (Good, 1973) การรับรู้ หมายถึง การมีความตระหนัก (awareness) ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งเร้าภายนอกที่ประสบเป็นประจำ เช่น วัตถุ สถานการณ์ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งเร้าดังกล่าวมาเร้าประสาทรับความรู้สึก

กูราลนิก (Guralnik, 1986) การรับรู้ หมายถึง การแสดงถึงการรับรู้หรือความสามารถที่จะรับรู้ เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ คุณลักษณะ เป็นต้น โดยวิธีของความรู้สึก (sense) ความตระหนัก (awareness) และความเข้าใจ (comprehension)

เรเบอร์ (Reber, 1987)

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่นำผลลัพธ์ทางการสัมผัส (sensory input) ที่เป็นหน่วยหนึ่งและติดต่อกันเนื่องกัน กล่าวคือจะมีองค์ประกอบ อวัยวะสัมผัส ระบบประสาท ร่างกาย พุทธิพิสัย (cognitive) และจิตพิสัย (affective)

การรับรู้ หมายถึง ความตระหนักของกระบวนการของอินทรีย์ ซึ่งจุดศูนย์กลางของการรับรู้เสมือนเหตุการณ์ที่รู้ตัว ประสบการณ์จริง ๆ ของกระบวนการของอินทรีย์เริ่ม ค่ายสิ่งเร้าภายในและภายนอก

สรุป ความหมายของคำว่า การรับรู้ (perception) เป็นกระบวนการที่อินทรีย์สนองตอบต่อสิ่งเร้า ในลักษณะที่ตระหนักว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้น มีความเข้าใจในสิ่งนั้น และเลือกให้ความสนใจที่จะรับรู้หรือเลือกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า

1.2 การรับรู้กับพฤติกรรมทางด้านจิตพิสัย

มวลพฤติกรรมของมนุษย์แยกตามจุดประสงค์ของการศึกษา (taxonomy of education objective) ของ แครทวอล และคณะ (Krathwohl, 1956) ได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. พฤติกรรมด้านความรู้-ความคิด หรือพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) ได้แก่ พฤติกรรมในด้านการใช้ความคิด ใช้สมองหรือสติปัญญา เพื่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ แบ่งออกเป็นระดับขั้นการพัฒนา 6 ขั้น จากต่ำสุดไปสูงสุด ได้แก่ ขั้นความรู้-ความจำ ขั้นความเข้าใจ ขั้นการนำไปใช้ ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นการสังเคราะห์ และขั้นการประเมินค่า

2. พฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือด้านจิตพิสัย (affective domain) ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับอารมณ์หรือความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างสมขึ้นจนเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพของบุคคล พฤติกรรมด้านนี้มีระดับขั้นการพัฒนาทางต่ำสุดไปสูงสุด 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นตอบสนอง ขั้นเห็นคุณค่า ขั้นจัดระบบ และขั้นเกิดทัศนคติ

3. พฤติกรรมด้านความคล่องแคล่วทางกาย หรือด้านทักษะพิสัย (psychomotor) ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ให้ใช้งานได้คล่องแคล่วเหมาะสมกับงานหรือหน้าที่ จนถึงขีดสูงสุดที่บุคคลจะพัฒนาได้

พฤติกรรมด้านนี้จะ เน้นเป็นพิเศษเฉพาะในการเรียนที่ต้องใช้ความสามารถของอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น การออกเสียงในการเรียนภาษา การรำซุ่มอาชีพในจังหวัดนครศรี เป็นต้น

ขอบเขตของพฤติกรรมด้านจิตพิสัย พฤติกรรมด้านจิตพิสัย หรือความรู้สึกนี้มี ลักษณะสำคัญที่ควรพิจารณาและ เป็นลักษณะที่ทำให้พฤติกรรมด้านนี้แตกต่างอย่าง เห็นได้ชัดจากพฤติกรรมอื่น ๆ 5 ประการ (วัลลภ กันทรพิชัย) คือ

1. เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์หรือความรู้สึก (feeling/emotion) ซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน เป็นเครื่องชี้บ่งว่าการแสดงออกให้ปรากฏหรือสิ่ง เกิดได้ของพฤติกรรมนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์แวดล้อม และถ้าผู้แสดงพฤติกรรมรู้ตัวว่าถูกสั่ง เกิดหรือมีเจตนาในการแสดงออกแฝงอยู่แล้ว พฤติกรรมที่แสดงออกก็อาจอยู่ในรูปของการเสแสร้ง ทำให้การสังเกตผิดพลาดได้ง่ายที่สุด นั่นคือ พฤติกรรมด้านนี้ของบุคคล อาจแสดงออกให้เห็นได้ทั้งในรูปของธรรมชาติหรือในรูปของการเสแสร้ง ขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมในช่วง เวลาของการแสดงออกและ เจตนาของผู้แสดงด้วย

2. เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะ เฉพาะตัว (typical) ของแต่ละบุคคล ไม่อาจลอกเลียนหรือถ่ายถอดสู่กันได้ง่าย ๆ เมื่อบุคคลพัฒนาไปตามรูปแบบรูปใดรูปหนึ่ง จนถึงขั้นสูงสุดของการพัฒนาแล้ว จะ เปลี่ยนแปลงยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในเวลาสั้น ๆ เพราะ ได้กลายเป็นลักษณะ เฉพาะตัวของบุคคลนั้นไปแล้ว ในขณะที่เดียวกันการตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งว่าถูกหรือผิด แบบเดียวกับการตัดสินถูกหรือผิดในพฤติกรรมด้านความรู้-ความคิดนั้นจะหาไม่ได้ นอกจากจะตัดสินโดยใช้ เกณฑ์ปกติหรือมาตรฐานของกลุ่มสังคมที่บุคคลนั้น เป็นสมาชิกอยู่ เพื่อหาข้อสรุปออกมาว่าพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกในสถานการณ์นั้นเป็นที่พึงปรารถนาในสังคมนั้น ๆ หรือไม่เท่านั้น และ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง หรือต่างสังคมกัน เกณฑ์ปกติหรือมาตรฐานย่อมเปลี่ยนแปลง ผลการตัดสินว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ หรือควรมีหรือไม่ ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน

3. เป็นพฤติกรรมที่มีทิศทางของการแสดงออก (direction) ได้สองทางตรงกันข้ามและคู่กันเสมอ เช่น "รัก" คู่กับ "เกลียด" "ขยัน" คู่กับ "ขี้เกียจ" "ซื่อสัตย์" คู่กับ "คดโกง" เป็นต้น โดยปกติอาจเรียกว่าทิศทางบวกหรือลบ และโดยทั่วไปทิศทางจะเป็นที่พึงปรารถนาบ่อยครั้งกว่าทิศทางลบ เช่น รัก ชอบ ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ แต่ในบางครั้งสังคมก็ต้องการทิศทางลบเหมือนกัน เช่น เกลียดคอบายมุข ไม่ชอบเที่ยวเตร่ รังเกียจความสกปรก

ความไม่เป็นระเบียบ หรือรังเกียจยาเสพติด เป็นต้น

4. เป็นพฤติกรรมที่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันได้ด้านความเข้ม

(Intensity) เช่น รักมาก-รักน้อย ชัยนมาก-ชัยนน้อย ซื่อสัตย์มาก-ซื่อสัตย์น้อย เมตตามาก-เมตตาน้อย ดังนั้น แม้ว่าบุคคล 2 คน จะมีความรู้สึกหรืออารมณ์ในขณะใดขณะหนึ่ง หรือลักษณะประจำตัวเช่นเดียวกัน ก็อาจแตกต่างกันได้ในด้านความเข้มนี้ ลักษณะ เช่นนี้เปรียบได้กับพฤติกรรมด้านความรู้-ความคิด ที่มีรู้มาก-รูน้อย เข้าใจมาก-เข้าใจน้อย

5. เป็นพฤติกรรมที่บุคคลใดจะเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ขึ้นมาจากมีเป้าหมาย

(target) เสมอ จะเกิดขึ้นมาลอย ๆ ไม่ได้ เป้าหมายนี้อาจเป็นคนหรือสัตว์ หรือสิ่งของหรือสภาวะใด ๆ ก็ได้ เช่น บุคคลจะเกิดอารมณ์รัก เกิดความชัยน เกิดความซื่อเกี่ยวกับมาลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องมเป้าหมาย เช่น รักเพื่อน รักคู่รัก ชัยนทำงานบ้าน ชัยนเรียน ซื่อเกี่ยวกับหนังสือ และ เมื่อเปลี่ยนเป้าหมายแล้ว ความรู้สึกหรืออารมณ์นั้นอาจจะเปลี่ยนได้ทั้งทิศทางหรือความเข้ม เช่น รักเพื่อน ถ้าเปลี่ยนจากเพื่อนคนหนึ่ง เป็นอีกคนหนึ่ง อาจเปลี่ยนจากรักมากมาเป็นรักน้อย หรือแม้แต่จะเปลี่ยนจากรักเป็นเกลียดก็ได้

ลักษณะสำคัญ 5 ประการของพฤติกรรมด้านความรู้สึก หรือคุณลักษณะ 5 ประการดังกล่าวนี้ ทำให้พฤติกรรมด้านนี้มีความแตกต่างจากพฤติกรรมด้านความรู้-ความคิด หรือพุทธิพิสัยอย่างมาก และมีผลทำให้แนวทางพัฒนาและประเมินพฤติกรรมด้านนี้แตกต่างไปจากแนวทางพัฒนาและการประเมินพฤติกรรมด้านความรู้-ความคิดเป็นอย่างยิ่ง

พฤติกรรมการรับรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นของพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือจิตพิสัย ดังได้กล่าวแล้วแต่ต้น จึงมีลักษณะสำคัญทั้ง 5 ประการนี้ เช่นกัน

1.3 ระดับขั้นพัฒนาของพฤติกรรมจิตพิสัย

นอกจากจะมีลักษณะสำคัญที่ต่างไปจากพฤติกรรมด้านความรู้-ความคิดแล้ว พฤติกรรมด้านความรู้สึก หรือด้านจิตพิสัย ยังมีระดับขั้นพัฒนาที่แตกต่างจากระดับขั้นพัฒนาของพฤติกรรมด้านความรู้-ความคิดอีกด้วย ระดับขั้นพัฒนาของพฤติกรรมด้านความรู้สึกหรือจิตพิสัยมี 5 ขั้น เรียงจากขั้นต่ำสุดไปทางขั้นสูงสุด

1. ขั้นการรับรู้หรือการให้ความสนใจ (receiving or attending) จัดเป็นขั้นแรกสุดของพฤติกรรมด้านจิตพิสัย ในขั้นนี้บุคคลจะมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์

ที่เกิดขึ้นรอบตัว แยกเป็น 3 ด้านดังนี้

1.1 ตระหนักรู้ (awareness) เป็นพฤติกรรมขั้นแรกสุดของจิตพิสัย เป็นขั้นที่บุคคลได้ถูกคิดหรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง มีเหตุการณ์หนึ่ง เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจ แต่ยังไม่ใช้การสนใจอย่างเฉพาะเจาะจง

1.2 ความยินดีหรือความตั้งใจที่จะรับรู้ (willingness to receive) เป็นความเต็มใจ ฟังพอใจต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้น

1.3 การควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจ (controlled or selected attention) เป็นขั้นที่บุคคลนั้นจะเลือกรับหรือเลือกให้ความสนใจเฉพาะสิ่งที่เขาชอบหรือให้ความสนใจมาที่

2. ขั้นการตอบสนอง (responding) เป็นพฤติกรรมด้านจิตพิสัยที่พัฒนาต่อจากขั้นรับรู้ กล่าวคือ เมื่อเกิดการรับรู้แล้วบุคคลจะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า แยกเป็นกระบวนการย่อยๆ จากระดับต่ำสุดของกระบวนการดังนี้

2.1 การยินยอมที่จะตอบสนอง (acquiescence in responding) เป็นการหาเพราะความเชื่อฟังหรือคล้อยตามหรือทำตามคำแนะนำโดยมีความรู้สึกต่อต้านน้อย

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง (willingness to respond) เป็นการอาสาสมัครที่จะหาโดยมิได้เกิดจากความเกรงกลัวหรือเกรงใจ แต่เป็นเพราะเขาดังใจหาด้วยตัวเขาเอง

2.3 ความพอใจในการตอบสนอง (satisfaction in respond) เป็นการตอบสนองที่ประกอบด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกพึงพอใจ ยินดี สนุกสนาน

3. ขั้นการเกิดค่านิยมหรือการสร้างคุณค่า (valuing) เป็นขั้นที่บุคคลมองเห็นคุณค่าของวัตถุ ปรากฏการณ์และพฤติกรรมด้วยตัวเขาเอง ซึ่งรวมถึงการเอากฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ สิ่งที่บุคคลแสดงออกจะมีลักษณะคงเส้นคงวา ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเชื่อหรือทัศนคติที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล หรือการตอบสนองจะเป็นไปตามค่านิยมที่เขายึดถือ ขั้นการเกิดค่านิยมนี้แยกเป็น 3 ระดับ คือ

3.1 การยอมรับค่านิยม (acceptance of a value) เป็นการที่บุคคลเห็นด้วยและยอมรับในความเชื่อ ทัศนคติหรือค่านิยมด้วยการกระทำอย่างคงเส้นคงวา

3.2 การนิยมชมชอบในค่านิยม (preference for a value)

เป็นความรู้สึกที่แสดงถึงความนิยมในค่านิยมด้วยการแสดงความต้องการ และการยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขายอมรับค่านิยมแล้ว

3.3 การยึดมั่นในค่านิยม (commitment to a value) บุคคลจะแสดงอย่างชัดเจนว่าเขายึดถือค่านิยมของสิ่งใด มีแรงจูงใจที่จะแสดงออกถึงการสนับสนุนช่วยเหลือด้วยความศรัทธา ด้วยความเชื่อมั่น ตลอดจนปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับความเชื่อมั่น

4. ขั้นการจัดระบบคุณค่า (organization) พฤติกรรมในขั้นนี้ เป็นขั้นที่บุคคลมีค่านิยมหลายอย่าง บุคคลจึงจำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ของค่านิยมเหล่านั้นโดยจัดลำดับความสำคัญของค่านิยม จนอาจกลายเป็นค่านิยมใหม่ขึ้น ระดับของการจัดระบบแยกเป็น 2 ระดับ คือ

4.1 การสร้างแนวความคิดของค่านิยม (conceptualization of a value) จะเริ่มตั้งแต่ขั้นการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งต่างๆ ด้วยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะมองเห็นความสัมพันธ์ของค่านิยมที่ยึดถืออยู่

4.2 การจัดระบบของค่านิยม (organization of a value system) เป็นการสร้างแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ตามสิ่งที่คุณค่าจัดระบบขึ้น ซึ่งการจัดระบบค่านิยมนี้จะออกมาในลักษณะของการพัฒนาปรัชญาแห่งชีวิตหรือการเกิดอุดมการณ์ในความคิดของบุคคล

5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (characterization) พฤติกรรมในขั้นนี้ เป็นการพัฒมาถึงขั้นของการประพฤติของบุคคลตามระบบค่านิยมที่เขายึดถือ มีการแสดงออกมาในรูปแบบที่คงเส้นคงวาและเป็นอัตโนมัติโดยมิได้มีอารมณ์เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 2 ระดับคือ

5.1 การวางหลักทั่วไป (generalized set) คือการแสดงออกซึ่งความแน่นอนของเจตคติ ความเชื่อและค่านิยมที่ตนมี

5.2 การแสดงลักษณะนิสัย (characterization) เป็นพฤติกรรมขั้นสูงสุดของจิตพิสัยที่แสดงให้เห็นหรือสังเกตได้โดยบุคคลอื่น การแสดงลักษณะนี้ค่อนข้างจะถาวร คือเป็นการสร้างลักษณะที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างมาเป็นจุดใหญ่ที่สำคัญของลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์ เช่น การมีปรัชญาชีวิต การมีเหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นต้น

จากพฤติกรรมด้านจิตพิสัยซึ่งประกอบด้วยขั้นพัฒนาการ 5 ขั้นดังกล่าว สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภูมิแสดงลำดับขั้นของพฤติกรรมด้านความรู้สึกตามแนวคิดของแคโรลเวลและคณะ ดังแผนภูมิที่ 4

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ ซึ่งเป็นการรับรู้ที่เป็น พฤติกรรมด้านจิตพิสัยขั้นต่ำสุดตามแนวคิดของแคททิวล กล่าวคือ ชั้นการรับรู้ หรือให้ความสนใจ ประกอบด้วย การมีความรู้ อารมณ์ และความรู้สึกของบุคคลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมีความยินดี หรือความตั้งใจที่จะรับรู้ หมายถึง มีความเต็มใจ พึงพอใจต่อสิ่งเร้าที่มากระดับหนึ่ง กล่าวคือมีความ รู้สึกทางบวกในการรับรู้ต่อสิ่งเร้า คนเราอาจมีความตั้งใจที่จะรับรู้ในระดับต่าง ๆ กัน และ ขึ้นต่อไปคือการเลือกให้ความสนใจ การจำแนกความแตกต่างด้านต่าง ๆ ของสิ่งเร้าที่มีการรับรู้ อย่างชัดเจนโดยอาศัยความประทับใจที่มาก่อน จะช่วยเพิ่มส่วนของพุทธิพิสัยให้การรับรู้มากขึ้น ทว่าให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเร้า นั้น และมีความรู้สึกไวต่อสิ่งเร้าและนำไปสู่พฤติกรรม การตอบสนองต่อไป

ดังนั้น การรับรู้ทางสังคมและการเมือง เกี่ยวกับภาวะวิกฤตในประ เทศในการ วิจัยนี้ จึงประกอบด้วย

1. การมีความรู้ อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมต่อภาวะวิกฤตทาง สังคม และการเมือง
2. ความยินดีหรือตั้งใจที่จะรับรู้เกี่ยวกับหลักการ อุดมการณ์ เกี่ยวกับภาวะ วิกฤตทางสังคมและการเมือง
3. การเลือกให้ความสนใจต่อวิกฤตทางสังคมและการเมือง

1.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ฮิลการ์ด และ แอทคินสัน (Hilgard and Atkinson, 1967) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ดังนี้

1.4.1 ความตั้งใจหรือความใส่ใจ (attention) เนื่องจากการรับรู้ของ มนุษย์เรานั้นมีการเลือกสรรสิ่งที่จะรับรู้ ดังนั้นเราจึงมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบเรา ไม่เท่ากัน เราจะเลือกโต้ตอบเฉพาะสิ่งเร้าที่เราสนใจ คือ เรามีการเลือกสรรสิ่งเร้า มนุษย์ เราจะผันแปรอย่างมากในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอันเดียวกัน เพราะนิสัยหรือความสนใจของแต่ละ คนในขณะนั้นซึ่ง เดียวพร้อมสำหรับสิ่งเร้าบางอย่างแตกต่างกัน ความตั้งใจของคนเราอาจจะ ขึ้นอยู่กับ ความสนใจในขณะนั้น และสภาพของอารมณ์

1.4.2 การเตรียมการ (preparatory set) บางครั้งการเลือกในการรับรู้อาจจะเกิดก่อนที่จะปรากฏสิ่งเร้าก็ได้ เราสามารถที่จะเตรียมตัวของเรานำเพื่อที่จะรับรู้และกระทำต่อสิ่งเร้า ซึ่งเราคาดว่า จะเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์ของการวิ่งแข่งขัน นักวิ่งเตรียมพร้อมที่จะวิ่งไม่ได้ยินเสียงปืน ดังนั้นการจัดการของนักวิ่งคือความพร้อมที่จะได้ยินเสียงปืนและความพร้อมที่จะกระโจนไปข้างหน้าเพื่อการแข่งขัน ดังนั้นในขั้นตอนนี้ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คือ ความพร้อม (readiness)

1.4.3 ความต้องการและค่านิยม (needs and values) เราจะรับรู้อะไรนั้น อาจจะถูกกำหนดโดยความต้องการและค่านิยมส่วนตัว ค่านิยมต่อวัตถุสิ่งของ (สิ่งเร้า) อาจจะเป็นผลกระทบ เช่น ความประทับใจในขนาด เช่น เด็กๆจากครอบครัวยากจนมีแนวโน้มที่จะประเมินขนาดของเหรียญเกินความเป็นจริงมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวร่ำรวย (Bruner and Goodman, 1947 อ้างใน Hilgard, 1967)

อุทุมพร ทองอุไทย (2533) กล่าวว่า เนื่องจากความตระหนักเป็นพฤติกรรมประเภท affective domain ซึ่งจะเริ่มจากการรับรู้ตัว เกี่ยวกับปรากฏการณ์และสามารถรับรู้ที่ระดับสูงขึ้นไปจนถึงที่การตั้งใจที่จะสังเกตปรากฏการณ์ และสนองตอบต่อปรากฏการณ์ ด้วยความรู้สึกที่ดี ดังนั้นความตระหนักของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีความรู้หรือรู้จักสิ่งนั้นก่อน ซึ่งความตระหนักจะเกิดขึ้นได้น้อยเพียงใดขึ้นกับการรับรู้ของแต่ละคน

บัณฑิต จุฬาศัย (2528) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์ ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมีผลกระทบโดยตรงทำให้เกิดการรับรู้ระดับต่างๆ เช่น คนที่เคยอยู่ในบ้านเมืองที่สับสนวุ่นวายไร้ระเบียบ สกปรก ฯลฯ ก็จะได้รับรู้สภาพแวดล้อมดังกล่าวอยู่ทุกวัน ทำให้เกิดความเคยชินและยอมรับสภาพแวดล้อมนั้น แม้ว่า จะไร้คุณภาพก็ตาม สำนึกดังกล่าวเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อมีการเปรียบเทียบจากสิ่งที่ได้รับรู้ใหม่

2. ความใส่ใจและการให้คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้ ความใส่ใจในเรื่องที่จะรับรู้แปรเปลี่ยนได้หลายระดับ ตั้งแต่ความจำเป็น ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจและอารมณ์ เช่น บุคคลที่สัญจรบนท้องถนน จะมีความต้องการเมืองที่สะอาดร่มรื่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ถ้าเขาขับรถยนต์เขาจะรับรู้ถึงความสับสนของสิ่งต่างๆที่เป็น

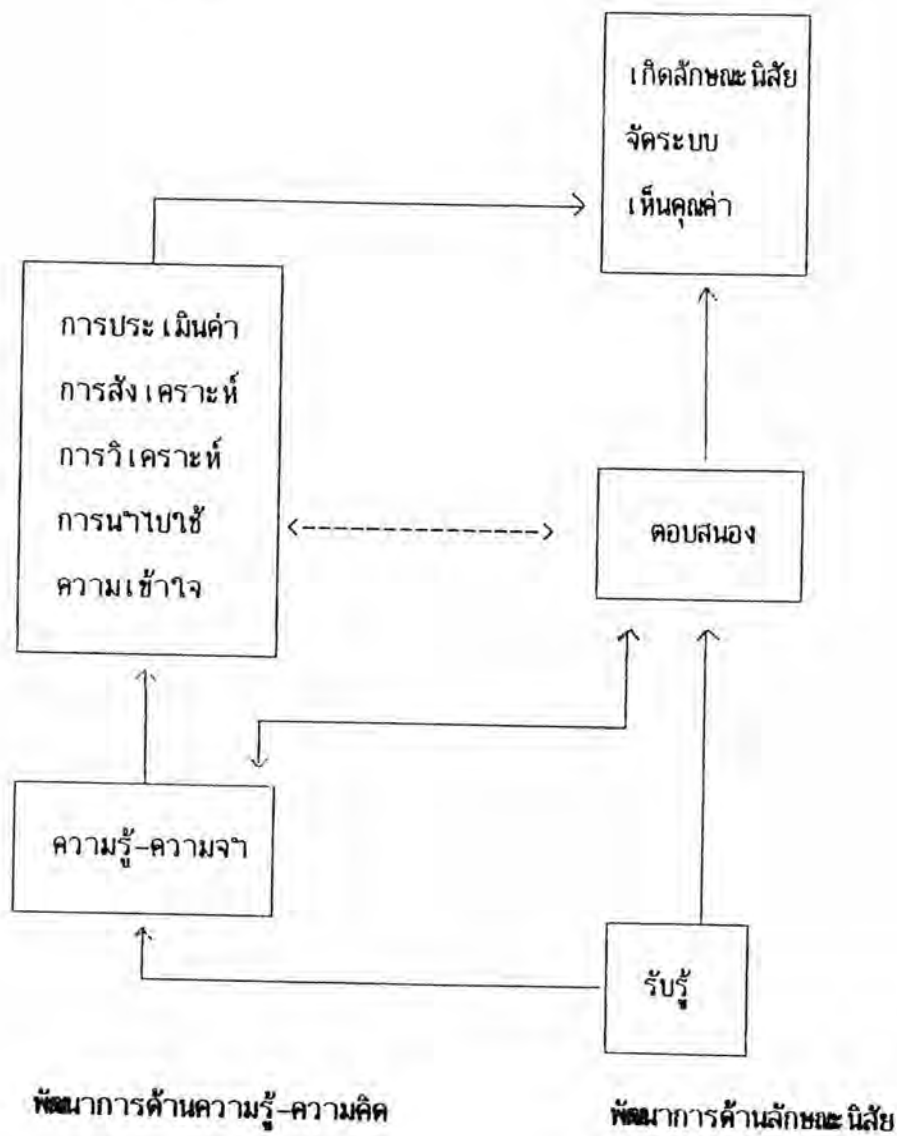
ปัญหาในการจับชื่อ เป็นต้น

3. **ลักษณะ และรูปแบบของเรื่องที่จะรับรู้** นอกจากการรับรู้ของบุคคลจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเข้าใจและการให้คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้แล้วยังขึ้นอยู่กับว่าสิ่งหรือเรื่องที่จะรับรู้มีลักษณะ รูปแบบเป็นอย่างไร ตัวอย่างการสร้างความตระหนักในเรื่องขยะที่ได้รับความนิยมมาก เนื่องจากการให้ความรู้ความเข้าใจได้กระทำอย่างกว้างขวางโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น การนำเสนอโดยคาราภาพยนตร์ โครงการดาวพิเศษ มีทั้งบทเพลง ค่ายวิทยุ มีการนำเสนอข่าวสารทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ ป้ายโฆษณาถึงขยะ เป็นต้น ทำให้บุคคลเกิดการรับรู้เพื่อให้เกิดความตระหนักนั้น ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร

1.5 การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านจิตพิสัยเพื่อการประเมินลักษณะนิสัย

พัฒนาการทางด้านลักษณะนิสัย นอกจากจะเกี่ยวข้องกับความรู้และสติปัญญาแล้วยังเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านอื่น ๆ อันเป็นสิ่งแวดล้อมอีกหลายประการ และการพัฒนาของแต่ละบุคคลในด้านนี้อาจขึ้นถึงขั้นสูงสุด โดยที่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมหรือไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมก็ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว เราจึงไม่อาจสรุปได้ว่า ผู้ที่มีความรู้ดี มีสติปัญญาสูงจะเป็นผู้มีลักษณะนิสัยเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมเสมอไป อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางด้านลักษณะนิสัยของบุคคลก็มีส่วนสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านความรู้ ความคิดอย่างใกล้ชิด ดังอาจแสดงได้ด้วยแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ของพัฒนาการด้านความรู้-ความคิดและพัฒนาการด้านลักษณะนิสัย

แผนภูมิต่างกันแสดงพัฒนาการของบุคคล 2 ด้าน คู่ขนานกันคือ พัฒนาการด้านความรู้-ความคิด 6 ชั้น คือ ความรู้-ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า ส่วนพัฒนาการด้านความรู้สึกลักษณะนิสัย มี 5 ชั้นคือ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดระบบ และการเกิดลักษณะนิสัย พัฒนาการทั้ง 2 ด้าน ในตัวบุคคลเดียวกัน ในการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจะเป็นไปตามลำดับคือ

1.5.1 พัฒนาการขั้นต้นจะ เริ่มที่ด้านคุณลักษณะก่อน คือขั้นรับรู้ ขั้นนี้ได้แก่ การให้ความสนใจ รับฟัง ตั้งใจติดตามเรื่องราวที่มีผู้พูดหรืออ่านหนังสือที่ ได้พบในเรื่องที่จะ เรียนรู้เมื่อเกิดความคับใจจะรับ คือขั้นรับรู้แล้ว เขาจึงจะพัฒนาด้านความรู้ ความคิดขั้นต่อไปได้ คือ เกิดความรู้-ความจําในสิ่งที่ได้พบ ได้เห็น ถ้าเขาไม่รับรู้แล้ว ความรู้-ความจําในเนื้อหาที่จะ เกิดขึ้นไม่ได้

1.5.2 เมื่อพัฒนาการด้านความรู้-ความคิด มีจุดเริ่มต้นที่ความรู้-ความจํา แล้ว เขาก็จะพัฒนาด้านนี้ต่อไปในขั้นสูงๆขึ้นตามความสามารถทางสติปัญญาของเขา จากความ เข้าใจไปจนถึงขั้นการประ เหมินค่า ในขณะ เดียวกันพัฒนาการด้านคุณลักษณะก็จะก้าวไปในขั้นตอบ สอน ในช่วงนี้บุคคลจะตอบสนองได้เพียงใด อย่างไร ย่อมขึ้นกับพัฒนาการทางด้านความรู้- ความคิดที่พัฒนาสูงตามไป ถ้าเขาเข้าใจก็จะตอบสนองในรูปของการแสดงความเข้าใจ ถ้าเขา นำไปใช้ได้ (ความรู้ความคิด) เขาก็อาจตอบสนองในรูปของการนำสิ่งที่รู้ไปใช้ และถ้าเขาเกิด ความสามารถประ เหมินค่าได้ เขาก็อาจตอบสนองออกมาในรูปของการวิพากษ์วิจารณ์งานหรือสิ่ง ต่าง ๆ ที่เขาได้พบเห็นในเรื่องที่เขากำลัง เรียนรู้

1.5.3 ก่อนที่บุคคลหนึ่งจะพัฒนาถึงขั้นเห็นคุณค่า ในสิ่งที่เขาเรียนรู้ได้เขา จะต้องพัฒนาด้านความรู้ ความคิดในเรื่องที่ได้เรียนรู้จนถึงขั้นสามารถประ เหมินค่าได้เสียก่อน เพราะถ้าเขายังไม่สามารถบอกสิ่งที่เขาเรียนรู้ มีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร เขาก็ย่อมจะ ซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งนั้นไม่ได้ ดังนั้นความรู้ความคิดขั้นประ เหมินค่า จึง เป็นจุดที่จะนำไปสู่การ เห็นคุณค่า ต่อจากนั้นเขาจึงจะพัฒนาด้านคุณลักษณะต่อไปจนถึงขั้นเกิดกึ่งนิสัยได้ในเรื่องที่เขา ได้เรียนรู้นั้น

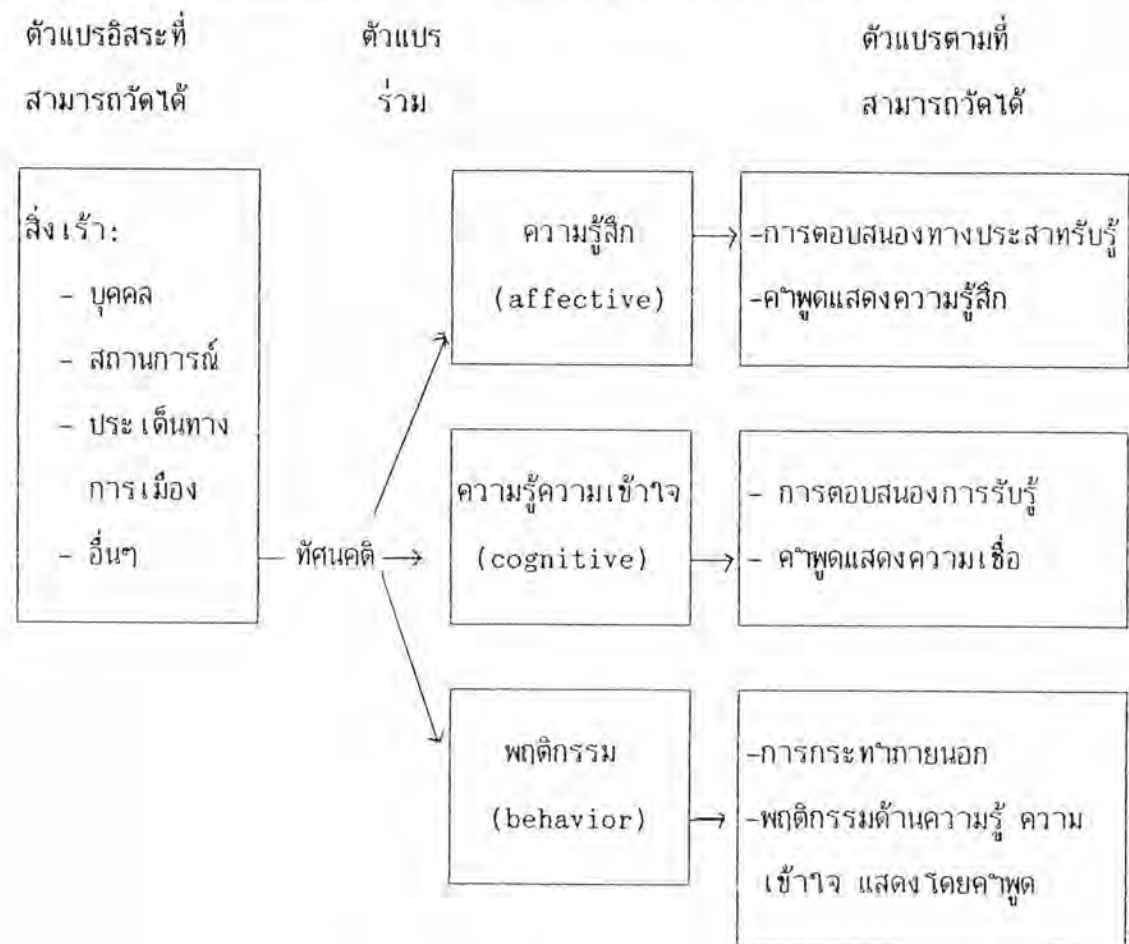
1.5.4 จากแผนภูมินี้ แม้จะ แสดงว่า บุคคลจะเห็นคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อเขา บอกคุณ-โทษของสิ่งนั้นๆได้ (ประ เหมินค่าได้) ก็จริง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าถ้าบุคคลพัฒนาไป ถึงขั้นประ เหมินค่าแล้วเขาจะ พัฒนาต่อไปทางด้านคุณลักษณะถึงขั้นเห็นคุณค่า-จัดระบบ-และเกิด กึ่งนิสัยที่สอดคล้อง เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมเสมอไป ดังนั้น การตั้งความหวังว่าเมื่อบุคคล รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่วแล้ว เขาคงจะไม่ประพฤตชั่ว หันไปประพฤตดีสิ่งดี ๆ จึงอาจไม่เป็นจริง เสมอไปกับทุก ๆ คน ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยให้เขาเกิดกึ่งนิสัยที่ดีได้ ซึ่งหมายความว่า คนเรียนเก่ง สติปัญญาดี ความรู้สูง อาจมีความประพฤตหรือลักษณะ นิสัยไม่ดี เป็นที่รัง เกียจของ สังคมก็ได้

1.6 การรับรู้และทัศนคติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สิ่งเร้า คือ ความตั้งใจและความสนใจ ซึ่งเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับทัศนคติอย่างมาก ทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเป็นตัวกำหนดว่าเราจะสนใจ และตั้งใจจะรับรู้สิ่งเร้านั้นหรือไม่ เพียงใด

องค์ประกอบของทัศนคติ ตามแนวความคิดของโรเซนเบิร์ก (Resenberg and others, 1960 อ้างใน Ajzen and Fisgbein, 1980)

แผนภูมิที่ 6 แสดงองค์ประกอบทัศนคติตามแนวความคิดของโรเซนเบิร์ก

องค์ประกอบของทัศนคติมีดังนี้คือ

1. ด้านความคิดหรือความรู้ความเข้าใจ (cognitive component of attitude formation) เกิดจากการที่บุคคลรับและสัมผัสสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน แล้วจัดกลุ่มของสิ่งที่ผ่านเข้ามาเป็นหมวดหมู่โดยรวบรวมสิ่งที่เหมือนกันเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่ง

ทางจิตเรียกว่าการแบ่งประเภทหมวดหมู่ (categorization) เพื่อช่วยในการรับรู้ (perception) ของตนและการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่บุคคลรับและสัมผัสนี้ นับว่าเป็นส่วนประกอบทางด้านความคิดหรือความรู้ความเข้าใจของทัศนคติ

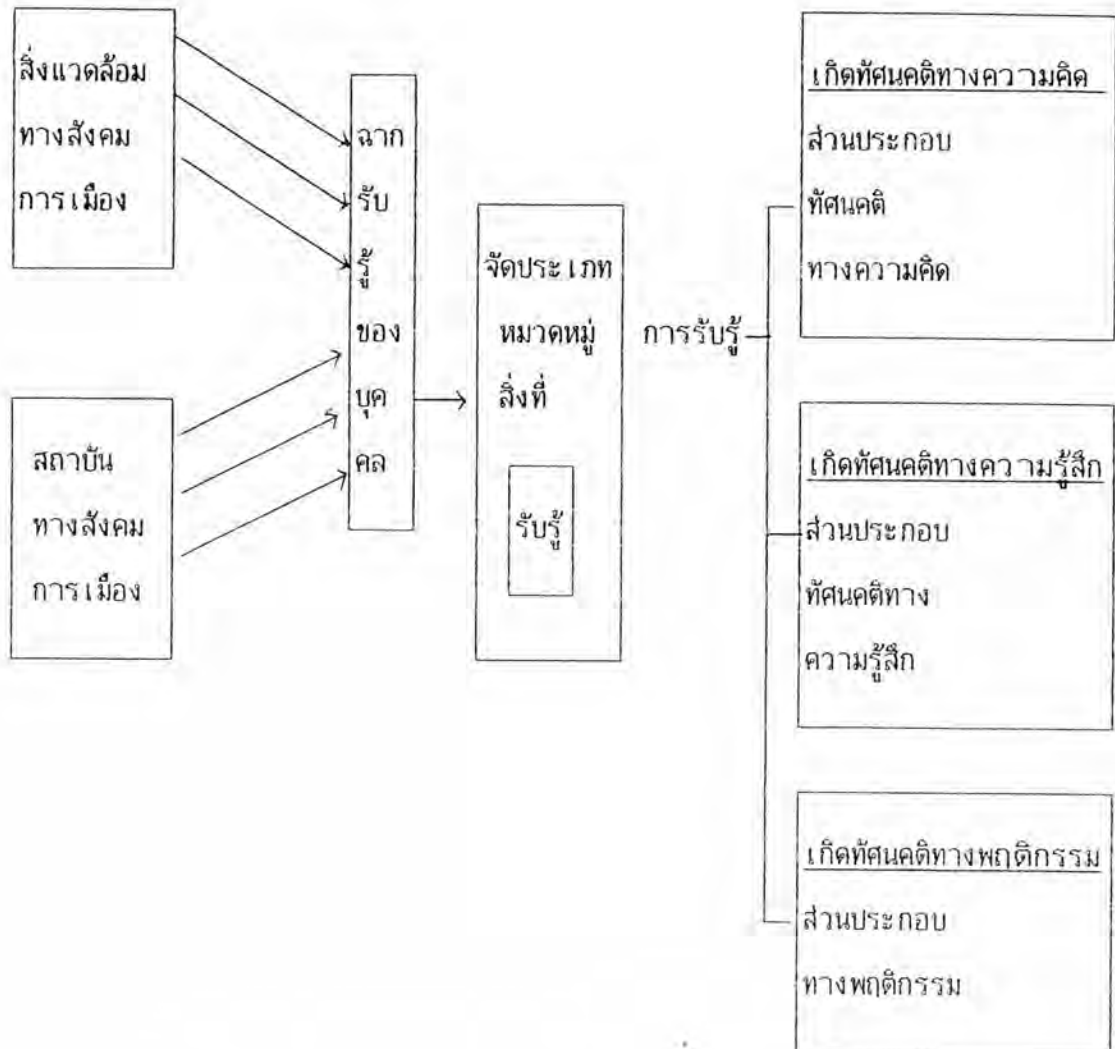
2. ด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (affective component of attitude formation) เป็นการเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เป็นไปในด้านบวกหรือลบ ภายหลังจากที่บุคคลจัดประเภทหมวดหมู่แล้วทำการแปลความหมายออกมา

3. ด้านพฤติกรรม (behavioral component of attitude formation) ปทัสถานทางสังคม (social norms) มีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติทางด้านนี้มาก เพราะเป็นต้นตอแห่งความคิดที่สร้างความเชื่อในสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง และความเชื่อนี้เอง จะควบคุมความประพฤติ พฤติกรรมและการแสดงออกของแต่ละบุคคลไว้ภายใต้ปทัสถานทางสังคม เช่น การเหยียดผิวในอเมริกา หรือความกลัวที่ถ้าทำสิ่ง ซึ่งปทัสถานทางสังคมไม่ยอมรับ

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามลักษณะของส่วนประกอบของทัศนคติที่บุคคลรับและสัมผัสสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งสำคัญ อาจแสดงให้เห็นเป็นแผนภูมิเพื่อเพิ่มความเข้าใจยิ่งขึ้นได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 7 แสดงส่วนประกอบของทัศนคติที่บุคคลรับและสัมผัสสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อม

1.7 การรับรู้ทางสังคมและการเมือง (social and political perception)

การรับรู้ทางสังคม (social perception)

การรับรู้ทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความคิดรวบยอดในสิ่งที่เราจะรับรู้
ความคิดรวบยอดทางสังคม (social concept) มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เรารับรู้โลกทางสังคม
(social world) พฤติกรรมของเราที่กระทำต่อคนอื่น ๆ ส่วนหนึ่งถูกกำหนดด้วยความคิดรวบยอด
(Gergen, 1977) เกี่ยวกับเขาเหล่านั้น ความคิดรวบยอดจะเกี่ยวข้องกับการมีมูลข่าวสาราน

เรื่องนั้น อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการรับรู้ของคนเรานั้น เริ่มจากสร้างความคิดรวบยอด คัดลึนใจ และกระทำ แม้ว่าข้อมูลข่าวสารอาจจะคลุมเครือหรือไม่เพียงพอ

ความหมายของการรับรู้ทางสังคม คือมีความการรับรู้ต่อปัญหาอันเกิดขึ้น จากความสัมพันธ์ของกลุ่มชนชั้น ชีวีตครอบครัว ชนบธรรมนิยมประเพณี ระบบอุปถัมภ์ และการถือครองที่ดิน และความยินดีหรือตั้งใจที่จะรับรู้ปัญหาสังคมดังกล่าว รวมถึงการเลือกให้ความสนใจในปัญหาทางสังคม

การรับรู้ทางการเมือง (political perception)

คำว่า การเมือง ลิขิต อีร์เวคิน (2528) ให้ความหมายว่า "การใช้อำนาจ หรืออิทธิพล เพื่อจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (สิ่งที่มีคุณค่าทางการเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการมีอำนาจ การมีเสรีภาพ ความมั่นคงปลอดภัย ความยุติธรรม ความเคารพนับถือ ความนิยมชมชอบ ความรอบรู้ ความอยุติกันดี ความมั่นคง ฯลฯ)"

กระมล ทองธรรมชาติ (2515) ให้ความหมายว่า การเมือง คือ การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมซึ่งอาจมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรืออาจขัดแย้งกัน หรือมีความคิดเห็นแตกต่างกัน หรือไม่ลงรอยกัน ทำการต่อสู้กันเพื่อสรรหาบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ปกครองแทนเรา และหรือเพื่อให้มาซึ่งอำนาจที่จะบันดาลให้พวกเขาสามารถคัดลึนใจในเรื่องผลประโยชน์ของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม

ดังนั้นเมื่อรวมคำว่า "การเมือง" เข้ากับ "การรับรู้" เป็นการรับรู้ทางการเมือง ซึ่งจะมีความหมายเฉพาะ และก่อนจะให้ความหมายของคำนี้ ควรจะได้ทราบว่าการรับรู้ทางการเมืองมีลักษณะอย่างไร และเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง ดังต่อไปนี้

กระบวนการรับรู้มักจะเกี่ยวข้องกับความต้องการ เช่น ความต้องการประจักษ์ตนเองอย่างด่องแท้ (self-actualization) ข้อสมมุติฐานที่ว่าเฉพาะบุคคลที่มีความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางสังคมและความเสมอภาคเท่านั้นจะเกี่ยวข้องกับการกิจของรัฐ (public affairs) ซึ่งจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับเสรีภาพของแต่ละคน (Davies, 1967) คนที่ไม่ม้งานทาท์มักจะมองหาทางจากหนังสือพิมพ์ อ่านคอลัมน์จัดหางาน และข่าวเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อจัดหางานให้แก่ประชาชน และจากข่าวเดียวกันนี้ ผู้มีการศึกษาที่ม้งานทาท์แล้วก็จะให้ความสนใจข่าวเช่นนี้น้อยกว่า แต่จะสนใจเรื่อง

ของการตัดสินใจของศาลที่จะอนุมัติการตรวจสอบภาพยนตร์ และอนุญาตหรือห้ามสิทธิในการพูดอย่างเสรีในองค์การเฉพาะ การพิจารณาความต้องการพื้นฐานในฐานะที่ส่งผลต่อการรับรู้ทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง จะเกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐานเหล่านี้ คนเรามีแนวโน้มที่จะยอมรับและแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาบ้านเมืองอย่างง่าย ๆ และจะแสดงออกเมื่ออยู่ในภาวะคับขันทางการเมืองและเศรษฐกิจ ในภาวะเช่นนี้ ข้าราชการจะยินดีที่จะรับฟังคนที่เสนอวิธีแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ เช่นการเก็บภาษีที่ดินอัตราเดียว (single tax) การแก้ปัญหาของรัฐบาลไม่เฉพาะเรื่องภาษีอย่างเดียว แต่ต้องมีกระจายความมั่งคั่งแก่ประชาชนทุกคนในสังคมด้วย สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการจัดระเบียบของการรับรู้ทางการเมือง คือ 1) วิธีการที่สมบูรณ์และง่ายในการแก้ปัญหาสาธารณะ 2) การจัดหมวดหมู่ จัดระบบของสิ่งที่รับรู้ 3) สัมพันธ์กับลักษณะนิสัย

สรุปการรับรู้ทางการเมืองหมายถึง การมีความรู้ อารมณ์ ความรู้สึก ต่อปัญหาการใช้อำนาจหรืออิทธิพลเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม และความยินดีหรือตั้งใจที่รับรู้ปัญหาดังกล่าว รวมถึงการเลือกให้ความสนใจในปัญหาการเมืองด้วย

2. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย

การรับรู้ของบุคคลในสิ่งเดียวกันอาจจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่กล่าวมาแล้ว 3 ประการ คือ ความตั้งใจ การเตรียมตัว (ความพร้อม) และความต้องการ ค่านิยมของบุคคล สำหรับนิสิตนักศึกษาซึ่งได้จากครอบครัวบิดามารดามาสู่รั้วมหาวิทยาลัย หอพักมหาวิทยาลัยหรือเอกชน หรือไป-กลับ ย่อมจะมีสภาพแวดล้อมประจำวันที่แตกต่างกันออกไป สภาพแวดล้อมเหล่านี้ อาจจะส่งผลต่อการรับรู้ต่อเหตุการณ์บ้านเมืองในระดับที่แตกต่างจากคนอื่นได้

นักการอุดมศึกษาได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา และได้พัฒนาเครื่องมือประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย คือ แอสติน (Astin, 1970) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยว่า สภาพแวดล้อมเชิงสิ่งแวดล้อม หมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์หรือคุณลักษณะใด ๆ ของสถาบันที่สังเกตได้ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาธสัมพันธ์ของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษา สภาพที่เป็นอยู่และสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้สามารถตรวจสอบได้โดยวิธีการสังเกตอิสระ ด้วยแนวคิดนี้ทำให้แอสตินพัฒนาแบบสำรวจกิจกรรมของ

มหาวิทยาลัยโดยแบ่งสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเพื่อน (2) สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร (3) สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับสถานที่ (4) สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับสภาพภายในห้องเรียน

นอกจากนี้แอสติน (Astin, 1990) ยังได้ศึกษาและสรุปลักษณะสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่มีผลกระทบต่อนิสิตนักศึกษา โดยแยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ดังนี้

มหาวิทยาลัยของรัฐ ได้แสดงถึงรูปแบบของผลกระทบต่อผลลัพธ์ทางนิสิตนักศึกษา แม้ว่าจะไม่ชัดเจนโดยตรง แต่ผลกระทบมีความสัมพันธ์กับลักษณะของสถาบัน เช่น ขนาดใหญ่ เน้นการวิจัย เน้นทรัพยากรและชื่อเสียง มีการใช้นิสิตนักศึกษาคือเป็นผู้ช่วยสอน ความกดดันทางเชื้อชาติ อาจารย์อุทิศเวลาให้แก่การสอนและให้คำแนะนำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษาค่า ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับผู้บริหารไม่ดี ไม่มีการอบรมปฐมนิเทศอาจารย์เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา และไม่มีการอบรมปฐมนิเทศทางด้านการรณรงค์ทางสังคมและชุมชน อาจคาดหวังได้ว่าการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐจะมีผลกระทบต่อนิสิตนักศึกษา ดังนี้

1. ผลกระทบต่อนิสิตนักศึกษาทางลบ คือ ความพึงพอใจต่ออาจารย์ ต่อหลักสูตรและการสอน โปรแกรมวิชาพื้นฐาน และงานบริการช่วยเหลือนิสิตนักศึกษา

นอกจากนี้ยังมีผลทางลบต่อผลลัพธ์ทางวิชาการ ความสามารถทางการเขียน ความสามารถทางการแก้ปัญหาและวิเคราะห์ การพูดในที่สาธารณะ ภาวะผู้นำ ความสมบูรณ์ในปรัชญาบัณฑิต การเตรียมพร้อมของบัณฑิตวิทยาลัย และการลงทะเบียนของบัณฑิตวิทยาลัย ผลทางลบ 3 ประการ ที่เป็นผลโดยตรงจากสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย คือ ความเป็นนักวิชาการ ค่ำระดับคะแนนเฉลี่ย การลงทะเบียนบัณฑิตวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยของรัฐยังไม่สนใจจัดบริการด้านที่ทำงานของนิสิตนักศึกษา งานพิธีกรรมและคอนเสิร์ต และมีผลกระทบโดยตรงต่อสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์หรือวิศวกรรมศาสตร์

2. ผลกระทบต่อนิสิตนักศึกษาทางบวก คือ ความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนื่องจากมีห้องสมุดขนาดใหญ่ และห้องทดลองพร้อมด้วยเครื่องมืออย่างดี

ผลกระทบทางอ้อมที่เป็นทางบวกของมหาวิทยาลัยของรัฐ คือ การเลือกอาชีพไม่ว่าจะเป็นด้านวิศวกรรมศาสตร์หรือแพทยศาสตร์ และเชื่อว่าผลประโยชน์เบื้องต้น คือ การเพิ่มพลังในการหารายได้ของบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเอกชน ได้แสดงถึงผลกระทบที่คล้าย ๆ กับมหาวิทยาลัยของรัฐ คือ ขนาดใหญ่ และ เน้นการวิจัย

ข้อแตกต่างคือ มหาวิทยาลัยเอกชนมีขนาดใหญ่ไม่เท่ามหาวิทยาลัยของรัฐ มีอัตราส่วนอาจารย์ต่อนิสิตนักศึกษาต่ำกว่า และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์-นิสิตนักศึกษามากกว่า ข้อแตกต่างนี้ทำให้มหาวิทยาลัยเอกชนไม่เหมือนมหาวิทยาลัยของรัฐคือ

1. มีอิทธิพลทางบวกต่อนิสิต ในเรื่องต่อไปนี้คือ ความสนใจในบัณฑิตวิทยาลัย นิสิตนักศึกษามีลักษณะ เสรีนิยมมากกว่า และ เพิ่มโอกาสให้แก่นิสิตนักศึกษาที่จะติดต่อสัมพันธ์กับ สมาคมสตรี

2. อิทธิพลทางลบต่อนิสิตนักศึกษา ในเรื่องต่อไปนี้คือ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ในการประท้วงต่อต้าน และการเยี่ยมเยียนนักศึกษาอื่น ๆ

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย
2. สภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย

2.1 สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

1. นโยบายการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษา
2. ความสัมพันธ์กับอาจารย์
3. การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา
4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. ประสิทธิภาพด้านเพื่อน

1. นโยบายการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษา

มหาวิทยาลัยมีภารกิจหลักที่สำคัญคือ การผลิตบัณฑิตเพื่อ เป็นพล เมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย การอุดมศึกษาถือเป็นจุดศูนย์กลางของจุดมุ่งหมายทางการเมือง (Ebel, 1985) ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อสังคม (civil responsibilities) ซึ่งสามารถจะพัฒนาคุณลักษณะนี้ได้โดยหลักสูตรวิชาพื้นฐานและการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา กิจกรรมนิสิตศึกษานั้น มีประโยชน์อันแก่การส่งเสริมการศึกษาให้สมบูรณ์ อาจสรุปวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

ได้ดังนี้ (Frederick, 1959)

1. เป็นการเตรียมตัวนิสิตนักศึกษาสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม
ประชาธิปไตย

2. ส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตนเอง

3. ให้รู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน

4. พัฒนาความสนใจของนิสิตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

5. ให้สำนึกในการปฏิบัติตามข้อบังคับและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ

6. พัฒนาความสามารถพิเศษของนิสิตนักศึกษา

7. ส่งเสริมแรงขับที่เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษา

8. พัฒนาความสามัคคีในสถาบัน

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนิสิตนักศึกษาแล้ว กิจกรรมนิสิตนักศึกษา มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีการปรับตัวและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ คลอสเมียร์ (Klausmeier, 1985) กล่าวว่า การเรียนรู้บางช่วงเวลาในสถานศึกษานั้น ทำให้เกิดการสังสมบุคลิกภาพ ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม ด้วยการแสดงลักษณะ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองทางบวก การควบคุมตนเอง พฤติกรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม และคุณสมบัติที่เป็นประโยชน์ต่อแต่ละบุคคลและสังคม อย่างไรก็ตามปรากฏว่านิสิตนักศึกษาส่วนน้อยมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นบทบาทขององค์กรนิสิตนักศึกษา (Brookover อ้างใน ชนิดา รักษ์พลเมือง) สำหรับประเทศไทย ปรากฏว่านิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตศึกษาน้อยเช่นกัน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ, 2527) นิสิตส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมสโมสรนิสิต กิจกรรมฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมฝ่ายวิชาการ ฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมฝ่ายกีฬา (นลินี กิติเวชกุล, 2533) นอกจากนี้ลักษณะกิจกรรมนอกหลักสูตรไม่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความคิดริเริ่มและความเป็นตัวของตัวเอง หรือความรู้สึกร่วมได้ร่วมเสีย การจัดกิจกรรมคงสืบเนื่องมาจากสมัยที่มหาวิทยาลัยยังมีนิสิตอยู่เป็นจำนวนน้อย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2516) ดังนั้นการที่จะให้นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ให้นิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสร่วมตัดสินใจและกำหนดโครงการต่างๆตามความต้องการของนิสิตนักศึกษา จำเป็นต้องมีการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาให้เหมาะสม

2. ความสัมพันธ์กับอาจารย์

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา แยกประเภทตามบทบาทของอาจารย์ 6 ประเภท คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ดีที่สุด ผู้ก่อให้เกิดสิ่งคมประกิต ผู้เอื้ออำนวย ผู้เป็นตัวอย่างในอุดมการ ผู้เป็นมนุษย์บุุคคลคนหนึ่ง (McKeachie, 1978 อ้างใน พรชูลี อาชาวารุง, 2525) อาจารย์ประเภทใดก็ตามจะมีอิทธิพลต่อผู้เรียนหลายทาง คือเป็นผู้ให้สาระความรู้ในแต่ละสาขาวิชา กระตุ้นให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมทางปัญญา ให้กำลังใจสนับสนุน ทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง อาจารย์ผู้สอนมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา เพราะนิสิตศึกษามักจะเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของอาจารย์ที่ตนชอบ (Madison, 1985) ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่นักศึกษาให้ความสนใจที่จะศึกษารว้จ้ย (Feldman and Newcomb, 1970) เพราะความสัมพันธ์ที่ดียอมทำให้งทั้งอาจารย์และผู้เรียนมีความคิดเห็นในทางที่ดีต่อกัน อาจารย์และผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์อันชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน นำไปสู่ความคุ้นเคยและสนิทสนมเป็นกันเอง นิสิตนักศึกษาสามารถสนทนากับอาจารย์ได้ทุกเรื่องทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาเหตุการณ์บ้านเมือง อย่างไรก็ตามในสภาพปัจจุบันพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนิสิตนักศึกษามีความฉิวเฟิน เนื่องจากจำนวนนิสิตนักศึกษามากขึ้น สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง ทำให้อาจารย์ต้องทำงานพิเศษเพิ่มขึ้น จึงทำให้อาจารย์และนิสิตนักศึกษามีความห่างเหินกัน ส่วนใหญ่อาจารย์มีความรู้เกี่ยวกับตัวนิสิตนักศึกษาไม่มากนัก จากการสำรวจสภาพกิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยสภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2528 เกี่ยวกับความสัมพันธ์และการติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่า ติดต่อเมื่อมีปัญหาเท่านั้น ร้อยละ 31.1 ไม่ติดต่อกนอกจากลงทะเบียนและเพิ่มถอน ร้อยละ 51.1 ติดต่อยู่เสมอแม้ไม่มีปัญหา ร้อยละ 8.5 พยายามติดต่อแต่ไม่ค่อยพบอาจารย์ ร้อยละ 7.1 และอื่น ๆ ร้อยละ 2.2 แสดงว่านิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 51.1 พบอาจารย์เฉพาะ เวลาลงทะเบียนเพิ่มถอน และมีเพียงร้อยละ 8.5 เท่านั้น ที่ติดต่อกับอาจารย์เสมอ

3. การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาจะมีรูปแบบแตกต่างกันตามยุคสมัย กิจกรรมประเภทส่งเสริมสังคมไทย เริ่มเป็นที่สนใจและสนใจมากกับกิจกรรมที่ผลต่อสังคม เช่น นิทรรศการ วิชาการที่มีผลต่อสังคม และอื่นๆ เช่น การต่อต้านสินค้าผู้ปุ่น และมีความรู้สึกรู้สียงเรื่องการรับใช้

สังคมมีมากขึ้น และ เริ่มมีกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ มีการรวมกลุ่มค้ำเนินกิจกรรมระหว่างสถาบัน และพัฒนาเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาในที่สุด (ปัจจุัย บุนนาค, 6 มกราคม 2532) รูปแบบกิจกรรมบางช่วงถูกกระทบโดยการเมือง ความคิดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและหลักการประชาธิปไตย ความรู้สำนึกในการเอาเงินภาษีมาเรียนหนังสือเกิดขึ้น นิสิตเริ่มมีความรู้สึกว่าคุณคนควรจะไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม กิจกรรมจึง เริ่มมุ่งสู่ภายนอก (สุนีย์ สีนธู เตชะ, 6 มกราคม 2532) กิจกรรมเพื่อสังคมดังกล่าวจะเริ่มมาตั้งแต่ปี 2502 เริ่มด้วยกิจกรรมค่าย และต่อเนื่องมาจนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 หลัง 6 ตุลาคม 2519 รัฐบาลได้ยกเลิกนโยบายการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา โดยการยุบศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา สโมสรและองค์การนิสิตนักศึกษา กิจกรรมที่ได้รับอนุญาตให้จัดขึ้นมีเพียงด้านกีฬาและวัฒนธรรมเท่านั้น หลังจากปี พ.ศ.2519 กิจกรรมนิสิตนักศึกษาจะถูกจำกัดมาก จนกระทั่งปี พ.ศ.2522 รัฐบาล (โดยทบวงมหาวิทยาลัย) ก็สนับสนุนนโยบายด้านกิจการนิสิตนักศึกษาอีกครั้ง โดยจัดสรรงบประมาณดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมนิสิตนักศึกษาให้แก่ทบวงมหาวิทยาลัย 20 ล้านบาท ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดสรรไปนทางส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในด้านกีฬา ศิลปวัฒนธรรมและบำเพ็ญประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่ายอาสาพัฒนาชนบทและเป็นค่าใช้จ่ายของอาจารย์ที่ปรึกษา (จินตนา ยูนิพันธ์, 2525)

สุจิต บุญบงการ (2532) กล่าวว่า ความสนใจของนิสิตนักศึกษาต่อกิจกรรมนิสิตจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย และเหตุการณ์วิกฤตในสังคม เช่น ในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สภาพบ้านเมืองตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการทหารทำให้ประชาชนไม่พอใจและมีการเรียกร้องประชาธิปไตย และมีปัญหาต่างๆ เป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น และกิจกรรมมุ่งสู่ภายนอกมากขึ้น และหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เหตุการณ์บ้านเมืองถูกปกครองโดยทหารอีกครั้ง การจัดกิจกรรมนิสิตศึกษาก็หยุดชะงักขบเซาจนถึงปี พ.ศ.2522 รัฐบาลจึงมีนโยบายให้จัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา แต่กิจกรรมเพื่อสังคม ในช่วงหลังปี 2522 มีน้อยมาก

โดยสรุปการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นก็เพื่อประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษา เพื่อประโยชน์ต่อสถาบัน เพื่อประโยชน์แก่สังคม ดังนั้นการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาจะบรรลุวัตถุประสงค์ ให้นิสิตนักศึกษามีการพัฒนาศักยภาพตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและการเมือง ก็ย่อมจะขึ้นอยู่กับนโยบายและแนวทางด้านการบริหาร และรูปแบบของการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยและการเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยด้วย

4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

งานกิจการนิสิตนักศึกษา มีนโยบายหลัก คือ ให้บัณฑิตมีโลกทัศน์กว้างและสามารถบูรณาการกิจกรรมนิสิตศึกษากับงานจัดการศึกษา งานบริการวิชาการแก่ชุมชน และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และให้มองหลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ทั้งหมด การศึกษาริวิจัยพบว่างานกิจการนักศึกษา มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง ทำให้นิสิตนักศึกษามีจิตสำนึกของการเป็นผู้รู้และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ดังนั้น การที่นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ย่อมช่วยให้นิสิตนักศึกษามีการพร้อมด้านต่าง ๆ หลายด้านเพิ่มขึ้น เช่น มีลักษณะความเป็นผู้นำสูงขึ้น (Gustitus, Golden and Hazler, 1986 อ้างใน สุรพงษ์ ชูเดช, 2534) มีบุคลิกภาพแสดงตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ของปริมาณการร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรกับพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา 6 ด้านคือ 1) ด้านทักษะ 2) ด้านทักษะในการตัดสินใจ 3) ด้านทักษะในการทำงานและการบริหารงานในองค์กร 4) ด้านทางบประมาณและบัญชี 5) ด้านระบบราชการ 6) ด้านทักษะการจัดทำโครงการ (Bloland, 1987 อ้างใน สุรพงษ์ ชูเดช, 2534) นอกจากนี้แล้วค่าแห่งหน้าที่และความดีในการร่วมกิจกรรมก็มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาด้วย สกอตต์ (Scott, 1975) ได้วัดพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาโดยใช้แบบวัด POT (Personal Orientation Inventory) เป็นนิสิตนักศึกษาหอพักมหาวิทยาลัย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำนิสิตนักศึกษา กลุ่มคณะกรรมการบริหารกิจกรรมนิสิตนักศึกษา และนิสิตนักศึกษาธรรมดา ผลการศึกษพบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาและผู้ที่เป็นกรรมการบริหารกิจกรรมนิสิตนักศึกษา เป็นผู้ที่ มีลักษณะการประจักษ์ตนอย่างดั่งแท้ (self-actualization) สูงกว่านิสิตนักศึกษาธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญ

นลินี กิติเวชกุล (2533) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ การเข้าร่วมและความคิดเห็นต่อกิจกรรมนิสิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่นิสิตชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 และสูงกว่า จำนวน 1,225 คน ปีการศึกษา 2532-2533 ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตส่วนใหญ่ไม่ทราบข้อมูลและไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสโมสรนิสิตจุฬาฯ (กิจกรรมส่วนกลาง) กิจกรรมฝ่ายวิชาการ ฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ ฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรม และฝ่ายกีฬา 2) การเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตไม่มีความแตกต่างกันระหว่างชั้นปี และเพศ ยกเว้นชมรมคอมพิวเตอร์ (ฝ่ายวิชาการ) ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน (ฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรม) ชมรมตะกร้อ ฟุตบอล มวย กีฬาทางน้ำ รักบี้ฟุตบอลส์ บริดจ์และหมากรุกกระดาน เปตอง (ฝ่ายกีฬา) สัดส่วนการเข้าร่วมของ

นิสิตระหว่างชั้นปีและ เพศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) นิสิตที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม นิสิตมีความคิดเห็นว่าการกิจกรรมฝ่ายพัฒมาสังคม และบำเพ็ญประโยชน์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตัวเองและต่อสังคมระดับมาก และกิจกรรมสโสรนินิตจุฬาฯ (กิจกรรมส่วนกลาง) กิจกรรม ฝ่ายวิชาการ กิจกรรมฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมระดับปานกลางและ กิจกรรมฝ่ายกีฬา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในระดับน้อย

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ได้ศึกษาเรื่องนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มองว่าความสำคัญของกิจกรรมในระดับสูงและ เข้าร่วมกิจกรรมในปีหนึ่งเฉลี่ยประมาณ 1-5 ครั้ง และนิสิตนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ แพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ เห็นว่าการกิจกรรมนิสิตนักศึกษาทำใหพัฒนาความคิดและมี เหตุผลมากขึ้น คณะ เกษศาสตร์เห็นว่าทำใหมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ คณะศึกษาศาสตร์ เห็นว่าทำใหพัฒนาบุคลิกภาพได้ดี สำหรับกิจกรรมที่พัฒนาสติปัญญา พัฒนาการศึกษานสายวิชาชีพ และการใช้เหตุผลคือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาการ ส่วนกิจกรรมที่ส่งเสริมบุคลิกภาพให้มี บุคลิกภาพดี มีความเป็นผู้นำ ส่งเสริมให้รู้จักเสียสละและฝึกความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง พัฒนาการเป็นผู้นำได้ คือ กิจกรรมสุมุชมชนและค่ายอาสาสมัคร และยังพบว่าการศึกษาใน มหาวิทยาลัยช่วยทำให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การ คบหาสมาคมกับผู้อื่น โดยเพื่อนเป็นผู้ทำใหเกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านความสามารถในการคบหาสมาคมกับผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนั้นยังพบว่านิสิตนักศึกษาสนใจเรื่อง วิชาการมากกว่าการสอนแต่นรา และความสนใจด้านการเมืองก็ลดลง เมื่อเทียบกับกิจกรรมด้าน อื่น ๆ

5. ประสบการณ์ด้านเพื่อน

หมายถึง การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่มชั้น เรียนคณะ เดียวกัน หรือจากการได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา กลุ่ม เพื่อน (peer group) นับว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญภายในมหาวิทยาลัย สำหรับนิสิตนักศึกษา เพราะ นิสิตนักศึกษาจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน และปฏิบัติตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน บกดีแล้ว สมาชิกในกลุ่มเพื่อนจะ เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อีกทั้งรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาถึง เหตุการณ์ต่างที่สมาชิกของกลุ่มได้พบเห็นและ ได้ร่วมกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ

ด้วยกันมาในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย เฟลด์แมน และ นิวคอม (Feldman and Newcomb, 1973 อ้างในป ระกอบ คุปรัตน์, 2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเพื่อนที่ดีต่อนิสิต นักศึกษา คือ

1. กลุ่มช่วยเชื่อมโยงระยะการอยู่ภายในครอบครัวกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับระยะการทำงานในโลกกว้าง ช่วยให้นักศึกษาผ่านพ้นยุควิกฤตต่าง ๆ และทำให้มีอิสระจากบ้านและครอบครัวได้
2. กลุ่มสามารถเกื้อหนุนในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนและวิชาการได้ในบางโอกาส
3. เพื่อนสามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่สามารถจะหาได้จากคณาจารย์ ชั้นเรียน หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้
4. เพื่อให้โอกาสแก่นิสิตนักศึกษาในการศึกษาอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะกับผู้ที่ภูมิหลัง ความสนใจ และการฝึกอบรมที่แตกต่างไปจากตน
5. เพื่อนช่วยเสริมคุณค่าภายในกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และยากที่จะเปลี่ยนแปลง และอาจแสดงออกในรูปท่าทายเป็นต่อต้านคุณค่า ความคิดเก่าๆ กระตุ้นความสนใจทางวิชาการและเป็นเครื่องทดสอบแนวความคิด ประสบการณ์ใหม่ ๆ แนะนำการอาชีพ กระตุ้นและให้กำลังใจนิสิตนักศึกษาที่กำลังจะ เปลี่ยนแนวความคิด
6. กลุ่มช่วยให้นิสิตนักศึกษามีความมั่นใจและพอใจในตนเองยิ่งขึ้น ตอบสนองความสนใจของนิสิตนักศึกษาที่ไม่ได้รับการตอบสนองทางด้านวิชาการ หรือมีความล้มเหลวทางวิชาการมาแล้ว และเพื่อนมีส่วนในการชักจูงให้เลิกล้มการศึกษา หรือลาออกจากสถาบัน
7. เพื่อนช่วยฝึกการเข้าสังคม และการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งจะมีผลต่อนิสิตนักศึกษาในการให้ความช่วยเหลือกัน เมื่อสำเร็จออกไปทำงานแล้ว

จากความสำเร็จของกลุ่มเพื่อนที่กล่าวมานี้ จะ เห็นว่ากลุ่มเพื่อนที่ดีนั้นจะมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับนิสิตนักศึกษา เพราะ จะช่วยให้นิสิตนักศึกษาสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ ช่วยฝึกทักษะทางสังคม ช่วยเสริมสร้างจิตใจให้มั่นคงและมีบุคลิกภาพที่น่าพึงปรารถนา นอกจากนี้ ได้มีผู้ทำการวิจัยมากมายเพื่อแสดงถึงอิทธิพลของเพื่อน เช่น แอสติน (Astin, 1969) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกวิชาและอาชีพของนิสิตนักศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษามักจะคล้อยตาม

กลุ่มเพื่อน กล่าวคือจะยึดถือการตัดสินใจของตนเองหรือเปลี่ยนแปลงการเลือกนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนของเพื่อนที่เลือกสาขาอาชีพเดียวกันสูง โดยเฉพาะสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ กฎหมายและธุรกิจ ชิคเคอร์ริง (Chickering, 1974) กล่าวว่า เพื่อนมีอิทธิพลมากในการถ่ายทอดค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆที่พบเห็น แม้ว่าจะต่างชั้นเรียนกันก็ตาม ดังนั้นนักเรียนจึงอยู่กันเป็นกลุ่ม และถูกจัดให้อยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติจุดเดียวกัน เช่น ต้องเรียน ต้องเล่น กีฬา ฯลฯ ตามเวลาที่โรงเรียนกำหนดให้ และมีรุ่นพี่คอยควบคุมพฤติกรรมของรุ่นน้อง โดยตลอด ซึ่งยอมทำให้มีอิทธิพลต่อกันในด้านต่าง ๆ แคนเทล (Cantell, 1976) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติและค่านิยมของนิสิตนักศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติของนิสิตนักศึกษาได้รับอิทธิพลจากผู้ปกครองและกลุ่มเพื่อน

สำหรับประสบการณ์ด้านเพื่อน ซึ่งได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยกันนั้น จุโร ชุมรัมย์ (2526) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อม สังคมกลุ่มเพื่อนของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร พบว่า นิสิตนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อม สังคมกลุ่มเพื่อนทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้มีบางข้อที่อยู่ในระดับน้อย กล่าวคือด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน ข้อที่นิสิตนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ในระดับน้อย ได้แก่ การอ่านหนังสือที่อาจารย์แนะนำกับเพื่อน ๆ การเล่นเกม การเล่นการพนัน และการทดลองยาเสพติดกับเพื่อน เป็นต้น และด้านกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน ข้อที่นิสิตนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ในระดับน้อย ได้แก่ การร่วมกิจกรรมอาสาพัฒนาภายในมหาวิทยาลัย การฟังการโต้แย้งหรือฟังการอภิปราย และการเข้าชุมชนทางวิชาการกับเพื่อน ๆ สำหรับด้านความประทับใจในกลุ่มเพื่อน ปรากฏว่ามีเพียงข้อเดียวที่นิสิตนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนในระดับมากคือความภูมิใจในกลุ่มเพื่อนที่คบอยู่ นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มักจะมีกิจกรรมในเชิงวิชาการ เช่น การทบทวนวิชาการ การอ่านหนังสือในห้องสมุด และอ่านหนังสือที่อาจารย์แนะนำกับเพื่อน ๆ มากกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นอกจากนั้นยังพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์ในระดับน้อยกับสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน และนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 1 มีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนสูงกว่านิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 นิสิตนักศึกษาที่บิดามารดามีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่บิดามารดาอยู่ต่างจังหวัด นิสิตนักศึกษาที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ตั้งแต่ 5,000-10,000 บาท และมากกว่า 10,000 บาท มีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนต่ำกว่ากันตามลำดับ

เลิศพร ภาระสกุล (2516) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในสถาบัน การศึกษาไทยว่า มีอิทธิพลมากในเรื่องค่านิยม รักความสะอาดสบาย รักความสนุก ไม่เคร่งครัด ค่านิยมเหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นค่านิยมที่ต่อต้านปัญหาธรรม แสดงออกให้เห็นโดยการที่นักศึกษา ไทยไม่ค่อยหมกมุ่นศึกษาดูตำรา หรือซักถามอาจารย์ เพื่อน หรืออภิปรายในเรื่องวิชาการ หรือ รวมกลุ่มกันคิดว่า ทดลอง ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ส่วนใหญ่จะ เกี่ยวเตรหาความสนุกสนานจากการซื้อของ คุยภาพยนตร์ แข่งขันกีฬา เดินรา แม้ว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เข้ามาใหม่จะมีความกระตือรือร้นใฝ่ หาความรู้ ก็จะถูกระบบอาวุโส ประเพณี กติขัยบังคับไปบนทางที่ผิด โดยอำนาจรุ่นพี่ไม่ให้รุ่นน้อง แสดงออกถึงความเด่นทางวิชาการ

จากผลการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาอาจจะสรุปได้ว่าประสบการณ์ด้านกลุ่มเพื่อนในการ ร่วมทำกิจกรรมนิสิตนักศึกษา นั้น อิทธิพลต่อการพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา ด้านการปรับตัว ทักษะ การเข้าสังคม แต่อย่างไรก็ตาม นิสิตนักศึกษาของไทยมักจะร่วมกิจกรรมทางสังคมค่อนข้างมาก เน้นความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ส่วนกิจกรรมด้านการเมือง ค่ายอาสาหรือการพัฒนาชุมชนมีค่อนข้างน้อย

สรุป สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมามีอิทธิพลต่อการ พัฒนานิสิตนักศึกษาในลักษณะต่าง ๆ มากน้อยแตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นปัจจัยเสริมซึ่งกันและกัน ดังนั้น ถ้าหากมหาวิทยาลัยสามารถที่จะจัดสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยในลักษณะที่จะ เอื้ออำนวย การพัฒนานิสิตนักศึกษา ก็จะทำให้ให้นิสิตนักศึกษา มีการรับรู้ต่อสภาพปัญหาบ้านเมือง และดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหานั้นได้

2.2 สภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย

นอกจากสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษาแล้ว สภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย ก็มีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความคิดเห็น ของนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะสภาพปัจจุบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองจะเป็นสิ่งเร้า นิสิต นักศึกษาให้มีการรับรู้เกี่ยวกับวิกฤตทางสังคมและการเมืองในระดับต่าง ๆ ได้ สภาพแวดล้อม ภายนอกมหาวิทยาลัยได้แก่

1. สภาพแวดล้อมทางการเมือง แมคคอสกี (McClosky อ้างใน สถิติ นิยมญาติ 2524) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ประการ คือ

ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้านจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง สำหรับตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (the political environment) แมคคอลลอสกีได้อธิบายเหตุผลดังนี้

1.1 ระบบพรรคการเมือง (the party system) ในบรรดาสິงที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองจะเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด พรรคการเมืองจะแสดงบทบาทที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก บทบาทในลักษณะของการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (the feeling belonging) และมีความรู้สึกที่จะคัดค้านหรือต่อต้านผู้ที่อยู่ตรงข้ามหรือต่างพรรค ประการที่สอง พรรคการเมืองจะแสดงบทบาทเป็นเครื่องมือ (instrumental) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยบทบาทนี้พรรคการเมืองต้องกระทำหลายอย่าง เช่น ทำการติดต่อและช่วยเหลือลงคะแนนให้แก่ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (voters) ช่วยเหลือในเรื่องการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง และจัดการในเรื่องการรณรงค์หาเสียง เป็นต้น

1.2 การรณรงค์หาเสียง (the campaign) ความเพียรพยายามของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการที่จะชักจูงให้ประชาชนไปเลือกพรรคของตน โดยวิธีการรณรงค์หาเสียงแบบต่าง ๆ ซึ่งเทคนิคการหาเสียงมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีที่ถือว่ามีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีที่สุด ได้แก่ การสื่อสารแบบตัวต่อตัว (face-to-face communication) หรือวิธีการเข้าถึงตัวนั่นเอง

1.3 ประเด็นและอุดมการณ์ทางการเมือง

1.3.1 ประเด็น (issue) ทางการเมืองมีบทบาทในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเหมือนกัน โดยเฉพาะประเด็นที่เด่นๆ ที่ประชาชนรู้จักและเกี่ยวข้องกับตน จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรงไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น

1.3.2 อุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) อุดมการณ์เป็นความเชื่อโดยไม่จำเป็นว่าความเชื่อนั้นจะเป็นความจริงแต่เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติเป็นบรรทัดฐาน บุคคลหรือสังคมที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมมีผลต่อการแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย ถ้าบุคคลหรือสังคมนั้นมีอุดมการณ์ ระบอบประชาธิปไตย ประชาชน ก็จะแสดงบทบาททางการเมืองหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก และจะทำให้เขามีความรู้สึกเข้าร่วมทางการเมืองอย่างมีความ

ระมัดระวัง (awareness) ดังนั้นอุดมการณ์ทางการเมืองจะมีผลให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

2. สภาพการณ์หรือเหตุการณ์ทางสังคมจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลสนใจและรับรู้ในปัญหามากขึ้น ตัวอย่าง การเลือกตั้งประธานาธิบดีที่ผ่านมามีคนอเมริกันทั้งประเทศพิเวอ์กับการเลือกตั้งครั้งนี้ คาดว่าจะมีผู้มาใช้สิทธิเพิ่มสูงขึ้น ระหว่างร้อยละ 60-65 ของจำนวนผู้มาใช้สิทธิทั้งหมด มากกว่าครั้งที่แล้วซึ่งมีผู้มาใช้สิทธิเพียงร้อยละ 50 อันเป็นสถิติต่ำสุดในรอบ 64 ปี ถือเป็นครั้งแรกในรอบกว่า 3 ทศวรรษที่ตัวเลขผู้มาใช้สิทธิมีเบอร์เซ็นต์เพิ่มสูงขึ้น เหตุผลในการทวีความสนใจต่อการเลือกตั้งอย่างน่าทึ่งของคนอเมริกันคือ ความไม่พอใจต่อปัญหาเศรษฐกิจที่หมายถึงปากท้องของตัวเองเป็นสำคัญ (มติชน 19 ตุลาคม 2535)

คักกลาส (Douglas, 1970) พบว่าเหตุการณ์ที่สำคัญ เช่น การรัฐประหารในอินโดนีเซีย ปี ค.ศ. 1965 เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการใช้พลังซึ่งอยู่ภายในของระบบการเมืองในอินโดนีเซีย ซึ่งมีผลทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและผลทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษาที่เคยมีมาเปลี่ยนไปหมด

3. สถานการณ์ด้านการสื่อสาร กระบวนการทางสังคมและการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการสื่อสาร การสื่อสารมีบทบาทหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้และข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบสังคมและการเมือง การสื่อสารมีบทบาทในการสร้างเสถียรภาพ เนื่องจากการสื่อสารจะช่วยสืบทอดและปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น และมองอีกด้านหนึ่ง การสื่อสารก็สามารถนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน เพราะการสื่อสารจะเป็นช่องทางที่ทำให้สามารถทำทลายต่อสิ่งที่ เป็นอยู่ด้วยการส่งผ่านข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วว่า แหล่งสารมีลักษณะ เป็นองค์การและวิชาชีพ

สื่อมวลชนสามารถมีบทบาทต่าง ๆ ต่อสังคมได้หลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. บทบาทในการเสนอและถ่ายทอดข่าวสาร ลาสเวอ์ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของการสื่อสารประการหนึ่ง คือ การสอดส่องและรายงานความเคลื่อนไหวและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้นำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่าง ๆ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในแต่ละสังคม

สื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตยมีหน้าที่สำคัญที่เรียกว่า "การกำหนดวาระ" (agenda-setting) ซึ่งตามศัพท์ หมายถึง วาระในการประชุมต่าง ๆ ซึ่งกำหนดเอาไว้ตามลำดับความสำคัญหรือความเหมาะสมของประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทั่วไป (บุญเลิศศุภติลก, 2521) ในด้านการสื่อสารทางการเมืองก็อาจปรับใช้ความหมายของการกำหนดวาระได้ โดยถือว่าสื่อมวลชนทั้งหลายเป็นผู้กำหนดวาระเกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหัวข้อทางการเมืองเอาไว้ ประชาชนผู้รับข่าวสาร เปรียบเสมือนผู้เข้าร่วมการประชุมจึงย่อมจะรับทราบหรือรับรู้ถึงปัญหาหรือประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ตามวาระนั้น

2. บทบาทในการทำให้ความเห็นและชักจูง (persuasion) สื่อมวลชนนอกจากจะสามารถเสนอและถ่ายทอดข่าวสารและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ผู้รับสารได้ทราบแล้ว ในการถ่ายทอดข่าวสารนั้น สื่อมวลชนยังสามารถเสนอความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับข่าวสารนั้นๆ ให้ผู้รับสารได้รับทราบไปด้วย

ตามแนวความคิดของนักวิชาการบางกลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับสื่อมวลชนและการพัฒนา ซึ่งถือว่าประชาชนในสังคมที่กำลังพัฒนานั้นมีความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่ล้าสมัย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม จึงจำเป็นต้องทำให้ประชาชนเปลี่ยนมารับเอาความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนเห็นว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจการชักจูงโน้มน้าวใจ (persuasive power) อย่างมาก หน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนในการพัฒนาจึงอยู่ที่การชักจูงให้ประชาชนละทิ้งความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมแบบเก่า แล้วหันมารับเอาความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมใหม่

3. บทบาทในการให้การเรียนรู้ทางการเมือง ในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมือง สื่อมวลชนที่มีบทบาทในการเป็นตัวการ (agent) ของการเรียนรู้ทางการเมือง เช่นเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนาและกลุ่มเพื่อน ๆ แต่มักจะจัดอยู่ในประเภทตัวการทุติยภูมิ คือมีอิทธิพลทางอ้อม และเป็นตัวการที่จะคอยช่วยเสริมการเรียนรู้ที่เริ่มจากระดับครอบครัวและโรงเรียน

ปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมาก เครื่องมือการสื่อสารมีมากมาย เราสามารถที่จะติดต่อกับข่าวสารกันได้อย่างสะดวกรวดเร็วโดยใช้โทรสาร โทรศัทพ์มือถือ วิทยุคิดตามตัว สังคมปัจจุบันจึงได้ชื่อว่าสังคมข่าวสาร (informa-

tion society) การที่สื่อมวลชนได้นำเสนอประเด็นปัญหาทางสังคมและการเมือง ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ทำให้ประชาชนได้รับข่าวข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ทำให้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่ติดตามข้อมูลข่าวสารมากกว่าประชาชนทั่วไป ย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นปัญหาทางสังคมการเมืองมากขึ้น

เสรี วงษ์มณฑา (1978) ได้ศึกษาเรื่องความคิดทางการเมืองของนักศึกษาไทย 640 คน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2520 ผลการวิจัยพบว่า การที่นักศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ และโทรทัศน์นั้นมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ทางด้านการเมือง ยิ่งคนที่ให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อสารมากเท่าใด ก็จะมีแนวโน้มรับรู้ถึงความสำคัญของการเมืองมากตามไปด้วย

พรศรี ใจชื่อ (2523 อ้างใน อภิชาติ ชนะมัย, 2513) ได้ทำการศึกษาที่หมู่บ้านฝายน้อย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง ลำปาง พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คือ การได้รับการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งจากสื่อมวลชนและบุคคล อาทิ เจ้าหน้าที่ของอำเภอ ผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ญาติ เพื่อนบ้าน และวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ จากแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว อาจจะสรุปได้ว่า การรับรู้เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางสังคม และการเมืองของนิสิตนักศึกษาได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมือง และการสื่อสารมวลชน ดังกล่าวมาแล้ว

3. ภาวะวิกฤตทางสังคมและการเมือง

3.1 ความหมายของภาวะวิกฤต

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2535 ได้ให้ความหมายดังนี้

ภาวะ (หน้า 616) หมายถึง ความมี ความเป็น ความปรากฏ

วิกฤต (หน้า 752) หมายถึง เวลา หรือเหตุการณ์อันอันตรายที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ขึ้นแตกหักจะไปทางดีหรือร้ายก็ได้ เช่น การเมืองหรือเศรษฐกิจ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) กล่าวว่า เมื่อเราพูดถึงวิกฤต เรากำลังพูดถึงระบบ (ซึ่งแปลว่าอะไรหลาย ๆ อย่างมันสัมพันธ์กันมันเชิง เกื้อหนุนหรือขัดแย้งกันอย่างไร จึงทำให้ทั้งหมดเหล่านั้นทำหน้าที่ function ของมันไป) ตัวอุปกรณ์เฉย ๆ ไม่เป็นวิกฤตในตัวของมันเอง แต่อุปกรณ์บางอย่างอาจเป็นผลให้ระบบไม่สามารถทำงานต่อไปได้ หรืออุปกรณ์

บางอย่างอาจจะท่อนการไม่ทำงานของระบบ ตามปรกติระบบอะไรก็ตามต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ระบบจะปรับตัวเองโดยปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ใหม่ว่าสามารถทำงานต่อไปได้เหมือนเดิม เมื่อใดก็ตามที่ระบบไม่ยอมปรับเปลี่ยนตัวเอง ด้วยเหตุใดก็ตาม เช่น ด้วยเหตุที่ความเปลี่ยนแปลงมาเร็วและแรงเกินไป หรือเพราะความไร้ประสิทธิภาพของระบบนั่นเอง ฯลฯ ก็ตาม มันก็เริ่มจะไม่ทำงานอย่างที่ควรจะทำ เมื่อนั้นเราจึงกล่าวได้ว่าเกิด "วิกฤต" ขึ้นแล้ว

เสนห์ จามริก (อ้างใน บุญเลิศ ช้างใหญ่, 2535) ได้กล่าวว่า วิกฤตของบ้านเมืองคือ วิกฤตของความเปลี่ยนแปลงที่เราไม่สามารถควบคุมให้เป็นตัวของเราเองได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งไปจุดเดียว ผลที่ได้จึง เป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดี ความร่ำรวยที่ดี การกินดีอยู่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี จะเกิดขึ้นกับคนส่วนน้อยของประเทศ

วิทยากร เชียงกูล (อ้างใน บุญเลิศ ช้างใหญ่, 2535) กล่าวว่า คำว่า วิกฤต เป็นคำที่ค่อนข้างรุนแรง บางคนก็กลัวที่จะพูดว่าภาวะวิกฤต ถ้าเรามองจากนักวิพากษ์วิจารณ์ก็มองว่า ปัญหาสังคมไทยค่อนข้างรุนแรง จะเรียกว่า วิกฤตก็ได้

สรุป ภาวะวิกฤต หมายถึง การปรากฏเหตุการณ์หรือปัญหาที่รุนแรง หรือขั้นอันตราย อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็วและรุนแรง และจำเป็นต้องแก้ไขเพื่อบรรเทาความรุนแรงหรืออันตรายนั้นโดยเร่งด่วน ภาวะวิกฤตนี้เป็นปัญหาวิกฤตทางสังคมและการเมือง ซึ่งมวลสมาชิกของสังคมอาจจะรับรู้หรือไม่รับรู้ก็ได้

3.2 สาเหตุของการเกิดภาวะวิกฤต

คูมส์ (Coombs, 1980) กล่าวว่า วิกฤตการณ์ในแต่ละแห่งมีรูปแบบที่แตกต่างกัน วิกฤตการณ์เหล่านี้มีองค์ประกอบจำนวนหนึ่งทำหน้าที่เหมือนกันทุกประการ สายธารแห่งพลังงานซึ่งผลักดันให้เกิดวิกฤตการณ์ ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ของคำสามคำคือ การเปลี่ยนแปลง (change) การปรับตัว (adaptation) และความเหลื่อมล้ำ (disparity) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้น สัดส่วนองค์ประกอบ ผลประโยชน์และอำนาจต่อรองของชนชั้นในความสัมพันธ์กับชนชั้นอื่นๆได้เปลี่ยนแปลงไป มมองในแง่ของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆเปลี่ยนแปลงไป บางกลุ่มต้องเสียผลประโยชน์ ทำให้เกิดกลุ่มใหม่ๆขึ้น ทำให้

โครงสร้างสังคมมีความซับซ้อน และจำแนกแตกต่างภายในมากขึ้น มีทั้งพลังที่ทำให้เกิดความร่วมมือ และพลังที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นและกลุ่มต่างๆ ในด้านทัศนะด้านการเมือง ชนชั้น รายได้ต่ำในเมืองมีแนวโน้มที่จะสนใจการเมืองมากขึ้น และส่วนใหญ่อุบัติการณ์ของพหุวัฒนธรรมที่ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนของคนได้ทันที (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, 2531) นอกจากนี้การ พัฒนาเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรม เหตุการณ์ต่างๆได้ปรากฏว่าการเกษตรกรรม ก่อให้เกิดการ ร้อยร่อยของทรัพยากรธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในประเทศ เช่น ทาลาย ป่าไม้ก่อให้เกิดผลตามมาข้อหนึ่งที่ทุกคนไม่เคยคิดมาก่อนคือ ระบบนิเวศน์วิทยาของป่าไม้ทำให้เกิด การระบาดของศัตรูพืช ภูมิอากาศในบริเวณป่าไม้ถูกทำลายและเปลี่ยนแปลงไปบนทางที่เลวลง และสุดท้ายก็ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินสูญเสียบไป เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงถึงขั้น วิกฤต เช่น ภาวะวิกฤตทางด้านพลังงาน น้ำ (ดื่มและใช้) ด้านสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ แต่ประชาชน ชาวไทยดูเหมือนจะเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นของธรรมดา เมื่อเวลาผ่านไป (นาท ดันทวีรุฬห์, 2523)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเกิดวิกฤตว่า วิกฤตเกิดขึ้น สามด้านในสังคมไทย ซึ่งทำให้ระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมไทย กาลังไม่ทำงานเพราะปรับตัวไม่ได้คือ

1) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเกิดขึ้นในระยะ 30 ปี ที่ผ่านมามีมากและรุนแรงเสียจนกระทั่งระบบควบคุมทางสังคม (social control) เกือบ ทุกอย่างสลายลงหรือไม่ทำงาน ในขณะที่ระบบราชการซึ่งเป็นหนึ่งในระบบควบคุมทางสังคมไม่ได้ ปรับตัวให้รับกับความเปลี่ยนแปลงได้ทัน กลายเป็นระบบที่ไร้ประสิทธิภาพที่สุด มีแต่อำนาจและ ผลประโยชน์ จึงไม่ยอมให้องค์กรท้องถิ่น องค์กรประชาชนและองค์กรอื่น ๆ นอกกระบบราชการ ได้เติบโตหรือพัฒนาขึ้นมาแบ่งเบาภาระของระบบราชการ เพราะกลัวจะแย่งเอาอำนาจและ ผลประโยชน์ของตัวเองไป ผลก็คือความเสื่อมของสถาบันทางสังคมเกือบทุกอย่าง กรณีรถแก๊สระเบิด การบุกรุกที่ป่าและที่สาธารณะ ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและสตรี ยาเสพติด ฯลฯ ล้วนสะท้อน ให้เห็นภาวะวิกฤตของระบบควบคุมทางสังคมทั้งสิ้น

2) การแบ่งปันการใช้ทรัพยากร เป็นวิกฤตอีกอย่างหนึ่งที่สังคมไทยกำลัง เผชิญอยู่ ทรัพยากรที่ชาวบ้านทั่วไปเคยใช้และจัดการเองในทางปฏิบัติกำลังถูกแย่งไปหมด

คนส่วนใหญ่ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากร เหล่านี้ในการดำรงชีวิตกำลังจะสูญเสียอำนาจในการจัดการ และใช้ทรัพยากรไปโดยสิ้นเชิง ในขณะที่สถาบันทางการเมืองและการปกครองไม่ได้พัฒนาขึ้นมา สำหรับการประนีประนอมผลประโยชน์ของทุกฝ่าย ผลก็คือเกิดความขัดแย้งในความสัมพันธ์กัน ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น ความขัดแย้งนี้นำไปสู่ความตึงเครียดในความสัมพันธ์ ก่อให้เกิดอุบัติเหตุที่รุนแรงต่าง ๆ ดังกรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ก็เป็นเรื่องของการแย่งกันคุมทรัพยากรระหว่างระบบราชการกับคนชั้นกลาง กรณี คจก. เป็นการแย่งใช้ทรัพยากรป่า และที่ดินระหว่างชาวบ้านในชนบทกับภาคธุรกิจซึ่งได้รับความร่วมมือจากราชการ ความขัดแย้งในเรื่องการสร้าง เขื่อนก็เห็นได้ชัดว่าเกี่ยวกับเรื่องการใช้และจัดการทรัพยากรโดยตรง วิกฤตอันนี้ซึ่งทำให้ระบบเดิมที่เคยมีการแบ่งการใช้ทรัพยากรกันในลักษณะที่ทุกฝ่ายพอยอมรับได้พังทลายไปหมดแล้ว ฉะนั้นนับจากนี้ไปสังคมไทยจะ เผชิญแต่ความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ

3) วิกฤตอย่างที่สองคือการหยุดนิ่งของโครงสร้างทางการเมืองของประเทศท่ามกลางความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากวิกฤตประเภทแรก ทางออกที่จะระงับความรุนแรงในสังคมคือการพัฒนาโครงสร้างทางการเมือง ที่จะทำให้อำนาจกระจายออกไปสู่กลุ่มต่าง ๆ มากขึ้นและอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้นด้วย อำนาจในทุกทางไม่ว่าจะเป็นอำนาจในการต่อรอง อำนาจในการกำหนดทางเลือกของตัว อำนาจในการสืบทอดวัฒนธรรมที่ตัวเองสรรเอง ฯลฯ เพื่อจะบรรลุการกระจายอำนาจออกไปสู่กลุ่มต่าง ๆ นี้ นอกจากการพัฒนาประชาธิปไตยให้มากกว่า การเลือกตั้งและการมีรัฐบาลจากการเลือกตั้งแล้ว ยังต้องทำโครงสร้างทางการเมืองให้สามารถรองรับอำนาจของคนหลากหลายกลุ่มได้ด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำให้แนวทางการพัฒนา เชื้อประโยชน์ต่อคนหลากหลายกลุ่มไปพร้อมกัน ไม่ใช่เอากิจกรรมของคนส่วนใหญ่มาเป็นเบี้ยล่างให้แก่คนส่วนน้อยที่อยู่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ปัญหาเรื่องการค้าเสรี การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ฯลฯ ก็เกี่ยวเนื่องกับวิกฤตในข้อนี้ทั้งสิ้น

อุทุมพร จามรมาน และคณะ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับการก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ได้ทำการสอบถามความรู้สึกของประชาชน (กลุ่มตัวอย่าง) สรุปผลว่า ประชาชนมีความเห็นว่า การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่จะก่อให้เกิดความเจริญด้านวัตถุ การติดต่อข่าวสาร ความกว้างขวางในด้านความรู้ความสามารถของคน แต่เกิดความเลื่อมล้ำด้านจิตใจ เช่น คนมีกิเลสมากขึ้น การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ส่งผลกระทบต่อการค้าเนินชีวิตของคนไทย ก่อให้เกิดความสะอวสวาย แต่ในขณะที่เดียวกัน เกิดชีวิตที่เร่งรีบ เกิด

ปัญหาสังคมตามมา เริ่มตั้งแต่การคอร์รัปชัน กฎหมู่ อาชญากรรม โสเภณี แหล่งอบายมุข สถานที่ท่องเที่ยวกลางคืน หินลั่น ช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท การทิ้งถิ่นของ คนต่างจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2519) ได้ทำการศึกษาสภาพ สังคมวัฒนธรรม สังคมเศรษฐกิจ และการศึกษานบรีในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จากการ สังเคราะห์สภาพต่าง ๆ พบว่า ผลกระทบของ โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกจะทำให้ ประชากรเพิ่มขึ้น เพราะ เข้าไปในกิจกรรมก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐาน สภาวะแวดล้อม ได้แก่ คุณภาพน้ำ ผิวดิน คุณภาพน้ำใต้ดิน อากาศ เสียงกลิ่น ธรณีวิทยา ก่อให้เกิดมลพิษจากโรงงาน อุตสาหกรรม การขยายตัวของความเป็นเมืองมากขึ้น การเมืองและการปกครอง เอกชนทั้ง ไทยและต่างประเทศจะมีบทบาทมากขึ้น ลักษณะการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบ เมืองพัทยาจะ เป็น ที่ต้องการมากขึ้น คือมีแนวโน้มที่ต้องการปกครองตนเองมากขึ้น ค่านิยมและศาสนาเชื่อว่า ความเชื่อในศาสนาและบุญกรรมจะน้อยลง แต่จะ เน้นความเป็นตัวเองและมุ่งหวังความสำเร็จ มากขึ้น ระบบเครือญาติจะน้อยลง โครงสร้างทาง เศรษฐกิจจะ เปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมมา เป็นอุตสาหกรรม

กรมการฝึกหัดครู (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การฝึกหัดครูและสถาบันการ ฝึกหัดครูในอนาคต ได้ศึกษาสภาพของสังคมไทยในอนาคต (ปี พ.ศ.2540) โดยการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ คือ การเมือง การปกครองและการต่างประเทศ เศรษฐกิจและ อุตสาหกรรม สังคมและวัฒนธรรม และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวม 15 คน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มทางสังคมไทยในด้านต่างๆคือ

1. โครงสร้างครอบครัว ขนาดครอบครัวจะ เล็กลง บทบาทของสมาชิกใน ครอบครัวจะ เปลี่ยนแปลง เป็นแบบตะวันตกมากขึ้น มีความผูกพันกันน้อยลง
2. ประชากร เพิ่มมากขึ้น และกระจายสู่เมืองมากขึ้น
3. การ เปลี่ยนสภาพจากชนบทเป็นเมืองจะมีมากขึ้น
4. โดยส่วนรวมสังคมจะ เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น
5. แหล่งทรัพยากรจะลดลง
6. เศรษฐกิจจะ เด็ดขาดค่อนข้างช้า
7. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปไกลและกระจาย ทั่วประเทศ
8. การสื่อสาร การคมนาคมและคอมพิวเตอร์จะ ขยายตัวและทันสมัยมากขึ้น

9. มลภาวะและสิ่งแวดล้อมจะมีระดับสูงขึ้น

10. ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ค่านิยมจะเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติจะเข้ามามีบทบาทต่อคนไทยมากขึ้น

11. การศึกษาจะมีการกระจายโอกาสมากขึ้น

12. การพัฒนาจะเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ มีงานทำและมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ

ปรัชญา เวสารัชช (2525) ได้ทำการศึกษาทัศนคติและความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมกับการพัฒนาประเทศ โดยการสัมภาษณ์อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 10 ท่าน โดยเลือกอาจารย์ที่สนใจแนววิชาการด้านการเมือง การปกครอง และสนใจติดตามความเป็นไปของปัญหาบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอสรุปผลดังนี้ เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศหรือภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่นักวิชาการพึงปรารถนาคือ

1. มุ่งที่ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ คือ มีความอยู่ดีกินดี สมบูรณ์ด้วยปัจจัยสี่
2. ความมั่นคงปลอดภัยต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย และได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย
3. ประเทศที่พัฒนาควรมีรายได้และทรัพยากรส่วนเกินพอที่จะใช้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อเผชิญปัญหาใหม่ๆ
4. การมีประชาชนที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้

ระดับสังคม กลุ่มนักวิชาการต้องการเห็นทั้งการขยายตัวและการกระจายทรัพยากร คือให้คนส่วนใหญ่มากที่สุดมีส่วนได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้วย

สำหรับปัญหาที่เป็นผลจากการพัฒนาประเทศ ได้แก่

1. ระบบผู้นำ อำนาจทางการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มผู้นำทั้งทาง เศรษฐกิจและการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนควบคุมตรวจสอบอำนาจของผู้นำ และระบบราชการอย่างจริงจัง

2. ระบบราชการ ระบบราชการมักมีลักษณะที่เน้นพัฒนาตัวเองและพัฒนาตัวข้าราชการมากกว่าจะพัฒนาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน

3. เสถียรภาพของรัฐบาลและความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง มีผลทำให้นโยบายพัฒนาประเทศขาดความต่อเนื่อง การทำงานของระบบบริหารหรือตัวจักรกลในการพัฒนาจึงเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

4. ค่านิยม ค่านิยมบางประการเป็นตัวก่อบัณฑิตขวางการพัฒนาประเทศ เช่น ความฟุ้งเฟ้อ ความต้องการการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปบ้างโดยไม่คำนึงถึงการมีงานทำ

5. ขาดอุดมการณ์ สังคมไทยยังขาดอุดมการณ์ของชาติที่แน่ชัด ทำให้ไม่สามารถวางนโยบายได้ชัดเจน

6. จริยธรรมเสื่อม ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ตัว ไม่ยอมลงรอยกัน ไม่ประสานงานกัน

โดยทั่วไป นักรัฐศาสตร์กลุ่มนี้เห็นว่าปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมมีลักษณะหัวพันซับซ้อนเกินกว่าจะระบุได้ว่าตัวแปรใดมีความสำคัญที่สุด สภาพความเกี่ยวพันระหว่างการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้มิได้ส่งเสริมการพัฒนาประเทศในแนวทางที่พึงปรารถนา

ลีซิด อีร์เวติน (2531) กล่าวว่า ปัญหาต่างๆเกิดจากการพัฒนาอย่างไม่สมดุล คือ การมีนโยบายแห่งชาติคำนึงถึงเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมโดยไม่คำนึงถึงด้านพัฒนาทางการเมือง ด้วยการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมย่อมนำไปสู่ความต้องการและเรียกร้องต่างๆ เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งหาข้อยุติไม่ได้ และอาจนำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ที่สุด การพัฒนาทาง เศรษฐกิจเพียงประการเดียวโดยไม่สนใจประเด็นด้าน การกระจายรายได้ อันเป็น เรื่องการเมือง การขาดความสนใจหรือพยายามในการพัฒนาสถาบัน การเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนาและ เติบโตในภาคอื่น ๆ จะนำไปสู่ปัญหาและ วิกฤตประสงค์ดังนี้

ตรรกต่อเนื่อง : นโยบายพัฒนาที่ไม่สมดุล -----> การเปลี่ยนแปลงในบางส่วน ----->
การไม่สมดุลย์ -----> ความขัดแย้ง -----> วิกฤตการณ์ -----> รัฐประหาร

นอกจากนี้แล้ว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้กล่าวถึงผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรชนบทสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น อัตราเพิ่มของประชากรมีแนวโน้มลดลงมาเป็นลำดับ ส่งผลให้วัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนจะเพิ่มสูงขึ้น ขณะเดียวกันโครงสร้างของครอบครัวไทยจะมีขนาดเล็กลง มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และจากการวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตแสดงให้เห็นว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 คุณภาพชีวิตของคนในสังคมจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชั้นรากฐานทาง เศรษฐกิจและสังคม

จากการวิจัยและ เอกสารต่าง ๆ อาจสรุปสาเหตุของการเกิดวิกฤตทางด้านการเมืองและสังคม ดังนี้

1. รัฐบาลหรือกลุ่มผู้นำทางการเมืองหรือ เศรษฐกิจยังขาดอุดมการณ์ ขาดความตระหนักและ เข้าใจถึงความจำเป็นและทิศทางของการพัฒนา ทำให้หันนโยบายพัฒนา ขาดทิศทาง ขาดความต่อเนื่อง สังคมขาดอุดมการณ์และเจตนาร่วมกัน
2. การขยายและการกระจายรายได้ ยังไม่เป็นธรรม คนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทาง เศรษฐกิจด้วย ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่าง เมืองและชนบท เป็นเหตุให้ชาวชนบทหลั่งไหลเข้ามาหางานทำที่กรุงเทพฯ จะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด เป็นต้น
3. ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีล้ำหน้า ความเจริญด้านสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ กำลังเผชิญ
4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างชนชั้น สัดส่วนองค์ประกอบ ผลประโยชน์และอำนาจต่อรองระหว่างชนชั้นในความสัมพันธ์กับชนชั้นอื่นๆได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ

3.3 ปัญหาวิกฤตทางสังคมและการเมือง

ปัญหาวิกฤตทางสังคมและการเมือง เป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงมาก ซึ่งเป็นผลของการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศที่มุ่งสู่สังคมอุตสาหกรรม แต่ระดับการพัฒนาประเทศยังไม่เป็นที่พอใจ เพราะยังไม่บรรลุ

วัตถุประสงค์เบื้องต้นแรกของการพัฒนา คือการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนส่วนมากที่สุดในสังคมและการกระจายรายได้ที่ยุติธรรม นอกจากนี้สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในด้านความมั่นคงปลอดภัย ศิลธรรม และการอยู่ร่วมกันโดยสงบในประชาคมก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2525) การพัฒนาทางเศรษฐกิจจึงไม่ได้ช่วยตอบปัญหาการพัฒนาทางสังคม แต่มีผลในการก่อปัญหาทางสังคมและการเมือง อาจสรุปได้ดังนี้

เลนน์ จามริก (2535 อ้างใน บุญเลิศ ช่างใหญ่, 2531) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิกฤตของสังคมไทยว่า สังคมไทยอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากการกดดันจากภายนอกตลอดมาในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา แต่ว่าวิกฤตการณ์ของการเปลี่ยนแปลงมันทวีความรุนแรงขึ้นในช่วง 30 ปีมานี้ เป็นผลจากการกดดันภายนอก คือแนวของอุตสาหกรรม นั่นคือ การกดดันจากกระแสเศรษฐกิจโลก กดดันให้เศรษฐกิจไทยต้องเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อให้เศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจที่ประสานเข้ากับกระแสของเศรษฐกิจโลก การเร่งรัดพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ วิกฤตการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นเพราะ เราไม่สามารถควบคุมให้การพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างสมดุล ปัญหาวิกฤตทางสังคม ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัวล่มสลาย ปัญหาแรงงาน ปัญหาโสเภณี โรคเอดส์ ยาเสพติด

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (2535) ได้ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีผลกระทบ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเสียสมดุลทางระบบนิเวศ ปัญหาแรงงานและแรงงานเด็ก ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาชุมชนแออัดและขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ปัญหาการจลาจลติดขัด อุบัติภัย และอุบัติเหตุจากการจราจร

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนได้รับผลกระทบกระเทือนไปด้วย ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ เช่น

1. ปัญหาด้านการกระจายโอกาสเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา
2. ปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กขอทาน โสเภณีเด็ก ยาอาชญากรรม
3. ปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด มีรายได้แตกต่างกับกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุดถึง 12 เท่าตัว

ปัญหาทางด้านเมือง ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง การบริหาร เป็นอย่างมาก ประชาชนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้น ประกอบกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ปัญหา เช่น

1. ปัญหาการซื้อเสียงเลือกตั้ง ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาการซื้อเสียง โดยการแจกเงินแก่ประชาชนโดยตรงมีมากขึ้นในการเลือกตั้งทุกระดับ

2. ปัญหาพรรคการเมือง ประสบปัญหาการหาทุนเข้าพรรค ทำให้ต้องอาศัยผู้มีอิทธิพลทางการเงิน ส่งผลให้กลุ่มบุคคลผู้มีอิทธิพลในพรรค และค้ำึงถึงผลประโยชน์มากกว่าอุดมการณ์

3. ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน สาเหตุการคอร์รัปชันในระบอบประชาธิปไตยอาจแยกเป็น 2 ประเภท คือ

ในระบบการเมือง การใช้จ่ายเงินซื้อเสียงเลือกตั้ง ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการคอร์รัปชันทางการเมือง

ในระบบราชการ ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย โดยอาศัยกฎหมายหรือระเบียบที่มีช่องโหว่ ทำให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้โอกาสเหล่านี้คอร์รัปชัน

4. ปัญหาการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (2527) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาของประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ

1. ปัญหาเด็กและเยาวชน
2. ปัญหายาเสพติด
3. ปัญหาชุมชนแออัด
4. ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ปัญหาอาชญากรรมและอุบัติเหตุบนท้องถนน)
5. ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและแรงงานสตรี
6. ปัญหาคนพิการ

7. ปัญหาความขาดแคลนบริการ สวัสดิการสังคม
8. ปัญหาครอบครัว ครอบครัวแตกแยก (หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ อยู่ร่วมกันโดยไม่มี ความผูกพัน)
9. ปัญหาด้านศีลธรรม วัฒนธรรมและจิตใจ

สุจิตรา รัตนกรกช (2532) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคม โดยแบ่งประเภทปัญหาสังคมตามหลักเกณฑ์การแบ่งประเภทปัญหาสังคมของ สันญา สันญาวัฒน์ เฉพาะปัญหาด้านสังคมและการเมือง คือ

ปัญหาด้านสังคม ประกอบด้วย

1. ปัญหาความผิดปรกติทางจิตและ รังกร่วมเพศ
2. ปัญหาโสเภณี
3. ปัญหาอัตนินิบาดกรรม
4. ปัญหาครอบครัว
5. ปัญหาประชากร
6. ปัญหาที่อยู่อาศัยและ แหล่ง เสื่อมโทรม
7. ปัญหาคนชรา
8. ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ
9. ปัญหาการใช้แรงงานเด็กและ แรงงานสตรี
10. ปัญหาคนพิการ
11. ปัญหาสิ่ง เสพติด
12. ปัญหาสิ่ง แวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ
13. ปัญหาสุขภาพอนามัยและ โรคภัยไข้เจ็บ
14. ปัญหาอาชญากรรมและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน
15. ปัญหาด้านการศึกษา
16. ปัญหาการจราจร
17. ปัญหาด้านศีลธรรม วัฒนธรรมและจิตใจ

ปัญหาด้านการเมือง ประกอบด้วย

1. ปัญหาการคอร์รัปชัน
2. ปัญหาสงคราม
3. ปัญหากลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล

จากการศึกษาปัญหาสังคมที่ปรากฏในภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคม ตั้งแต่ พ.ศ. 2519-2531 จำนวน 200 เรื่อง ผลปรากฏว่า ปัญหาสังคมที่ปรากฏในภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคมมีจำนวน 13 ปัญหา ได้แก่ ปัญหาความแห้งแล้ง ปัญหาด้านพลังงาน ปัญหาสิทธิของผู้บริโภค ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาประชากร ปัญหาคนพิการ ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดลอมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสุขภาพอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาอาชญากรรม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการจราจร และปัญหาด้านศีลธรรม วัฒนธรรม และจิตใจ ภาพยนตร์โฆษณา ส่งเสริมสังคม ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การโฆษณาเพื่อรณรงค์เผยแพร่ปัญหาสังคมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

สรุปปัญหาวิกฤตทางสังคมและการเมือง เป็นผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม เป็นเหตุให้มีคนจนเมือง เพิ่มขึ้น คนต่างจังหวัดหลั่งไหลเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อหางานทำ เป็นเหตุให้เกิดปัญหามากมาย เช่น ปัญหาจราจรวิกฤต ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาโรคเอดส์ และปัญหาทางด้านการเมือง คือ การทุจริตและคอร์รัปชันในวงราชการ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีลักษณะประชาธิปไตยมากที่สุด

4. นิสิตนักศึกษา

4.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม

นิสิตนักศึกษาผู้ที่สามารถสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้นั้น เป็นผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปลายจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71 ในช่วงปี 2526-2529 แต่ในปี 2530 นั้น สัดส่วนของนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลายในกรุงเทพฯ ลดลง เหลือเพียงร้อยละ 51 และไม่ระบุสถานที่สำเร็จการศึกษ่อีกร้อยละ 20.8 พิจารณากฎมิลานาบีตามารดาปรากฏว่า ช่วงปี 2526-2530 บิดามารดามีกฎมิลานาบีอยู่

ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.51 และมีภูมิลำเนาอยู่ในแต่ละภูมิภาคไม่ถึง ร้อยละ 10 ส่วนอาชีพของครอบครัว ปรากฏว่า นิสิตนักศึกษามาจากครอบครัวที่บิดามารดา ประกอบอาชีพส่วนตัวมากที่สุด และรองลงมาคือรับราชการ มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือเล่าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร มีโอกาสเข้าสู่มหาวิทยาลัยเปิดมากที่สุด คือร้อยละ 51.0 และ 22.7 ตามลำดับ ส่วนนิสิตนักศึกษาจากครอบครัวเกษตรกร ครอบครัว ในต่างจังหวัดหรือโรงเรียนในต่างจังหวัด มีโอกาสเข้าสู่มหาวิทยาลัยน้อยมากเพียงร้อยละ 5.1 นอกจากนี้แล้วนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยรัฐจะมีค่าระดับคะแนนสูงกว่าสถาบันอุดมศึกษา ประเภทอื่นๆ นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนจะมีค่าระดับคะแนนต่ำสุด แต่ส่วนใหญ่นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงสุด (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2525 และ วราภรณ์ บวรศิริ, 2526) ดังนั้นอาจสรุปได้ว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มีพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างจะสูงกว่าคนทั่วไป บิดามารดาส่วนใหญ่อประกอบอาชีพส่วนตัว (ธุรกิจส่วนตัว) รองลงไปอาชีพรับราชการ รายได้ของครอบครัวสูง ระดับการศึกษาของบิดามารดา ส่วนใหญ่จะสำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าชั้นมัธยมตอนต้น

4.2 ลักษณะและประเภทของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย อายุ ตั้งแต่ 17-23 ปี การเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะต้องผ่านกระบวนการทดสอบ การ วิเคราะห์และการตรวจสอบมาแล้ว แต่มหาวิทยาลัยก็ยังมีความรู้ความเข้าใจนิสิตนักศึกษาไม่ เพียงพอ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาไม่ได้ให้ข้อความรู้จะ ไรมากไปกว่าข้อสรุปเกี่ยวกับ ความต้องการ ปัญหาและความคาดหวัง นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยนั้นมีความ หลากหลายแตกต่างกัน ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาให้มากขึ้น ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประสิทธิภาพและ คุณภาพของการเรียนการสอนอย่างมาก (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2528) นักการอุดมศึกษาของ สหรัฐอเมริกาได้พยายามศึกษาลักษณะ และ จัดกลุ่มนิสิตนักศึกษาโดยการพิจารณาจากบุคลิกภาพ ความสนใจ ค่านิยมและพฤติกรรม เช่น

คลาร์ก และ โทรว (Clark and Trow, 1966 อ้างใน Feldman and Newcomb, 1970) ได้แบ่งลักษณะของวัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษาที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตใน

มหาวิทยาลัยเป็น 4 กลุ่มลักษณะดังนี้

1. กลุ่มวิชาการ (academic subculture) ความสนใจของนิสิตนักศึกษา กลุ่มนี้จะขึ้นอยู่กับวิชาการ รายงาน เกรด การเข้าร่วมสัมมนาวิชาการ และคาดหวังที่จะได้เรียน ต่อในระดับสูงขึ้น ชีวิตจะผูกพันกับห้องเรียน ห้องสมุด และสถาบันของตน

2. กลุ่มก้าวหน้า (non-conformist subculture) เป็นผู้ที่ไม่เชื่อใน ค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นอยู่ มีแนวโน้มที่จะต่อต้านมหาวิทยาลัย ไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรม ลักษณะเด่นคือ การแสดงความก้าวร้าวไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะการบริหารงานของมหาวิทยาลัย มีลีลาชีวิตเป็นแบบของตนเอง มุ่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะมีความตระหนักรู้ ในตนเอง นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้รวมเอาพวกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากทัศนคติของกลุ่ม เช่น อีบปี พากหัวกบฏ พวงวางเฉย และแยกจากกลุ่มนิสิตนักศึกษาทั่วไป (Alienated students)

3. กลุ่มกิจกรรม (collegiate subculture) นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ไม่ สนใจการเรียนและตำรา ไม่สนใจเรื่องปัญหาสังคมหรือการเมือง เป็นพวกที่มีความสนุกสนาน กับบรรยากาศของสถาบัน ทำตัวจรรู้รักกั๊กดีและปฏิบัติตามข้อตกลงกับความต้องการของสถาบัน ชอบ เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา สันทนาการ ชอบการรวมกลุ่มและมีเพื่อนมาก

4. กลุ่มอาชีพ (vocational subculture) นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มีความ คิดเห็นว่า การเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นการฝึกฝนทางอาชีพ มุ่งฝึกฝนตนเอง เพื่อจะได้ออกไป ประกอบอาชีพมากกว่า ไม่สนใจกับกิจกรรมทุกประเภทและไม่ผูกพันกับสถาบันมากนัก

นิวคอมบ์ และคณะ (Newcomb and Others, 1975 อ้างถึงใน ทองเรียน อมรัชกุล, 2525) ได้จำแนกนิสิตนักศึกษาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ศึกษิต (scholars) เป็นผู้ที่สติปัญญาสูง ฉลาด เขามีความเชื่อมั่นว่า มีความเก่งแต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าทำอะไร มีเพื่อนน้อย คนอื่นมองว่าเป็นคนที่มุ่งมั่นเอาแต่ วิชาการ เป็นคนมีเหตุผล รู้จักการวิเคราะห์แต่ไม่ยอมรับอะไรง่าย ๆ

2. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ (creative individualists) เป็น นักศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ฉลาด สติปัญญาสูง มีศิลปะ มีจินตนาการสูง มีความคิดอิสระ อูทิศตนเพื่อการเป็นผู้มีความคิดอิสระและเพื่อการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

3. พวกไม่มีระเบียบ (The wild ones) เป็นพวกที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ค่อยฉลาด แต่งตัวไม่เรียบร้อย ทำอะไรตามความพอใจ ไม่มีระเบียบวินัย ไม่สนใจงานด้านวิชาการ ชอบความสนุกสนาน งานรื่นเริง ทำตัวเองให้เด่นอยู่เสมอ

4. พวกฝ่าฝืนการเมือง (political activist) มีวิจารณ์ทางการเมือง การเป็นนักปฏิรูป (civil mind reformist) ชอบยุ่งการเมือง สนใจงานสาธารณประโยชน์

5. กลุ่มสังคม (the social group) สนใจเฉพาะเรื่องของสังคม เรื่องสนุกสนาน ไม่สนใจงานวิชาการ มีนัดเกี่ยวกับเพื่อนต่างเพศ มีความเป็นตัวของตัวเองต่ำ มีสติปัญญาต่ำ

6. ผู้นำ (leaders) สนใจเรื่องการบริหารของมหาวิทยาลัยที่ตนเองศึกษาอยู่ ต้องการที่จะมีตำแหน่งเป็นกรรมการของกลุ่มต่าง ๆ ในสถาบัน

ชูเมอร์ และ สแตนฟิลด์ (Schumer & Stanfield, 1966 อ้างใน Feldman and Newcomb, 1970) ได้แบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษาตามแนวบทบาทออกเป็น 8 ประเภท

1. แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ (academic and scholarly role orientation) นิสิตนักศึกษานอกจากแต่เรื่องที่เป็นสาระความรู้

2. แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา (intellectual role orientation) นิสิตนักศึกษานอกจากแต่เรื่องโลกของศิลปะและปรัชญา

3. แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ สนใจในกิจกรรมทางสังคมที่เขามองว่าเป็นกิจกรรมที่สนุก

4. แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ (instrumental collegiate role orientation) นิสิตนักศึกษาต้องการมีบทบาทในฐานะผู้นำผู้บริหารองค์การและทำงานเพื่อสร้างสมประสบการณ์ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

5. แนวบทบาทที่ยึดถือระบบกรีก (orientation to greek-letter system) เป็นผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะ มีตระกูลดีและอยู่ร่วมกันในสถานที่พักที่มีกลุ่มนิสิตนักศึกษาลักษณะเดียวกัน มีกฎ ระเบียบ มีผู้คอยดูแล ใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ และนำประสบการณ์ในการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์

6. แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (general vocational role orientation) นิสิตนักศึกษามุ่งเน้นทักษะและความรู้ที่ได้จากการเรียนเพื่อประโยชน์ในการทำงานในอนาคต

7. แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (social development role orientation) สนใจในการพัฒนาตนเอง โดยการพบปะบุคคลจำนวนมาก ชอบช่วยเหลือคนอื่น

8. แนวบทบาทแบบทำพอเป็นพิธี (ritrialistic role orientation) นิสิตนักศึกษามีแนวโน้มที่จะพักอาศัยอยู่ที่บ้านมากกว่า ต้องการที่จะทำอะไรคนเดียว อยู่เฉย ๆ ไม่ต้องทำอะไร ไม่สนใจวิชาการหรือสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย

แอสติน (Astin, W. Alexander, 1993) ได้ทำการวิจัยเพื่อจัดกลุ่มนิสิตนักศึกษา โดยพิจารณาว่า การแยกประเภทนิสิตนักศึกษาตามลักษณะบุคลิกภาพ ความสนใจ ค่านิยม และพฤติกรรมที่กล่าวมานั้น ได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 1966 แต่ไม่มีการนำผลการวิจัยมาใช้ในการปฏิบัติของสถาบันหรือการกำหนดนโยบายของสถาบัน ยิ่งไปกว่านั้นการแบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาดังกล่าว ยังไม่ได้นับเข้ารวมไว้กับการวิจัยหลัก ๆ ของการอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นในปี 1993 แอสตินจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Empirical Typology of College Students" โดยนำเอาข้อมูลจากการสำรวจของ The Cooperative Institutional Research Program (CIRP) มาใช้เพื่อการพัฒนาการจัดประเภทของนิสิตนักศึกษา โดยหวังว่าจะให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งด้านการศึกษาริวิจัย และด้านการนำไปปฏิบัติ โดยมีเหตุผล 2 ประการ คือ

1. ข้อมูลมีแหล่งที่มาจากการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยทั่วสหรัฐอเมริกา 1,300 แห่ง
2. มีธรรมชาติของข้อมูลครอบคลุมทุกด้าน นักวิจัยหรือนักปฏิบัติสามารถนำไปใช้อ้างอิง ได้ถึงนักศึกษาทุกประเภทไม่ว่าจะมาจากสถาบันใด

ธรรมชาติของการจัดประเภทของนิสิตนักศึกษา การจัดกลุ่มหรือประเภทของนิสิตนักศึกษาตามบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยอาศัยข้อมูลจากค่านิยม ทักษะ ความเชื่อ มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองและพฤติกรรม และ เมื่อจัดให้พวกหรือกลุ่มที่มีลักษณะที่กล่าวเหมือนกันอยู่ด้วยกันแล้ว จะบรรยายถึงลักษณะ เด่นโดยไม่จัดลำดับชั้นหรือบ่งชี้ลักษณะ ของกลุ่มหรือ

ประเภทใด "ดีกว่า" หรือ "พึงประสงค์" กว่ากลุ่มอื่น และในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่า นักศึกษากลุ่มหนึ่งกลุ่มใดกำลังอยู่ในกระบวนการพัฒนาที่จะไปเป็นอีกกลุ่มหนึ่งแต่อย่างใด แต่อาจ เปลี่ยนสลับกลับไปมาจากประเภทหนึ่งไปเป็นอีกประเภทหนึ่งได้

การจัดประเภทนักศึกษามีประโยชน์อย่างไร นักการอุดมศึกษาในอดีตใช้ประโยชน์ จากการจัดนักศึกษาออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

1. ช่วยในการจัดที่เรียนที่เหมาะสม (placement) ว่านักศึกษาคณะใดมีความถนัดที่จะเรียนสาขาวิชาใด หรือเรียนกลุ่มใด
2. เพื่อหาวิธีการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับปัญหาหรือความต้องการ (differential treatment) เช่น นักศึกษาที่มีความพิเศษด้านดนตรี กีฬา นักศึกษาต่างชาติ นักศึกษาที่นับถือศาสนาแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ นักศึกษาพิการ เป็นต้น

ส่วนในปัจจุบัน อาจพิจารณาประโยชน์ทั้ง 2 ด้าน คือ

ด้านนักศึกษาเอง - เพื่อชี้แนะกลุ่มเพื่อนที่เขาจะคบหา

ด้านสถาบัน - เพื่อช่วยในการจัดหาเพิ่มประวัติ จัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมและทั่วถึง

การวิจัยเกี่ยวกับประเภทของนักศึกษา ส่วนใหญ่นักวิจัยจะสนใจว่าการเข้ามา เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย นักศึกษาแต่ละคนจะได้รับอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมของสถาบันอย่างไรบ้าง (Astin, 1977; Feldman & Newcomb, 1967; Pascarella & Terenzini, 1991) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาระยะยาวจึงสามารถนำไปติดตามดูนักศึกษาเป็นรายบุคคลว่ามีการ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในด้านใดบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย ทำการสำรวจนักศึกษาใหม่ในสถาบันทุกประเภท จำนวน 250,000 คน ตั้งแต่ปี 1966 จนถึงปัจจุบัน (1993) โดยใช้แบบสอบถามที่มีจำนวน 100 ข้อ รวมทั้งข้อมูลด้านประชากร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นมัธยมปลาย สาขาวิชาที่เลือกเรียน การวางแผนชีวิตด้านการงานอาชีพ แบบแผนของพฤติกรรม เป้าหมายชีวิต ค่านิยม ทิศนคติและ มโนทัศน์เกี่ยวกับตน

ตัวอย่างของคำถามเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิต เช่น "ช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังลำบาก" "ร่ำรวยเงินทอง" โดยให้นักศึกษาคอบคำถามว่าตัวเขาเองให้ความสำคัญต่อสิ่งเหล่านี้เพียงใด ถ้าให้คะแนน 4 อันดับ จาก สำคัญมากที่สุด (4) สำคัญมาก (3) สำคัญบ้าง (2) ไม่สำคัญเลย (1)

ด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับคน 1 ที่นักศึกษาเปรียบเทียบตนเองกับคนที่อยู่ในวัยเดียวกันทั่วไป เช่น ความสามารถทางวิชาการ ความเป็นคนกว้างขวางได้รับความนิยมนจากผู้อื่น ฯลฯ 1 ที่นักศึกษาให้คะแนนตนเอง 5 ระดับ ตั้งแต่อยู่ในกลุ่มสูงสุด 10% (5) สูงกว่าค่าเฉลี่ย (4) ค่าเฉลี่ย (3) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (2) และอยู่ในกลุ่ม กลุ่ม 10% ต่ำสุด (1)

ด้านพฤติกรรม ประกอบ 10 ข้อความ เช่น การดื่มสุรา เทียบกลางคืนจนึก 1 ที่ตอบเป็น 3 ระดับคือ ปฏิบัติเป็นประจำ (3) บางโอกาส (2) และไม่เคยเลย (1)

ด้านทัศนคติ 1 ที่แสดงความคิดเห็นในปัญหา 10 ปัญหาที่โต้แย้งกัน (controversial) ดังตัวอย่าง กัญชาควรได้รับการยอมรับให้เป็นสิ่งถูกกฎหมาย 1 ที่ 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (4) ---> ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)

ด้านความคาดหวังในชีวิตอนาคต มี 10 ข้อความ เกี่ยวกับผลในอนาคต ตัวอย่าง เช่น คิดจะเปลี่ยนอาชีพ หยุดพักการเรียน 1 ที่นักศึกษาคาดหวัง 4 ระดับ คือ มีโอกาสเป็นเช่นนั้น สูงมาก (4) จนถึงไม่มีโอกาสเช่นนั้นเลย (1)

ข้อคำถามพิเศษ 1 ที่นักศึกษาคือ "การศึกษาชั้นสูงสุดที่ตนเองมุ่งหวังจะเรียนให้จบ" 1 ที่ตอบ ปริญญาเอก (5) ปริญญาโท (4) ปริญญาตรี (3) ระดับประกาศนียบัตร (2) ไม่หวังเลย (1)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกนักศึกษาปัจจุบันออกได้ 8 ประเภท ดังนี้

1. นักวิชาการ (the scholar) เป็นผู้ที่สนใจวิชาการสูง มีศักดิ์ศรี (self esteem) สูง ตั้งเป้าหมายการศึกษาสูงสุดถึงขั้นปริญญาเอก มักจะมาจากครอบครัวที่มีการศึกษาสูง บิดามารดามีอาชีพเป็นวิศวกร นักวิทยาศาสตร์ อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น นักศึกษากลุ่มนี้มักจะมีอายุน้อยกว่าเพื่อนเพราะ เรียนเร็วมาตั้งแต่ต้น มักจะได้รับเลือกให้เป็นตัวเตอรในชั้นเรียน สาขาวิชาที่เลือกเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ คอมพิวเตอร์ สาขาวิชาที่นักศึกษากลุ่มนี้ไม่เลือกเรียนได้แก่ สาขาธุรกิจ สังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

การศึกษาระยะยาวเพื่อติดตามรูปแบบการใช้ชีวิตของนักเรียนนักศึกษากลุ่มนี้ พบว่า มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม honors programs และเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์จำนวนมาก จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อสัปดาห์สำหรับการศึกษานอกห้องเรียน ได้แก่ การร่วมพูดคุยอภิปรายปัญหาบ้านเมือง เศรษฐกิจ ช่วยอาจารย์ทำวิจัย ช่วยกิจกรรมของ

ชมรมนักศึกษา ใช้เวลาศึกษาภาษาต่างประเทศ ส่วนเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทางลบ ได้แก่ การเรียนวิชาฝึกทักษะหรือซ่อมเสริม จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการดูโทรทัศน์ และความขี้เกียจจะหยุดพักการเรียนหรือลาออกจากมหาวิทยาลัย

2. นักกิจกรรม (the social activist) คือนักศึกษาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสังคมสูง ชอบเข้าร่วมกิจกรรมสังคม แสดงออกถึงการรักษาสีทึบของตึน (assertive) และการช่วยเหลือสังคมโดยใช้วิธีการทางการเมือง ครอบครัวของนักเรียนกลุ่มนี้มักจะเป็นผู้ที่มีรายได้ปานกลาง สาขาวิชาที่นักศึกษากลุ่มนี้เลือกเรียนมักจะเป็นด้านจิตวิทยา สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ กฎหมาย สังคมสงเคราะห์ การต่างประเทศ เป็นต้น การใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยมักจะเป็นสุขหรืออภิปรายเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม เข้าร่วมในการประท้วงในวิทยาเขต เป็นสมาชิกชมรมวัฒนธรรม และค่ายอาสาสมัคร เมื่อมีโอกาสได้เลือกสาขาวิชาเลือกอิสระมักจะสนใจเรียนเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย (ethnic studies) สตรีศึกษา ประวัติศาสตร์และภาษาต่างประเทศ มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ เขาเหล่านี้มักได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนนิสิตนักศึกษานองคักรนิสิตนักศึกษา

3. ศิลปิน (the artist) นักศึกษาประเภทนี้มักจะเป็นสนใจและมีความสามารถพิเศษเกี่ยวกับศิลปะ ชอบสร้างสรรค์งานศิลปะ หรือแต่งคาบประพันธ์ แสดงละคร ฟ้อนรำ เป็นต้น เขาเหล่านี้มักจะเป็นมาจากครอบครัวที่มีการศึกษาสูง ส่งเสริมให้ลูกได้สัมผัสงานศิลปะสาขาต่าง ๆ นักศึกษากลุ่มนี้มักมีประวัติได้รับรางวัลศิลปะ หรือร่วมทำหนังสือในโรงเรียนมัธยม มีผลงานประพันธ์ลงในหนังสือต่าง ๆ เป็นนักดนตรีในวงดุริยางค์โรงเรียน เป็นต้น นักศึกษากลุ่มนี้มักไม่สนใจเล่นกีฬา สาขาที่เรียนมักจะเป็นศิลปกรรมศาสตร์ ดนตรี วารสารศาสตร์ อักษรศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ไม่ชอบเรียนวิชาทางกฎหมาย บัญชี การเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายปัญหาสังคมและการเมืองไม่บ่อยครั้งนัก จะเลือกวิชาเลือกเสรีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ หรือร่วมทัศนศึกษาต่างประเทศ

4. ผู้แสวงหาความสุขสบาย (the hedonist) นักศึกษาประเภทนี้จบชั้นมัธยมปลายด้วยคะแนนต่ำกว่ากลุ่มอื่น มีรายงานความประพฤติระหว่างเรียนชั้นมัธยมมักเป็นเรื่องไม่ทำการบ้าน ขาดเรียนบ่อย บิดามารดามีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง การใช้ชีวิตการเป็นนักศึกษา จะดื่มสุรา สูบบุหรี่ เที่ยวกลางคืน บางคนอาจสูบกัญชาด้วย สาขาวิชาที่นักศึกษประเภทนี้เรียนมักจะเป็นสายอาชีพ เช่น เลขานุการ ธุรกิจ มักไม่สนใจศึกษาต่อ

ชั้นสูง และไม่เลือกเรียนวิชาการทหาร มักร่วมในการประท้วงในวิทยาเขต เข้าสังคมและงานเลี้ยงสังสรรค์ ไม่ชอบเข้าห้องสมุด ผลการเรียนมักจะได้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ย (GPA) ต่ำ

5. ผู้นำ (the leader) นักศึกษาประเภทนี้มักเป็นเพศชาย เป็นผู้ที่ได้รับความนิยมนกย่องทั้งในกลุ่มเพื่อนฝูง อาจารย์และเพศตรงข้าม มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความสามารถในการเป็นผู้นำ และการพูดต่อสาธารณชน เป็นคนเปิดเผย ชอบสังคม อาสาเป็นตัวแทนในองค์กรนิสิตนักศึกษา บิตามารดาของเขาเหล่านี้มักจะเป็นผู้มีการศึกษาสูง ประวัติของนักศึกษาประเภทนี้ในช่วง เป็นนักเรียนมัธยมมักได้รับรางวัลด้านการกล่าวสุนทรพจน์และได้วาที เขาเหล่านี้มักจะได้รับเลือกให้เป็นประธานนิสิตนักศึกษา และมักได้รับรางวัลจากการเล่นกีฬา สาขาวิชาที่เรียนมักจะเป็นวิชากฎหมาย การทหาร การใช้เวลาว่างช่วง เป็นนิสิตนักศึกษา มักจะเล่นกีฬา ทำงานในองค์กรนิสิตนักศึกษา และเข้าร่วมเลี้ยงสังสรรค์ เป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกซึ่มเศร้าและอยากลาออกจากมหาวิทยาลัยน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ และรายงานว่ามีความพอใจในประสบการณ์ชีวิตขณะ เป็นนิสิตนักศึกษา

6. ผู้รักษาหน้า (status striver) นักศึกษาประเภทนี้ให้ความสำคัญกับค่านิยมและเป้าหมายในชีวิตทุกด้าน เป็นผู้ที่มุ่งมั่นรับผิดชอบหน้าที่ของตนจนสำเร็จ แสดงออกถึงความสามารถในการเป็นผู้บริหาร และมีน้ำใจต่อผู้อื่น มักจะมีฐานะทางการเงินดี ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนให้เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ (authority) มักจะมีส่วนร่วมแรงร่วมใจและร่วมสมทบทุน (contribute) เพื่อสาขาวิชาที่เรียน จากการที่สังเกตได้ง่ายว่านักศึกษากลุ่มนี้ให้ความสนใจอย่างมากต่อเงินทอง อำนาจ และสถานภาพ บางคนอาจได้สมญาว่า เป็นประเภทวัตถุนิยม ประวัติครอบครัว บิตามารดา มักจะไม่ค่อยได้รับการศึกษาสูง เมื่อเทียบกับนักศึกษาประเภทอื่น เมื่อพิจารณาผลการเรียนชั้นมัธยมปลาย พบว่ามีคะแนนต่ำ สาขาวิชาที่เรียนมักจะเป็นการบัญชี ธุรกิจ สาขาวิชาที่ไม่สนใจเรียนคือ ภาษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ การใช้ชีวิตของนักศึกษากลุ่มนี้มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์ ดูโทรทัศน์ ร่วมกิจกรรมในห้องพัก มากกว่าการเรียนนอกเวลา ผลการเรียนส่วนใหญ่อยู่นในระดับค่อนข้างต่ำ

7. ผู้ไม่ยึดมั่น (uncommitted student) ลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับความคาดหวังเพื่ออนาคตของนักศึกษาประเภทนี้คือ คาดหวังว่าตนเองจะเปลี่ยนสาขาวิชาที่เรียน อาจลาหยุดพักการเรียนชั่วคราวหรืออาจลาออกจากมหาวิทยาลัย หรือขอย้ายไปเรียนมหาวิทยาลัยอื่น บางคนอาจถึงกับจะเปลี่ยนอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา ความสัมพันธ์กับเพื่อน

อาจารย์และสถาบันการศึกษาจึงผิวเผินมาก นักศึกษาประเภทนี้มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลาง หรือเป็นกลุ่มที่ให้ทุนสนับสนุนแก่สถาบันมากกว่ากลุ่มอื่น ผลการเรียนรู้จะอยู่ในกลุ่มปานกลาง แต่รายงานว่าตนเองจะส่งงานไม่ทันตามกำหนด รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน แต่จะสนใจเรียนภาษาต่างประเทศ และร่วมกิจกรรมนักเรียนนานาชาติ นักศึกษาประเภทนี้มักจะเลือกสาขาวิชาที่เรียนโดยไม่ตั้งใจ และต้องใช้เวลาตัดสินใจนาน เมื่อเรียนสำเร็จแล้วมักจะตัดสินใจหางานด้านเลขานุการ

8. ผู้ไม่สังกัดประเภทใด ๆ (no type) เป็นประเภทที่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มใด ๆ ได้ มีจำนวนประมาณ 39% ของนักศึกษาทั้งหมด ครอบครัวของนักศึกษาประเภทนี้มีประวัติการศึกษา ตลอดจนฐานะ เศรษฐกิจต่ำกว่ากลุ่มอื่น ประวัติการเรียนชั้นมัธยมอยู่ในกลุ่มอ่อน เป้าหมายชีวิตโดยเฉพาะการศึกษาสูงสุดจะต่ำกว่านักศึกษาประเภทอื่น ยกเว้นประเภทผู้แสวงหาความสุขสบาย ในระดับมัธยมสนใจร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรหรือโครงการฝึกผู้นำน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ไม่ค่อยทำการบ้าน หรือทบทวนวิชากับเพื่อนๆ ไม่ชอบพูดคุยกับอาจารย์ ไม่ชอบร่วมกิจกรรมประท้วง หรืออภิปรายเกี่ยวกับการเมืองหรือปัญหาสังคม นักศึกษาประเภทนี้รายงานว่าตนเองมีพัฒนาการด้านความรู้ทั่วไป ด้านทักษะการแก้ปัญหา หรือทักษะการเรียนจะอยู่ในระดับต่ำกว่านักศึกษาประเภทอื่น กล่าวโดยสรุป นักศึกษาประเภทนี้ แสดงออกว่าตนเองมีการฝึกฝนและเข้าร่วม (involvement) ในประสบการณ์การเรียนระดับปริญญาตรีในระดับที่ต่ำกว่านักศึกษาประเภทอื่น ๆ ทุกประเภทที่กล่าวมา สนใจที่จะศึกษาในวิทยาลัยชุมชน และไม่ค่อยจะศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและ เอกชน

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นลักษณะ นิสิตนักศึกษาที่ได้มาจากการศึกษาวิจัยของนักจิตวิทยา นักการอุดมศึกษาต่างประเทศ ซึ่งอาจจะนำมาใช้กับนิสิตนักศึกษาได้บ้าง สำหรับประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะ นิสิตนักศึกษาดังนี้

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2527) กล่าวว่า มีลักษณะ นักศึกษาในปัจจุบันของประเทศไทยดังนี้คือ

1. ชั้นปีที่ 1 นิสิตนักศึกษารู้สึกสนใจ ตื่นเต้นต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่ถูกรอบด้าน ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมการเรียน หรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย เขาอยากเรียน มีความตั้งใจในการศึกษา และอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและ เชื้อเฟื่องฟู

สั่งสอนของอาจารย์

2. ชั้นปีที่ 2 นิสิตนักศึกษาไม่ค่อยพอใจครู อาจารย์ เริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งและ เป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกว่าตนเอง เป็นผู้ใหญ่ขึ้น

3. ชั้นปีที่ 3 นิสิตนักศึกษา มักสงบเงียบ ชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ ของเขามากกว่า มีความเฉยเมยต่อสังคมมหาวิทยาลัย และต่อการเรียนรู้ อาจมีความคิดที่จะมีเพื่อนต่างเพศที่สนิทสนมพอที่จะ เป็นคู่รัก

4. ชั้นปีที่ 4 นิสิตนักศึกษาจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะยุ่งเกี่ยวกับงาน การศึกษาและความก้าวหน้าในอนาคต

นอกจากนั้น ทอง เรียน อมรัชกุล (2525) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิสิต นักศึกษานวมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. ชั้นปีที่ 1 นิสิตนักศึกษาพวกนี้ เข้าศึกษานวมหาวิทยาลัย เพื่อหวังความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจการศึกษาหาความรู้ ความคิดต่าง ๆ ต้องการเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาของโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตน แสวงหารฐานะส่วนตัว ความเป็นมิตร ผูกพันอยู่กับเพื่อน และชอบรวมอยู่ในกลุ่ม เป็นผู้มีมนุษยธรรม สุภาพเรียบร้อย ให้ความคุ้นเคย และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนิสิตนักศึกษานชั้นปีที่ 1 ในการเข้าไปศึกษานวมหาวิทยาลัยคือ มีความรู้สึกกระตือรือร้นระหว่างความกลัวและความตื่นเต้น พวกนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทนวมหาวิทยาลัย

2. ชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่แล้วนิสิตนักศึกษามักจะ เกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัย แต่ในบางกรณีก็เพียงแต่จะมีความเบื่อและรู้สึกเฉยเมย ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่วไปนวมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ก็เพราะพวกนี้ถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเอาใจใส่ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกที่ตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นภายนอกของนิสิตนักศึกษาเหล่านี้ก็คือ การริเริ่มสร้างเสริมความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมา จนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อน (peer culture)

3. ชั้นปีที่ 3 นิสิตนักศึกษาจะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก สำหรับในกลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ด้วยกันเอง จะมีความคิดเห็นแตกแยกกันน้อยมาก กล่าวคือมีความคิดไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลักษณะที่คล้ายกับนิสิตนักศึกษา

ปีที่ 2 คือ ความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยอย่างรุนแรง

4. ชั้นปีที่ 4 นิสิตนักศึกษามีแนวโน้มที่จะหันความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย เขาจะไม่มีส่วนร่วมกับกิจการต่างๆของมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของ นิสิตนักศึกษา รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของ นิสิตนักศึกษาด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะสนใจกับเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไปแล้ว

สรุป นิสิตนักศึกษาจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามชั้นปี โดยนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มักจะร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย และมีลักษณะ "หัวก้าวหน้า" นิสิตนักศึกษาพอใจกับเสรีภาพใหม่ที่ค้นพบในรั้วมหาวิทยาลัย ส่วนปีที่ 2 และ 3 มักจะวิพากษ์วิจารณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และชั้นปีที่ 4 ปกติก็จะมีลักษณะ "หัวก้าวหน้า" แต่ไม่มีเวลาสำหรับเรื่องของการเมืองและสังคม เพราะต้องเตรียมตัวประกอบอาชีพหรือทำคะแนนเพื่อศึกษาต่อระดับปริญญาโทและ เอก ลักษณะของ นิสิตนักศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะของวัยรุ่นตอนปลายหรือวัยรุ่นผู้ใหญ่ตอนต้น และลักษณะของ นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยด้วย ทำให้ นิสิตนักศึกษาแต่ละชั้นปีมีลักษณะที่แตกต่างกัน และแตกต่างจากวัยรุ่นทั่วไป

4.3 บทบาททางสังคมและการเมือง

นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มพลังหรือกลุ่มอิทธิพลทางสังคมและการเมือง เนื่องจากบทบาทของ นิสิตนักศึกษานในประเทศต่าง ๆ ที่ผ่านมากพบว่า ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะบทบาทนิสิตนักศึกษในช่วงทศวรรษที่ 1960 ถึง 1970 นักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจต่อบทบาทของ นิสิตนักศึกษานทางสังคมและการเมือง ถือว่าขบวนการนิสิตนักศึกษา (student movement) เปรียบเสมือนพลังทางสังคมพลังหนึ่งในการกระตุ้นและระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (อาานนท์ กักตึงศ์, 2527)

ขบวนการนิสิตนักศึกษา เป็นการรวมกลุ่มของนักศึกษาที่มีแรงดลใจ จากจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ตามสิทธิทางอุดมการณ์ที่เฉพาะเจาะจง โดยปกติจะมีลักษณะทางการเมือง (แต่ไม่จำเป็นเสมอไป) และการผสมผสานระหว่างการโต้ตอบทางอารมณ์กับการวินิจฉัยทาง

พหุปัญญา ขบวนการนิสิตนักศึกษาจัดเป็นขบวนการทางสังคมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีปัจจัย 5 ประการ คือ

1. เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีการรวมตัวกันเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร
2. เกิดขึ้นเองโดยอิสระ
3. มีจุดประสงค์หรือกิจกรรมที่ชัดเจน
4. ตั้งจุดมุ่งหมายในการแก้ไข หนุนเสริม โค่นล้ม หรือสร้างอิทธิพลต่อระเบียบของสังคม
5. มีความพยายามร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

นักวิชาการบางคนเห็นว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษานั้นมีลักษณะ เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวชั่วคราว เช่น การประท้วง การจลาจล เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะของการแสดงออกของความรู้สึกทางอารมณ์สูงมากกว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นทางการ และสถาบัน (ธงชัย วงศ์ชัยสุธรรม, 2526) ขบวนการนิสิตนักศึกษาเป็นการแสดงถึงการปฏิเสธโครงสร้างทางการเมืองและสังคม แบบอนุรักษนิยมไม่ว่าจะเป็นแบบทุนนิยม สังคมนิยม ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาหรือเผด็จการ ขบวนการนิสิตนักศึกษาก็เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเสมอ ๆ โดยเฉพาะในต่างประเทศ ในช่วงทศวรรษที่ 1960 มีการประท้วง การปฏิวัติ และนิสิตนักศึกษาหัวรุนแรง นิยมช้ายเกิดขึ้นมากมาย และเริ่มลดลงในทศวรรษที่ 1970 แต่ในช่วงเดียวกันนี้ขบวนการนิสิตนักศึกษากลับมีบทบาทและดำเนินการอย่างรุนแรงในแถบประเทศ ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ เป็นต้น

กรณีของประเทศไทย ขบวนการนิสิตนักศึกษาอาจจะแบ่งช่วงตามเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมได้ดังนี้ (อานนท์ กักตึงค์, 2527; วิโรจน์ วรรณอง, 2526 และ ระดม วงษ์น้อย, 2516)

1. ระยะแรก คือหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2510
ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ดังนี้

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในช่วงนี้ไม่มากนัก ที่สำคัญก็คือ กรณีการประท้วง โดยที่ยื่นหนังสือ เรียกร้องให้มีการ ไล่สวนลงโทษพระยามโนปกรณัมธำมาตย์ของนักศึกษา

นิติศาสตร์ในข้อหาละเมิดรัฐธรรมนูญ ในปี 2476 เนื่องจากพระยามโนปกรณีย์ พยายามที่จะให้มีการยุบสภา

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม นักศึกษาร่วมเดินขบวนสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2483 ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ในปี 2488 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกใช้เป็นที่ปฏิบัติงานใต้ดินของขบวนการเสรีไทย ซึ่งมีนักศึกษาจำนวนมากเข้าร่วมอย่างลับ ๆ จอมพล ป. ได้ทำการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2500 ใช้อำนาจเผด็จการทหารริดรอนสิทธิเสรีภาพ โดยการจับกลุ่มนักคิดนักเขียนปัญญาชนและนักศึกษา มีการควบคุมจำกัดการแสดงออกทางการเมืองของนักศึกษาและประชาชน

ในปี 2493 เกิดขบวนการสันติภาพ ซึ่งเป็นการเรียกร้องสันติภาพ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นักศึกษาและอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้การสนับสนุนขบวนการดังกล่าว โดยเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยคณะกรรมการนักศึกษาได้ประกาศตั้ง "คณะกรรมการสันติภาพนักศึกษา มธก." ขึ้นในวันที่ 19 มิถุนายน 2494

ในปลายเดือนมิถุนายน 2494 เกิดกรณี "กบฏแมนฮัตตัน" นักศึกษาธรรมศาสตร์บางส่วนเข้าร่วมกับฝ่ายกบฏ ทำให้ทหารบุกเข้ายึดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และไม่ยอมถอนตัวออก ทำให้นักศึกษาไม่มีที่เรียน นักศึกษาธรรมศาสตร์จึงร่วมกันเดินขบวนเรียกร้องขอมหาวิทยาลัยคืนจากฝ่ายรัฐบาล ในวันที่ 11 ตุลาคม 2494 ซึ่งนักศึกษาระบบธรรมศาสตร์ถือว่าเป็นการจัดตั้ง "ขบวนการ 11 ตุลาคม" ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องดังกล่าว และผลปรากฏว่ารัฐบาลตกลงคืนมหาวิทยาลัยให้แก่นักศึกษาตามคำเรียกร้อง

ปี 2495 รัฐบาลจอมพล ป. จักรุมกวาดล้าง "ขบวนการสันติภาพ" คณะกรรมการนักศึกษาธรรมศาสตร์หลายคนถูกจับกุมในข้อหากบฏภายในและภายนอกราชอาณาจักร ภายหลังถูกตัดสินจำคุกคนละ 13 ปี นอกจากนี้ยังจับกุมนักเขียนอีกหลายคนในช่วงนี้

ในปี 2500 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่าฝ่ายรัฐบาลใช้วิธีการโกงการเลือกตั้ง ดังนั้นนักศึกษานหลายสถาบันจึงร่วมเดินขบวนบุกทำเนียบรัฐบาลประท้วงการเลือกตั้งสกปรกของ จอมพล ป. นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น

ภายหลังจากที่ จอมพล ป. ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้ ความไม่พอใจในหมู่ประชาชนมีมากขึ้น ดังนั้นในปี 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ทำรัฐประหาร

และใช้อำนาจเผด็จการเต็มรูปแบบกว่ายุคสมัยใดที่ผ่านมา มีการจับกุมนักคิดนักเขียนอย่างมาก กวาดล้างศัตรูทางการเมืองของตน ทำการยุบสภา ยกเลิกรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การปกครอง ปี 2502 โดยมีมาตรา 17 ซึ่งให้อำนาจเด็ดขาดแก่นายกรัฐมนตรีอย่างกว้างขวาง ทางด้านนักศึกษาที่มีการปิดกั้นการแสดงออก แม้แต่ภายในมหาวิทยาลัย โดยยกเลิกระบบสโมสรนักศึกษาแบบเก่าที่มาจาก การเลือกตั้งของนักศึกษา โดยให้อธิการบดีแต่งตั้งอาจารย์มาเป็นกรรมการสโมสรนักศึกษา ทำหน้าที่นายก อุปนายก และกรรมการชุมนุม โดยประธานชุมนุมเลือกนักศึกษามาช่วยงานชุมนุมละ 1 คน และแต่งตั้งกรรมการชุมนุมจากคณะต่างๆ คณะละ 1 คน

จากสภาพการปิดกั้นการแสดงบทบาทของนักศึกษาในทางการเมือง จึงทำให้นักศึกษาเริ่มทั่วไปสู่กิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยมากขึ้นในช่วงนี้ เช่น กิจกรรมบันเทิง กีฬา บำเพ็ญประโยชน์ และด้านวิชาการ

2. ระยะที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ.2511-2514

ในกลางปี 2511 ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้พยายามผ่อนคลายนโยบายกดขี่แบบเผด็จการในช่วงที่ผ่านมา โดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งใช้เวลาร่างกันนานถึง 10 ปี ทำให้ประชาชนและนักศึกษาซึ่งคอยบริจายกาตแบบประชาธิปไตยเกิดความรู้สึกตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น และต้องการแสดงออกในทางการเมืองหลังจากถูกปิดกั้นมานานกว่า 10 ปี ดังนั้นในวันที่ 21 มิถุนายน 2511 หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพียงวันเดียว บรรดาประชาชนและนักการเมืองกลุ่มหนึ่งจึงได้จัดการชุมนุมอภิปรายขึ้น ณ ที่อสงนามหลวง ผลปรากฏว่าทางรัฐบาลไม่ยินยอมให้มีการพูดอภิปราย ได้ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมนักการเมืองกลุ่มดังกล่าว จำนวน 5 คน โดยกล่าวหาว่าเปิดโฮตต์บาร์คหรืออภิปรายในที่สาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต เพราะมีคำสั่งคณะปฏิวัติห้ามอยู่ ยังไม่ได้ยกเลิก ซึ่งส่งผลให้นักศึกษาและประชาชนที่เข้าร่วมชุมนุมไม่พอใจ ได้ทำการเดินขบวนประท้วงไปยังรัฐสภา นับว่าเป็นการเดินขบวนครั้งแรกในรอบ 10 ปี ของนักศึกษานับตั้งแต่ปี 2501 เป็นต้นมา

ในต้นปี 2512 ได้มีการเปิดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรทั่วประเทศขึ้น โดยมีการเริ่มรณรงค์หาเสียงตั้งแต่ปี 2511 ดังนั้นในช่วงนี้บรรยากาศแบบประชาธิปไตยได้เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง นิสิตนักศึกษาเองในช่วงนี้ก็ตื่นตัวในเรื่องสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ได้มีการเรียกร้องการปกครองตนเองกลับคืนมาจากมหาวิทยาลัย เช่น เรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง

กรรมการสโมสรนักศึกษามาจากนักศึกษาโดยตรง เป็นต้น นอกจากนั้นในช่วงปลายปี 2511 นิสิตนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ ก็ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งกันเป็นกลุ่มเพื่อเข้าสังเวยเหตุการณ์เลือกตั้งในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2512 โดยใช้ชื่อว่า "กลุ่มนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครสังเวยเหตุการณ์เลือกตั้ง" โดยมีนักศึกษาจาก 15 สถาบันในกรุงเทพฯ และ 2 สถาบันในต่างจังหวัดเข้าร่วม ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอันหนึ่งของความร่วมมือระหว่างนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ

ในกลางปี 2512 ความคิดในการที่จะจัดตั้งองค์กรของนิสิตนักศึกษาอย่างเป็นทางการในระดับชาติ ได้มีการเสนอขึ้นมา โดยเริ่มจุดกำเนิดครั้งแรกในที่ประชุมของสมาคมบริการศึกษานานาชาติซึ่งจัดขึ้นที่เชียงใหม่ ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2512 ชุมนุมสัมมนาแห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เป็นเจ้าภาพจัดสัมมนาตัวแทนนิสิตนักศึกษาจากทั่วประเทศ ในหัวข้อ "บทบาทนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย" ที่ค่ายลูกเสือกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีตัวแทนนักศึกษาจาก 10 สถาบันเข้าร่วม ที่ประชุมสัมมนาเรียกร้องให้ก่อตั้ง "สหพันธ์นักศึกษา" เพื่อเป็นศูนย์รวมของนิสิตนักศึกษาไทย

ความพยายามในการจัดตั้งองค์กรที่เป็นทางการของนิสิตนักศึกษา ได้ดำเนินต่อกันอีกหลายครั้ง กล่าวคือ ในช่วงปลายเดือนสิงหาคม 2512 ได้มีการจัดประชุมตัวแทนนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปลายเดือนกันยายน ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในเดือนธันวาคมปีเดียวกันที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) ทั้งนี้เพื่อเตรียมการจัดตั้งองค์กรนิสิตนักศึกษารูป "สหพันธ์" ขึ้นอย่างเป็นทางการ

3. ระยะที่สาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2519

ภายหลังการประชุมตัวแทนสถาบันต่าง ๆ หลายครั้งในปลายปี 2512 ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ในต้นปี 2513 คือในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ จึงได้มีการประกาศจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยทั้งที่ไม่เข้มแข็งนัก และอาจเกิดความขัดแย้งภายในองค์กรได้ง่าย เนื่องจากมีโครงสร้างแบบสหพันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับในประเด็กอื่น ๆ ศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็สามารถพัฒนาลักษณะการจัดตั้งให้เข้มแข็งขึ้นไปตามลำดับ โดยเฉพาะในด้านทรัพยากรและยุทธวิธีในการดำเนินกิจกรรมและเคลื่อนไหวทางการเมือง

14 ตุลาคม 2516 มีการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยร่วมกับประชาชนเรียกร้องประชาธิปไตย

6 ตุลาคม 2519 นิสิตนักศึกษาต่อต้านการกลับประเทศไทยของจอมพล
ถนอม กิตติขจรและคณะ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งใหญ่อีกครั้ง

4. ระยะตั้งแต่ปี 2520-2524

ภายหลังเหตุการณ์นองเลือดโดยการเข้าปราบปรามการชุมนุมของ
นักศึกษาในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้สลายตัวเองโดย
คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งเข้ากระทำการรัฐประหารในเย็นวันเดียวกันนั้น บรรดาสมาชิก
นิสิตนักศึกษา องค์การนักศึกษา ชมรมและกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ถูกยกเลิกไปเช่นเดียวกัน

ในช่วงปลายปี 2520-ต้นปี 2521 นักศึกษาที่เคยมีบทบาทอย่างสำคัญใน
ขบวนการนักศึกษาก่อน ซึ่งไม่ได้ถูกจับกุม ได้ตัดสินใจเดินทางเข้าป่าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
ประเทศไทย (พ.ค.ท.) ทั้งนี้เนื่องจากความไม่แน่ใจในสวัสดิภาพความปลอดภัยของตนเอง
หากอยู่ในเมืองต่อไป นอกจากนี้ประกอบกับมีความเคียดแค้นที่มีจากกรณีเหตุการณ์นองเลือด 6
ตุลาคม 2519 จึงเป็นแรงกระตุ้นให้นักศึกษาเหล่านี้ให้เดินทางเข้าไปมากขึ้น

สำหรับนักศึกษาอีกบางส่วนซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวของ
ขบวนการนักศึกษาก่อน ซึ่งไม่ได้ตัดสินใจเดินทางเข้าป่าร่วมกัน พ.ค.ท. เช่น พวกแรก
ก็แยกย้ายกลับสู่สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งและรวมตัวกันอย่างเจี๊ยบ ๆ ภายในสถาบันของตน
พร้อมทั้งจัดตั้งกลุ่มของพวกตนขึ้นในรูป "องค์กรจัดตั้งที่ไม่เป็นทางการ" หรืออาจเรียกได้ว่า
"องค์กรปิดลับ" ก็ได้ องค์กรปิดลับดังกล่าวมีโครงสร้างที่จำลองรูปแบบการจัดตั้งแบบองค์กร
ปฏิวัติใต้ดิน ทั้งนี้นักศึกษาที่รวมกลุ่มกันเหล่านี้ โดยพื้นฐานแล้วมีอุดมการณ์สังคมนิยมระดับต่าง ๆ
ในช่วงก่อนหน้านั้น แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จึงหันเหแนวทางสังคมนิยมของตน
ไปสู่ "สังคมนิยมแบบปฏิวัติ" ซึ่งมีอิทธิพลของ พ.ค.ท. และเพื่อนนักศึกษาที่เดินทางเข้าป่าเป็น
แรงกระตุ้นที่สำคัญ

โครงสร้างองค์กรปิดลับของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในช่วง
ปลายปี 2520 ถึงต้นปี 2521 นี้ มีลักษณะที่เป็นองค์กรจัดตั้งเดี่ยว (Unitary forms) ซึ่งมี
ขนาดใหญ่มาก กล่าวคือมีการแบ่งสายการบังคับบัญชาเหมือนระบบราชการ เนื่องจากมีจำนวน
นักศึกษาค่อนข้างมาก (เกิน 100 คนขึ้นไปในแต่ละสถาบัน) ดังนั้นจึงแบ่งโครงสร้างออกเป็น
ระดับคณะ เขตคณะ และระดับทั้งสถาบันหรือมหาวิทยาลัย ตัวอย่างเช่น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แต่ละคณะจะมีองค์กรปิดลับ ซึ่งรวมนักศึกษาเฉพาะในคณะนั้น ๆ ขึ้น มีการศึกษาทางการเมืองใน

แนวสังคมนิยม มีการกำหนดการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่ปิดลับในช่วงนั้น เช่น ออกาบบลิวเกื่อนโรจมติ
รัฐบาลและ เคลื่อนไหวสนับสนุนการปลดปล่อยผู้ต้องหาในคดี 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้น ในแต่ละ
คณะ จะถือว่าสมาชิกแต่ละคนในองค์กรมีฐานะ เป็นผู้ปฏิบัติงานขององค์กรในระดับเขตคณะและระดับ
สถาบันด้วย ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละคณะ จะมีการจัดตั้งแกนนำขึ้นจำนวนหนึ่งภายในคณะ เพื่อควบคุม
สภาพองค์กรระดับคณะไว้ให้ได้

แผนนำแต่ละคณะ จะคัดเลือกกันเองขึ้นมาคนหนึ่ง ทำหน้าที่แทนประสาน
กับแกนประสานงานของคณะอื่น ๆ ในเขตคณะของตน "เขตคณะ" ในที่นี้ก็คือ การแบ่ง เขตภายใน
มหาวิทยาลัยที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ มีหลายคณะออกเป็นเขต ๆ ตามความใกล้ชิดในด้านพื้นที่และ
เนื้อหาวิชาที่สอนในแต่ละคณะ เช่น การแบ่งคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยออกเป็น
คณะสายวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ สัตวแพทย์ วิทยาศาสตร์ และเภสัช
ศาสตร์ เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งแบ่งออกเป็นสายสังคมศาสตร์ เช่น คณะเศรษฐศาสตร์ บัญชี
นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และรัฐศาสตร์ เป็นต้น และในสายสุดท้ายเป็นสายวิทยาศาสตร์ประยุกต์
เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น ในแต่ละสายวิชาของคณะต่าง ๆ เหล่านี้
จะรวมกัน เขตละ 2-3 คณะ หรือมากกว่านั้นเล็กน้อย หากมีมากคณะในสายวิชานั้น แต่ละเขต
จะมีคณะที่ติดต่อกันได้ง่าย เช่นอยู่ใกล้กันรวมกันเป็นเขตหนึ่ง ๆ เช่น คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐ
ศาสตร์ และคณะบัญชี รวมกันเป็นเขตหนึ่ง คณะนิติศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ และคณะครุศาสตร์
รวมกันเป็นอีกเขตหนึ่ง เป็นต้น แต่ละเขตจะมีแกนประสานงานของแต่ละคณะมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยน
ทัศนะกันในเรื่องต่าง ๆ และคัดเลือกแกนประสานงานคนหนึ่งขึ้น ทำหน้าที่ "เลขาเขต"
ซึ่งมีหน้าที่เป็นตัวแทนเขตขึ้นไปประชุมปรึกษาหารือพร้อมทั้งนำสภาพคณะต่าง ๆ ในเขตคณะของ
ตนไปแลกเปลี่ยนกับเลขาเขตจากเขตอื่น ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในที่ประชุมเลขาเขต
นี้เอง ถือได้ว่าเป็นองค์กรสูงสุดในระดับสถาบัน จากโครงสร้างองค์กรปิดลับ ซึ่งจำลองลักษณะ
องค์กรปฏิวัติมาใช้เอง ทำให้องค์กรดังกล่าวมีเอกภาพและความเข้มแข็งสูงมาก โดยเฉพาะ
ในช่วงต้น ๆ ของการจัดตั้ง ในด้านผู้นำหรือแกนนำ ตลอดจนสมาชิกหรือผู้ปฏิบัติงานก็มีอุดมการ
ทางการเมือง

5. ระยะที่ห้า พ.ศ. 2525-2535

บทบาทของนิสิตนักศึกษาได้มีเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงหลัง
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นิสิตนักศึกษาได้เคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาทางด้านสังคมและการเมือง
ดังนี้ (รวบรวมจากหนังสือพิมพ์รายวันมติชน สยามรัฐ แนวหน้า บางกอกโพสต์ และเดลินิวส์)

- นักศึกษา 14 สถาบัน รวมกับนักวิชาการร่วมพรรคการเมือง เชื้อน
- การจัดตั้งสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (2530)
- การเสนอรัฐบาลให้เลิกยา APC
- คัดค้านรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2526 ในประเด็นเพิ่มอำนาจวุฒิสมาชิก

ให้ข้าราชการดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

- เสนอให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง (พ.ศ.2531)
- การคัดค้านกองทัพเข้ามาแทรกแซงการเมือง
- คัดค้านการให้สัมปทานป่าไม้ที่เป็นต้นน้ำลำคลองในจังหวัดเชียงใหม่
- การประท้วงการสร้างเขื่อนปากน้ำมูล (2533)
- นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงปราศรัยโจมตีการรัฐประหาร

ของ รสช. แต่ถูกจับกุมด้วยข้อหาการฝ่าฝืนกฎอัยการศึก สนท. และองค์การนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิสิตศึกษารามคำแหง ทั้ง 15 คน (25 กุมภาพันธ์ 2534)

- การเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ รสช.
- 4-10 พฤษภาคม 2535 มีการประท้วงให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง

- 17-20 พฤษภาคม 2535 เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ประชาชน

นักศึกษาและข้าราชการได้ร่วมกันเดินขบวนเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง

สรุปบทบาทของนิสิตนักศึกษา นิสิตนักศึกษา เริ่มมีกิจกรรมมุ่งสู่สังคมภายนอกมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี 2501 เป็นต้นมา และมีบทบาททางการเมืองสูงสุดในช่วงปี พ.ศ.2516-2519 หลังจากปี พ.ศ.2519 นิสิตนักศึกษาถูกฝ่ายรัฐบาลปราบอย่างราบคาบ รวมทั้งการยุบสโมสรนิสิตนักศึกษา ห้ามนิสิตนักศึกษาทำกิจกรรมทางการเมือง เหตุการณ์หลายอย่างทำให้นิสิตนักศึกษาทำกิจกรรมอยู่ในเฉพาะมหาวิทยาลัยของตน และไม่มีบทบาทในฐานะแกนนำประท้วงอย่างในอดีตนั้น เนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง คือ สภาพปัจจุบัน การเมืองก็เปลี่ยนไป มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่าในอดีต สภาพการแข่งขันด้านการศึกษา ต่อ การทำงาน เป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาสนใจเฉพาะ เรื่องของตนเอง พยายามเรียนให้สำเร็จ การศึกษาเร็วขึ้นเพื่อจะได้ออกไปประกอบอาชีพ ดังนั้นจึงทำให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาไม่มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาจะเกิดขึ้นได้ต้องมี

ปัจจัยสาเหตุสำคัญ 3 ประการ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2535)

ประการที่หนึ่ง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเสรีภาพของประชาชน ถูกจำกัดลัทธิเสรีภาพมาเป็นเวลานานก็จะ เป็นปัจจัยสาเหตุที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้อง เพื่อต่อต้านการจำกัดลัทธิเสรีภาพนั้น

ประการที่สอง ก็คือเรื่องของการไร้ความยุติธรรม ถ้าหากผู้ปกครองนั้นไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนก็จะ เป็นปัจจัยสาเหตุอีกประการหนึ่งที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมของสังคม

ประการที่สาม คือความทันสมัยของอุดมการณ์ ถ้าหากว่าทั่วโลกถือว่าประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ที่ดี แต่ประเทศนั้นกลับใช้ระบบเผด็จการปกครองก็อาจจะทำให้นักศึกษาออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย

5. ทฤษฎีและแนวความคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา

5.1 ทฤษฎีพัฒนานิสิตนักศึกษาของอีท

อีท (Heath, 1978) ได้พัฒนาทฤษฎีเรียกว่า "Maturity Model" มาจากแนวคิดทางการศึกษาและจิตวิทยา สร้างเป็นตัวแบบ มีหลายองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับขบวนการวุฒิภาวะ ตัวแบบการพัฒนาจะแยกเป็น ระบบตน 4 ระบบ (four self-system) และมีมิติความเจริญเติบโต 5 มิติ และเสนอว่าวุฒิภาวะจะ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง ไปตามมิติแห่งการเจริญเติบโต 5 มิติ แต่ละ เขตของตนทั้ง 4 เขต บุคคลจะสามารถที่จะคิดและวิเคราะห์ได้มากขึ้น เข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของคนอื่น เชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ต่างๆ อีท เสนอในลักษณะแมทริก (Matrix) ดังนี้

แผนภูมิที่ ๘ มิติแห่งพัฒนาการ

บุคลิกภาพ	มีความสามารถที่จะแสดงถึงประสบการณ์	เน้นความสำคัญที่บุคคลอื่น	มีบูรณาการ	มีความคงที่	พึ่งตนเอง
ทักษะด้านสติปัญญา	สามารถประเมินด้วยความคิดของตนเอง	คิดอย่างมีเหตุผล ผูกพันกับความจริงของสังคม	แก้ปัญหาได้อย่างมีระบบ ริเริ่มสังเคราะห์ มีประสบการณ์ในความคิด	คิดอย่างเป็นระบบ สามารถทำงานได้อย่างคงที่	ใช้ข้อมูลที่มีความละเอียดน้อยกว่า
ค่านิยม	ตระหนักในความเชื่อของคน	ศูนย์กลางอยู่ที่บุคคลอื่นๆ	มีโลกทัศน์ที่เหมาะสม	มีความผูกพันที่ชัดเจนที่จะกำหนดค่านิยม	มีจิตใจที่อิสระ บูรณาการในความเชื่อ และพฤติกรรม
ความคิดเกี่ยวกับตนเอง	ตระหนักในตนเอง ริเคราะห์ตนเอง	สามารถที่จะมองตนเองเหมือนที่คนอื่นมอง	มีภาพพจน์ของตนเองที่เหมาะสม แนวคิดที่เป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง	ความคิดเกี่ยวกับตนเองที่	แนวคิดของตนเอง ในฐานะที่ยอมรับผิดชอบ
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	สามารถวิเคราะห์ว่าทำไมคนจึงทำและคิดอย่างนั้น	สนใจความรู้สึกของคนอื่น	เปิดเผย ร่วมมือ	ดำรงดีความเป็นมิตรภาพ	ความสัมพันธ์ที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบ

ฮีท (Heath) ได้นำทฤษฎีนี้ไปศึกษากับนักศึกษาของวิทยาลัยเฮเวอร์ฟอร์ด และได้พบว่า (1) ทฤษฎีนี้ให้ภาพของประเภทการเปลี่ยนแปลงที่ดี ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายมีวุฒิภาวะสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในทุกมิติ (2) แบบแผนของการเจริญเติบโตมีความแน่นอนคงที่สำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่ การเปลี่ยนแปลงหลักจะเกิดขึ้นในช่วงครึ่งแรกชั้นปีที่ 1

ลักษณะพัฒนาของบุคลิกภาพ

1. ด้านสติปัญญา : สามารถประเมินด้วยความคิดของตนเอง คิดเป็นเหตุผล ผูกพันกับความจริงทางสังคม สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีระบบ สร้างสรรค์ สังเคราะห์ สามารถที่จะจัดระบบความคิดได้ ใช้ข้อมูลโดยไม่ลำเอียง ทักษะด้านนี้จะเกิดเฉพาะผู้มีการศึกษา

2. ด้านค่านิยม : ตระหนักถึงความเชื่อของตน มีจุดศูนย์กลางที่บุคคลอื่น มีโลกทัศน์ที่เหมาะสม มีความผูกพัน (commitment) ที่ชัดเจนเพื่อกำหนดคุณค่า มีจิตอิสระ บุรณาการ ความเชื่อและพฤติกรรม

3. ด้านระบบตน : ตระหนักในตนเอง มีวุฒิที่ถูกต้อง การวิเคราะห์ตนเอง มีความสามารถที่จะเห็นตนเองเหมือนคนอื่น ๆ เน้นมีภาพจน์ของตนเองที่เหมาะสม มีแนวคิดเกี่ยวกับตนเองที่คงที่ มีความรับผิดชอบ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล : สามารถจะสะท้อนถึงความรับผิดชอบ สามารถวิเคราะห์ว่าทำไมบุคคลจึงกระทำและรู้สึกในแนวทางที่แน่นอน คำนึงถึงบุคคลอื่น สามารถที่จะรัก สามารถจะเสียสละ เป็นคนเปิดเผย สามารถร่วมมือกับคนอื่นได้ มีมิตรภาพที่คงทน ความสัมพันธ์สะท้อนถึงความรับผิดชอบ

นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 17-23 ปี ธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคล มีพลังแฝงอยู่ เนื่องจากอยู่ในวัยศึกษา ไม่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพและครอบครัวเหมือนกับเยาวชนในวัยเดียวกันแต่ไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน พลังและจำนวนของนักศึกษาทำให้สามารถรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ได้โดยง่าย นอกจากนี้ยังเป็นวัยที่มีความกระตือรือร้นสูง ต้องการเห็นผลรวดเร็ว ทำให้การเคลื่อนไหวออกมาในลักษณะที่มีการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรง มักมีการขีดเส้นตายที่กระชั้นชิดในการเรียกร้อง และไม่ค่อยยอมเปลี่ยนแปลงท่าทีหรืออ่อนข้อในการเจรจา อาจกล่าวได้ว่านักศึกษามักจะตั้งเป้าหมายเอาไว้สูงและแน่นอน

จากทฤษฎีพัฒนาการของฮีท (Heath) นำมาอธิบายภาวะของวัยนิตินักศึกษาได้ว่า ภาวะจะเพิ่มขึ้นตามชั้นปี โดยการพัฒนาจะเริ่มช่วงหลังชั้นปีที่ 1 ปกตินิตินักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 จะมีความเป็นหัวก้าวหน้ามากกว่านิตินักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 แต่ไม่ค่อยได้มีเวลาที่กับเรื่องสังคมและการเมือง เพราะต้องคำนึงถึงการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อระดับปริญญาโท-เอก ในสถาบันที่มีชื่อเสียง (สจวร์ต คิลบอนด์, 2516) การพัฒนานี้ทำให้นิตินักศึกษามุ่งไปสู่มุมมองอื่นในสังคมส่วนรวม (auto-to-allo-centrism) มีจิตใจเพื่อมวลชน พร้อมทั้งจะต่อสู้และเรียกร้องหรือต่อต้านความไม่ยุติธรรมในสังคมเพื่อสังคมที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นิตินักศึกษามีแนวโน้มที่จะรวมพลังกันภายในมหาวิทยาลัย เป็นพลังนักศึกษา (student power) ซึ่งหมายถึงความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการวิโนิจฉัย และสามารถจะตัดสินใจได้ด้วย และพลังนิตินักศึกษาจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระหว่างกลุ่มต่างๆในมหาวิทยาลัยพอๆกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางด้านทัศนคติระหว่างกลุ่มต่างๆเช่นกัน (Segall, 1979)

5.2 ทฤษฎีการฝึกฝนและการเข้าร่วมของนิตินักศึกษา (student involvement)

ความคิดพื้นฐาน

[แอสติน (Astin, 1988) ต้องการอธิบายความหมายของคำว่า involvement ในที่นี้จะแปลว่า การฝึกฝนและการเข้าร่วม ซึ่งหมายถึงการอุทิศและทุ่มเทพลังกายและจิตใจให้กับประสบการณ์ทางวิชาการ ดังนั้นนักศึกษาที่มีการฝึกฝนและการเข้าร่วมสูง คือคนที่อุทิศพลังเพื่อการศึกษา ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในมหาวิทยาลัย เข้าร่วมกิจกรรมอย่างจริงจัง และมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์และเพื่อนนักศึกษอย่างสม่ำเสมอ] ตรงกันข้ามกับนักศึกษาที่มีการฝึกฝนและเข้าร่วมน้อย ได้แก่ คนที่ละเลยในการศึกษา ใช้เวลาเพียงส่วนน้อยอยู่ในมหาวิทยาลัย จนเว้นการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ค่อยมีโอกาสได้สัมพันธ์กับอาจารย์และเพื่อน ๆ

ความคิดหลักของการฝึกฝนและเข้าร่วม จะมีลักษณะคล้ายกับความอยากและความปรารถนา (cathexis) ตามความคิดของฮิกมันด์ พรอยด์ กล่าวคือ พรอยด์เชื่อว่าคนทุกคนจะใช้หลักทางจิตวิทยา สนใจต่อวัตถุและบุคคลอื่น ๆ รอบข้างของเขา นั่นคือ บุคคลสามารถใช้ความอยากของเขาให้มีผลต่อเพื่อน ต่อครอบครัว และต่อการทำงาน หรือการฝึกฝน และเข้า

ร่วมนี้จะคล้ายกับความคิดของนักทฤษฎีการเรียนรู้ที่พูดถึงบุคคลที่ตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อสิ่งเร้า (vigilence)

แอสติน กล่าวว่า คำ involvement มีลักษณะเป็นคำที่มีความหมายแสดงความกระตือรือร้น (active term) คำกริยาที่ใช้และมีความหมายบ่งบอกถึงการฝักใฝ่และการเข้าร่วมไว้ถึง 19 คำ เช่น attach oneself to, commit oneself to, devote oneself to, engage in, go in for, incline toward, joim in..., เป็นต้น คำดังกล่าวจะมีความหมายในรูปของพฤติกรรมที่แสดงออกมา แต่ก็หมายถึง ความหมายที่อยู่ด้านในตัวบุคคลด้วย เช่น ค่านิยม เอาใจใส่ การเน้น เป็นต้น แอสตินย้ำว่า การใช้คำ involvement จะมุ่งที่องค์ประกอบของพฤติกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้ได้หมายความว่าเขาปฏิเสธแรงจูงใจซึ่งมีความสำคัญมากให้เกิดการฝักใฝ่และเข้าร่วม คืออยากจะเน้นว่ามีใช่เพียงเป็นความคิดและความรู้สึกของบุคคล แต่เป็นการปฏิบัติที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมมาให้เห็น นี่คือความหมายของการฝักใฝ่และเข้าร่วม หรือ involvement

ข้อสมมติฐาน (assumption) ของทฤษฎีการฝักใฝ่และ เข้าร่วมของนักศึกษา

1. การฝักใฝ่และ เข้าร่วม (involvement) หมายถึง การใช้พลังงานและพลังใจในภารกิจต่าง ๆ อาจเป็นภารกิจที่กินความกว้าง (เช่น ประสบการณ์ของนักศึกษา) หรือเป็นภารกิจเฉพาะ (เช่น การเตรียมตัวสอบวิชาเคมี)
2. วัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน นักศึกษาแต่ละคนจะฝักใฝ่และ เข้าร่วมกิจกรรมต่างกัน เมื่อมีวัตถุประสงค์แตกต่างออกไป ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง นักศึกษาคนหนึ่ง ๆ จะฝักใฝ่และ เข้าร่วมกิจกรรมต่างกัน
3. การฝักใฝ่และ เข้าร่วมมีลักษณะที่ตรวจวัดได้ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการสามารถตรวจวัดทางปริมาณได้ (วัดเวลาที่ใช้ในการศึกษา) ส่วนการวัดด้านคุณภาพ เช่น นักศึกษาทบทวนหาความเข้าใจการอ่านที่ได้รับมอบหมายหรือ เพียงแต่นั่งจ้องคูหนังสือแต่ใจล่องลอยผ่านไป
4. การเรียนรู้และการพัฒนาส่วนบุคคลของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับโปรแกรมที่นักศึกษาซึ่ง เป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณและคุณภาพของการฝักใฝ่และ เข้าร่วม

โปรแกรมการศึกษานั้น ๆ

5. นโยบายหรือการปฏิบัติใด ๆ ทางการศึกษาจะมีประสิทธิผลเมื่อนโยบายหรือการปฏิบัติทางการศึกษานั้นมีสมรรถภาพที่จะ เพิ่มการฝึกฝนและ เข้าร่วมของนักศึกษา

สรุปทฤษฎีทั้ง 2 ทฤษฎีที่ได้นำมาเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับ การพัฒนานิสิตนักศึกษาและบุคลิกภาพ จึง เป็นประโยชน์ในการอธิบายเกี่ยวกับบุคลิกภาพ การรับรู้ของ นิสิตนักศึกษาทางการเมืองและสังคมเกี่ยวกับภาวะวิกฤตของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการฝึกฝนและการเข้าร่วมของแอสติน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุคลิกภาพของ นิสิตนักศึกษา

สุเชารี มีหนองหว่า (2534) ทำการศึกษาเรื่องบุคลิกภาพทางการเมืองแบบ อำนาจนิยมของเยาวชนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า เยาวชนไทยที่มีเพศ ระดับชั้นเรียน สังกัดของโรงเรียน ประเภทของโรงเรียน ฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษาของบิดามารดา และการ เลี้ยงดูที่แตกต่างกัน มีบุคลิกภาพการเมืองแบบอำนาจนิยมต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วรสถิตย์ บึงเมือง (2523) ได้ทำการศึกษา "บุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาวิชา เอกพลศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่วัดด้วยแบบวัดบุคลิกภาพแคลิฟอร์เนีย พบว่า (1) นิสิต นักศึกษาวิชาเอกพลศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีคะแนนบุคลิกภาพด้านการเจริญวัยทางสังคม อยู่ในลำดับสูงสุด และคะแนนบุคลิกภาพด้านความยืดหยุ่นได้อยู่ในระดับต่ำสุด (2) นิสิตนักศึกษา ชายและ หญิงในแต่ละมหาวิทยาลัย มีคะแนนบุคลิกภาพด้านการมีอำนาจเหนือผู้อื่น และด้านการเข้า สังคมไม่แตกต่างกัน (3) นิสิตนักศึกษานในแต่ละมหาวิทยาลัยมีคะแนนบุคลิกภาพ 8 ลักษณะ แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ บุคลิกภาพด้านความรู้สึกว่าตนเองมีความเป็นอยู่ดี ด้าน

ความรับผิดชอบ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านความอดทน ด้านลักษณะที่พบในคนส่วนมาก ด้านสัมฤทธิ์ผลในสถานการณ์ที่ต้องตามผู้อื่น ด้านสัมฤทธิ์ผลในสถานการณ์ที่ต้องพึ่งตนเอง และด้านประสิทธิภาพทางสติปัญญา

รัตนา เทพผลไชย (2518) ศึกษาเกี่ยวกับ "บุคลิกภาพของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัดด้วยอีทีทีเอส" ผลการศึกษาพบว่า (1) นิสิตชายหญิงที่ศึกษาในคณะเดียวกันมีบุคลิกภาพด้านความต้องการแตกต่างกันบางประเภท ยกเว้นคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ซึ่งนิสิตชายหญิงมีบุคลิกภาพด้านความต้องการแต่ละประเภทไม่แตกต่างกันเลย (2) บุคลิกภาพด้านความต้องการของนิสิตที่ศึกษาต่างคณะกันมีความแตกต่างกัน 8 ประเภท คือ บุคลิกภาพด้านความต้องการแสดงออก พึ่งตนเอง มีอำนาจเหนือผู้อื่น คบเพื่อนต่างเพศ มีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ส่วนบุคลิกภาพด้านความต้องการไมตรีสัมพันธ์ ขอความช่วยเหลือ การเปลี่ยนแปลง อดทน มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (3) นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบุคลิกภาพด้านความต้องการที่เด่นที่สุด คือ ช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนบุคลิกภาพด้านความต้องการแสดงออกนั้น นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีน้อยที่สุด

สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย

อดุล วิเชียรเจริญ (2513) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวยืนยันว่า กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ออกมาโดยมหาวิทยาลัยไทยนั้นเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นสภาพของมหาวิทยาลัยไทยดังกล่าว ซึ่งเป็นผลให้นักศึกษาประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบตลอดมา นอกจากนั้นสังคมไทยส่วนใหญ่มิได้สนับสนุนให้นักศึกษาปกครองตนเองอีกด้วย

สุรัตน์ ศิลปอนันต์ (2516) สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยมีความสำคัญต่อทัศนคติของนักศึกษามากกว่าภูมิหลังของอาจารย์ผู้สอนและ เป็นเครื่องพยากรณ์ความเชื่อทางการเมือง ได้ดีกว่าชาติกำเนิด วิธีบางประการของมหาวิทยาลัยมีอิทธิพลต่อบรรยากาศและการชุมนุมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา เช่น ระบบสอบไล่เป็นปัจจัยสำคัญต่อกิจกรรมทางการเมือง เช่น ในระบอบอเมริกา นักศึกษาต้องสอบแทบทุกกระยะ และจะต้องรักษาเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำ วิธี การสอบคัดเลือกอาจมีอิทธิพลต่อปฏิกิริยาทางการเมืองของนักศึกษา ระบบการศึกษาของญี่ปุ่นและอเมริกาผลักดันให้คนกระเสือกกระสนดิ้นรนที่จะเข้ามหาวิทยาลัยมีชื่อเสียง หมายความว่า

นักเรียนจะต้องเตรียมตัวอย่างหนักเป็นเวลายาวนาน ภายใต้อาการกดดันทางจิต จะมีผลสะท้อนถึงพฤติกรรมของนักศึกษาเมื่อเข้ามาหาวิทยาลัย ดังนั้นวิกฤตการณ์ทางการเมืองของนักศึกษาญี่ปุ่นและอเมริกาส่วนใหญ่มักจะเกิดกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1-2

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2525) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยพบว่า ลักษณะเด่นของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในสวนกลาง ตามทัศนคติของนิสิตนักศึกษาตั้งแต่ร้อยละ 95 ขึ้นไป (1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ มีห้องสมุดกลาง มีทุนช่วยเหลือนิสิตอย่างเพียงพอ มีการเลือกตั้งผู้แทนนิสิต มีสนามกีฬาของตนเอง ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเดินทางได้สะดวก (2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ มีการเลือกตั้งผู้แทนนิสิต มีอาณาเขตกว้างขวาง มีห้องสมุดกลาง ไม่มีการบังคับให้นักเรียนตามที่กำหนด มีสนามกีฬาของตนเอง (3) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ มีห้องสมุดกลาง มีชื่อเสียงเด่นในประเทศ ไม่มีการบังคับให้นักเรียนตามที่กำหนด มีการเลือกตั้งผู้แทนนักศึกษา ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเดินทางได้สะดวก ไม่ได้เรียกชื่อหรือจดเวลาเข้าเรียน (4) มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้แก่ ไม่มีการบังคับให้นักเรียนตามที่กำหนด มีห้องสมุดกลาง มีการเลือกตั้งผู้แทนนิสิต

ประสงค์ จันทองจัน (2525) ได้ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย และในสังคมไทย ซึ่งจำแนกเป็นสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย 7 หัวข้อ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กิจกรรมนิสิต และบริการของมหาวิทยาลัย ส่วนสภาพแวดล้อมในสังคมไทย แยกเป็น 3 หัวข้อ คือ เศรษฐกิจ สังคม การปกครองและการเมืองของประเทศ กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1,600 คน ประกอบด้วย นิสิตวิศวกรรมศาสตร์ 400 คน แพทยศาสตร์ 150 คน อักษรศาสตร์ 250 คน พาณิชยศาสตร์และการบัญชี 400 คน รัฐศาสตร์ 200 คน นิเทศศาสตร์ 100 คน และ เศรษฐศาสตร์ 100 คน การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ของ แคนทริล (Cantril-Self Anchoring Scale) ผลการวิจัยปรากฏว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทัศนคติและความคาดหวังต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยอยู่ในขั้นดีเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นการให้บริการของมหาวิทยาลัย ทัศนคติต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในอดีตอยู่ในขั้นดีมาก ส่วนทัศนคติและความคาดหวังที่มีต่อสภาพแวดล้อม

ในสังคมทุกเรื่องอยู่ในขั้นปานกลาง ยกเว้นเรื่องปัจจุบันและอนาคตทางเศรษฐกิจ และอนาคตทางสังคมของประเทศซึ่งนิสิตมีทัศนคติและความคาดหวังในขั้นไม่ดี เหตุผลสำคัญที่ทำให้มีทัศนคติและความคาดหวังในทางไม่ดีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย และสังคมไทย ได้แก่ ความรู้สึกไม่อบอุ่น ประสิทธิภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่อาจจะตกต่ำลง การถือตัวและไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของนิสิต การสอนที่ไม่ดี อาจารย์ผู้สอนไม่ให้ความใกล้ชิดกับนิสิต การไม่มีเวลาให้และไม่เป็นกันเองของอาจารย์ที่ปรึกษา การไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีของสโมสรนิสิต ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไทย นิสิตมีเหตุผลดังนี้ สภาพเศรษฐกิจที่ค่าครองชีพสูง ของแพงและรัฐบาลไม่สนใจแก้ปัญหา สังคมที่มีคนเห็นแก่ตัวมาก มีอาชญากรรมมาก ศิลธรรมเสื่อม มีความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคกัน สภาพการปกครองการเมืองที่เป็นเผด็จการและขาดเสถียรภาพ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เปรียบเทียบทัศนคติและความคาดหวังของนิสิตในแต่ละชั้นปีและคณะ พบว่า นิสิตชั้นปีที่ 1 มีทัศนคติและความคาดหวังในเรื่องต่าง ๆ สูงกว่านิสิตชั้นปีอื่น ๆ

เมซี (Mezey, 1975 อ้างใน ชัยชนะ อังคะวัต, 2527) กล่าวว่า นักศึกษาไทยได้รับความเชื่อที่ว่า อำนาจของผู้ใหญ่และการบริหารงานไม่ควรที่เด็กจะเข้าไปเกี่ยวข้อง สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาในสังคมไทย มีผู้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าเป็นหนึ่งในจำนวนน้อยของสถาบันการศึกษาในโลก ซึ่งแน่ใจได้ว่า จะไม่มีการต่อต้านความคิดเก่าเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาหรือระบบการสอน ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมไทยหรือวิถีชีวิตแบบไทยๆ แล้ว จะต้องเกิดขึ้นจากผู้มีอำนาจสั่งการมาเท่านั้น คงไม่เกิดจากการเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาเองเป็นแน่

กิตติ อมตชีวัน (2522) ได้ทำการศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตย โดยโดยตรงของนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 50 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 25 คน สอนด้วยบทเรียนลัทธิประชาธิปไตย และกลุ่มควบคุม จำนวน 25 คน ซึ่งมีการเรียนการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ทัศนคติทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เพิ่มขึ้นทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายว่า อาจเป็นเพราะว่า สิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เช่น การปกครองในโรงเรียน ผู้บริหารและครูยังใช้

วิธีการสั่งให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าที่จะฟังความคิดเห็นของนักเรียน รวมทั้ง เหตุการณ์
ทางการเมืองในขณะนั้น สื่อมวลชนต่าง ๆ ถูกควบคุมโดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ถูกจำกัด วิธีทางประชาธิปไตยในขณะนั้นถูกควบคุมโดยสิ้นเชิง

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สาขาวิชาที่ศึกษา เพศ

ทินพันธ์ นาคะตะ (2514) ได้บันทึกทัศนคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทาง
การเมืองของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนักเรียนเตรียมทหาร 3 เหล่า จำนวน 946 คน เพื่อดูความ
สอดคล้องของทัศนคติทางการเมืองพื้นฐานของนักศึกษากับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชา
ธิปไตย ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) นักศึกษามีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความ
ตื่นตัวและมีสมรรถภาพทางการเมืองค่อนข้างสูง (2) นักศึกษาสังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์)
มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนเตรียมทหาร แต่ต่ำกว่านักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์
ธรรมชาติ (3) ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษามีผลทำให้เพิ่ม
ความสนใจและสมรรถภาพทางการเมืองและมีทัศนคติและประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น (4) ประสบ
การณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษา ลดทัศนคติอำนาจนิยม ความไม่วางใจ
มนุษย์และสิ่งแวดล้อม และความไม่ชอบบิพากษ์วิจารณ์ การวิจัยนี้ ทินพันธ์ เสนอว่าประสบการณ์
การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่มีประสิทธิผลที่สุดต่อการบ่มเพาะอุดมการณ์เพื่อเตรียมชนชั้นนำใน
อนาคตของไทยให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2514) ทำการศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา
ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า (1) นิสิตที่เรียนทางด้านศิลปศาสตร์
จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่านิสิตที่เรียนสายวิทยาศาสตร์ (2) เมื่อ
เปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยระหว่างนิสิตชั้นปีที่ 1 และ 4 แล้ว ปรากฏ
ว่าระดับทัศนคติไม่มีการเปลี่ยนแปลง (3) นิสิตชายมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
มากกว่านิสิตหญิง

อภิรักษ์ ธีรฤทธิ (2518) ทำการศึกษาจากสมาชิกสภานักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2517 จำนวน 40 คน โดยเลือกสมาชิกสภานักศึกษาชั้นปีละ 10 คน เพื่อศึกษาถึงทัศนคติบางประการของนักศึกษา ที่จะเอื้อต่อการพัฒนาการทางการเมืองของไทย เช่น ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจะ เผชิญหน้าหรือหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ นักศึกษาจะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงภายหลัง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แต่เมื่อเกิด ประเด็นข้อขัดแย้งขึ้น สมาชิกสภาศึกษาล้วนส่วนใหญ่ก็ไม่เห็นด้วยกับการเดินขบวนประท้วง เพราะ เกรงว่าจะทำให้นักลุ่มภายนอกแทรกแซง เข้ามาได้

จาเนียร แสงสว่าง (2518) ทำการศึกษาเรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองและ ปัญหาสังคมเศรษฐกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบนิสิตชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ผลการวิจัย พบว่า (1) นิสิตคณะรัฐศาสตร์ มีความเห็นไปในแบบ หัวเก่ามากกว่านิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในประเด็นเกี่ยวกับการมีฐานทัพของสหรัฐในประเทศไทย นิสิตวิศวกรรมศาสตร์มีความเห็นรุนแรงในอันที่จะให้มีการถอนฐานทัพอเมริกันออกไปทันที มากกว่านิสิตรัฐศาสตร์มีทัศนคติต่อปัญหาสังคมเศรษฐกิจ ประเด็นเกี่ยวกับการเดินขบวนเพื่อ เรียกร้องสิทธิต่างๆของชาวนา ปรากฏว่านิสิตรัฐศาสตร์ไม่เห็นด้วยต่อการแสดงออกของชาวนา มีจำนวนสูงกว่านิสิตวิศวกรรมศาสตร์ (2) นิสิตชายส่วนใหญ่มีทัศนคติแบบพวกหัวก้าวหน้าที่ รุนแรงมากกว่านิสิตหญิง ซึ่งมีทัศนคติแบบหัวเก่า (3) เมื่อนำตัวแปรด้านการเป็นผู้นำและการ มีตำแหน่งต่าง ๆ ในชมรมมาพิจารณาแล้ว พบว่าลักษณะทั่วไปของนิสิตรัฐศาสตร์มีความคิดเห็น แบบก้าวหน้ารุนแรงมากกว่านิสิตวิศวกรรมศาสตร์ (4) นิสิตที่มาจากครอบครัวรายได้ต่ำเป็น พวกที่มีหัวก้าวหน้าและรุนแรงกว่านิสิตที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้สูง กล่าวคือโดยทั่วไป รายได้ของครอบครัวนิสิตรัฐศาสตร์จะต่ำกว่ารายได้ครอบครัวนิสิตวิศวกรรมศาสตร์

ไกรฤกษ์ จิระบุตร (2519) ทำการศึกษาเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของ นิสิตนักศึกษาไทย" ผลการศึกษาพบว่า (1) นิสิตชายมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มากกว่านิสิตหญิง และมีทัศนคติอำนาจนิยมน้อยกว่านิสิตหญิง (2) ในเรื่องระดับการศึกษานั้น ยังมีการศึกษานชั้นปีที่สูงขึ้น นิสิตจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และอำนาจนิยม ลดลง (3) นิสิตที่เรียนด้านสังคมศาสตร์ จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความ

สำนักานหน้าที่พลเมือง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้น เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกเรียนทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ นิสิตที่เรียนทางด้านสังคมศาสตร์มีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมน้อยกว่านิสิตทางด้านวิทยาศาสตร์

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน (2521) ได้ทำการศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์และพัฒนการเศรษฐกิจ คณะบริหารธุรกิจ และสถิติประยุกต์ของสถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 266 คน ปีการศึกษา 2519-2520 ผลการศึกษาพบว่า (1) นักศึกษาชายมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง (2) นักศึกษาด้านสังคมศาสตร์จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่านักศึกษาด้านเทคนิคและวิชาชีพ

วิไล วงศ์สืบชาติ (2528) ทำการศึกษาเรื่อง "ความแปลกแยกของนักศึกษา : ศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 61 มีความแปลกแยกอยู่ในระดับต่ำ (2) พบความสัมพันธ์เชิงนิเสธในระดับสูงระหว่างตัวแปรอิสระ คือ มโนทัศน์ในตนเอง ความคาดหวังทางการศึกษา การปรับบทบาท กับตัวแปรตาม คือ ความแปลกแยกของนักศึกษาระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรการมีส่วนร่วมทางสังคมและฐานะปีที่ศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความแปลกแยกในระดับปานกลางและต่ำกว่าลำดับ ตัวแปรเพศและคณะที่กำลังศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐานในระดับต่ำกับความแปลกแยก

วราวุธ วงศ์กิจจาเลิศ (2531) ได้ทำการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไทยและความสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางสังคม กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใน 3 คณะวิชาคือ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษาไทยมีทัศนคติทางการเมืองแบบกลาง ๆ (ระหว่างเสรีนิยมกับอำนาจนิยม) แต่นักศึกษาที่มีทัศนคติแบบเสรีนิยมมีจำนวนมากกว่านักศึกษาที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม (2) ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างสาขาทางสังคมศาสตร์กับทัศนคติทางการเมืองของ

นักศึกษา แต่ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่านักศึกษาคณะรัฐศาสตร์มีทัศนคติแบบเสรีนิยมมากที่สุด (3) ไม่มี ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างเพศกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา แต่นักศึกษาชายมี ทัศนคติแบบเสรีนิยมสูงกว่านักศึกษาหญิง เล็กน้อย

การรับรู้และความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

เสน่ห์ พบพาน (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนอำเภอนครหลวง : ศึกษากรณีกิจการอุตสาหกรรมใน เขตเกษตรกรรม เพื่อศึกษาถึงความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 150 ครัว เรือน และ ที่อาศัยอยู่ไกลโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 150 ครัว เรือน ผลการวิจัยพบว่าประชากรตัวอย่าง มีคะแนนความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อ ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนรวม ประชากรกลุ่มที่อาศัยอยู่ใกล้โรงงาน มีการ ศึกษาสูงกว่า ป.4 มีที่ดินทำกินมากกว่า 10 ไร่ และมีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมาก มี ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้รายได้ของครัวเรือน ต่อเดือน และการเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวม ส่วนอายุ ระยะเวลาที่อยู่ชุมชน และการเข้าถึงสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์ เชิงลบกับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยรวม

บุญลือ คชเสนีย์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ ความตระหนักของ ประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล : ศึกษาเฉพาะ กรณีเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ เพศ อายุ ลักษณะการประกอบอาชีพ ระดับ การศึกษา สถานภาพการสมรส ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และพฤติกรรมการ รับข่าวสาร กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ ประชาชนในเกาะเสม็ด จำนวน 96 คน เก็บข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลในระดับสูง โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีความรู้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และมีพฤติกรรมการรับข่าวสารในระดับปานกลาง

ผู้ที่มีพฤติกรรมการรับข่าวสารที่แตกต่างกันจะมีความตระหนักแตกต่างกัน ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับความตระหนักพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าอยู่น้อยกว่า และประกอบอาชีพหลักเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จะมีความตระหนักมากกว่า เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชาย ระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนสูงกว่าประถมศึกษา การประกอบอาชีพรอง เมื่อ 5 ปีที่แล้วไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และอาชีพหลักปัจจุบันเกี่ยวกับท่องเที่ยว จะมีความรู้ ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

สุชิน สงวนบุญศิริ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ตำรวจภาคตะวันตก เพื่อศึกษาว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ภาคตะวันตกมีความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมระดับใด ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ หน่วยงานที่สังกัด ระดับชั้นยศ สถานภาพการสมรส อายุในการรับราชการ ระดับการศึกษา การศึกษาวิชาการตำรวจก่อนรับราชการ กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ทางภาคตะวันตก จำนวน 366 นาย โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ผลการวิจัยปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมระดับปานกลาง หน่วยงานที่สังกัด และระดับการศึกษาของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่แตกต่างกัน มีผลทำให้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หน่วยงานที่สังกัด ระยะเวลารับราชการ และการศึกษาวิชาการตำรวจก่อนรับราชการของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่แตกต่างกัน ทำให้มีความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้พบว่า ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความสัมพันธ์กันทางบวก

บานชื่น บุญประเสริฐ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักเรียน ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักเรียนตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ครูสังคมศึกษาจำนวน 359 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 74 โรงเรียน ในเขตการศึกษา 7 และ 8 ผลการวิจัยปรากฏว่า

(1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย เน้นจุดประสงค์ที่นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูส่วนใหญ่เน้นจุดประสงค์ที่นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างบ่อย (3) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เน้นจุดประสงค์ที่นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทั้ง 3 กิจกรรมนั้น การวัดและการประเมินผลโดยเน้นความรู้ความเข้าใจ (4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมคือ การขาดแคลนสื่อการสอนที่ทันสมัย ขาดความสนใจและความร่วมมือของนักเรียน และขาดการสนับสนุนและร่วมมือจากผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน

นาคยา ใจมหา (2534) ทบทวนวิจัยเรื่อง ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่ วัดจุดประสงค์การวิจัย เพื่อวัดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 315 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 277 คน ปีการศึกษา 2533 โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านความรู้สึกหรือความโน้มเอียงที่จะเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ และด้านการเห็นคุณค่าหรือเห็นความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก (2) นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องความรู้สึกหรือความโน้มเอียงที่จะเลือกปฏิบัติ หรือไม่เลือกปฏิบัติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาแต่ละด้านปัญหาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 คือ ปัญหาป่าไม้ ปัญหามลพิษทางเสียง ส่วนการเห็นคุณค่าหรือการเห็นความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 โดยส่วนรวม พิจารณาในแต่ละด้านพบที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 คือ ปัญหามลพิษของน้ำ ปัญหามลพิษของอากาศ ปัญหามลพิษของดิน และปัญหามลพิษทางเสียง โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ทองศักดิ์ ประสภักดีคุณ (2534) ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินค่าความ
 ตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตราด วัตถุประสงค์การ
 วิจัยเพื่อประเมินค่าความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบความตระหนักในปัญหา
 สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตราด โดยแยกตามเขตที่อยู่อาศัย อาชีพ
 ของบิดาและเพศของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3 จาก 10 โรงเรียน
 ในจังหวัดตราด ปีการศึกษา 2533 จำนวน 210 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความ
 ตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง และนักเรียนร้อยละ 67.40 รับรู้ถึงสถานการณ์
 สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในจังหวัดตราด ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง เขตที่อยู่อาศัย อาชีพของบิดา และเพศ
 ของนักเรียน มีผลต่อความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอกสารงานวิจัยต่างประเทศ

สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย

จาคอบ (Jacob, 1957) มีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่อบรม
 กล่อมเกลา (socialization) มากกว่าจะทำให้นักศึกษาใจกว้างขึ้น แต่นักศึกษาจะมีความ
 เข้มงวดน้อยลง มีลักษณะเชิงลัทธิอันต์น้อยลง (less dogmatic) และลดมาตรฐานความเชื่อ
 ที่รุนแรงลง มีความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้มีอำนาจมากขึ้น มั่นใจในตัวเองมากขึ้น พึ่งตนเอง
 ได้ดีขึ้น เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ลดอคติต่อต่างชาติดลง มีความยืดหยุ่นในเรื่องความเชื่อมากขึ้น

โกลด์เซน (Goldsen, 1960) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนิสิตนักศึกษาระดับ
 วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทัศนคติที่ศึกษานครั้งนี้ หมายถึงความคิดเห็น
 ต่อการศึกษาในมหาวิทยาลัย การเลือกอาชีพ การดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของ
 ชายและหญิง การเมือง เศรษฐกิจ และความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายที่
 ต้องการจะทราบว่าความคิดเห็นดังกล่าวเปลี่ยนแปลงหรือไม่ จากการศึกษาในระดับวิทยาลัยและ
 มหาวิทยาลัย จำนวน 11 แห่ง ในอเมริกา นิสิตนักศึกษา 2975 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มหนึ่งอย่างไม่เป็นทางการ การวิจัย

นี่เป็นการศึกษาระยะยาว ตั้งแต่ นักศึกษา เพิ่ง เข้าศึกษาจนกระทั่ง เรียนปีสุดท้าย ผลการวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีอิทธิพลต่อทัศนคติของนิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าว

แพลน (Plant, 1965) ได้ทำการศึกษากลุ่มนักศึกษาที่วิทยาลัยซานโจเซ และ อีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นคนที่มีคุณภาพในระดับเดียวกันกับนักศึกษาเหล่านี้ แต่ไม่ได้เข้าศึกษาในวิทยาลัย เพราะข้อจำกัดในเรื่องที่ว่างในการรับเข้าศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงในตัวนักศึกษาดูเหมือน จะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย คือ นักศึกษาซึ่ง เรียน 4 ปี มีการเปลี่ยนแปลง มากกว่านักศึกษาที่เรียน 2 ปี และนักศึกษาที่เรียน 2 ปี มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่ากลุ่มเพื่อนที่ ไม่ได้เข้าศึกษาเลย

จามี (Jaime, 1972) ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย บริติส โคลัมเบีย (The University of British Columbia) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 ระหว่างปีการศึกษา 1970-1971 จำนวน 594 คน พบว่า ทัศนคติของนักศึกษาที่อยู่ในสถาบันหลายปีประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาจากตัวแปรเพศ ปรากฏว่า นักศึกษาชายประเมินสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับต่ำกว่านักศึกษาหญิง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของแมค (Mack, 1971) ที่ศึกษาในเรื่อง ภาพพจน์ของวิทยาลัยริคส์ (Ricks College) โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 แตกต่างจากทัศนคติก่อนที่จะเข้าเรียน

ลอคลิน (Locklin, 1976) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย 4 แห่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงนโยบาย กฎ ระเบียบบริหารสถาบัน การแบ่งหน้าที่ของหน่วยงานการปกครองสถาบันที่มีผลกระทบต่อนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่าสถาบันเพียง 2 แห่ง ที่ได้ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันอย่างเต็มที่ ส่วนอีก 2 สถาบันนั้น ให้นักศึกษามีส่วนร่วมเพียงส่วนน้อย นักศึกษาทั้ง 4 สถาบันไม่มีการรวมตัวเพื่อต่อต้านนโยบายการบริหารสถาบัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสถาบันที่ให้นักศึกษาเข้าร่วมบริหารอย่างเต็มที่กับสถาบันที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมเพียงส่วนน้อยนั้นแล้ว พบว่าสถาบันประเภทแรกจะมีกฎ ระเบียบ รวมทั้งนโยบายด้านวิชาการ

และสังคมที่ไม่เคร่งครัด การปกครองเป็นไปอย่างได้ผล ข้อเสนอของนักศึกษาได้รับการตอบสนองจากครูอาจารย์เป็นอย่างดี อาจารย์และนักศึกษาได้ร่วมกันถกเถียง อภิปรายเกี่ยวกับปัญหาทั้งในด้านการเมือง การศึกษา ได้มากกว่าสถาบันอีกประเภทหนึ่ง

ฮิลล์ (Hill, 1978) ศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยฟลอริดาแอตแลนติก (Florida Atlantic University) ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (CUES) เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่าในด้านนักศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับสถาบันตามลักษณะต่าง ๆ จากสูงไปหาคำ คือ นักศึกษาเป็นผู้เฝ้าหาคำรู้ (scholarship) นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและปฏิบัติตัวได้เหมาะสม (propriety) นักศึกษารู้จัก ตระหนักและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง (awareness) นักศึกษามีการช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีรักหมู่คณะ (community) และนักศึกษามีความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติจริงได้ (practicality) ส่วนอาจารย์มีความคิดเห็นต่อลักษณะของสถาบันจากเกณฑ์สูงไปหาคำ คือ นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและปฏิบัติตัวได้เหมาะสม (propriety) นักศึกษาเป็นผู้เฝ้าหาคำรู้ (scholarship) นักศึกษารู้จัก ตระหนักและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง (awareness) นักศึกษามีการช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีรักหมู่คณะ (community) และนักศึกษามีความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติได้

เมดิสัน (Medison, 1985) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยมีส่วนทำให้นักศึกษามีบุคลิกภาพเปลี่ยนไป คือ เนื้อหาวิชาที่เรียน นิสิตนักศึกษาจะมีพฤติกรรมและบุคลิกภาพเปลี่ยนไปตามวิชาที่เรียน อิทธิพลของเพื่อนก็มีผลทำให้บุคลิกภาพของนักศึกษาเปลี่ยนไปด้วย นอกจากนี้วัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา เช่น การแต่งกาย บุคลิกภาพของอาจารย์ผู้สอนก็มีผลต่อบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาเช่นกัน

เคพเปลอร์ เควิท เจย์ (Keppler, Kurt Jay, 1984) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในวิทยาเขตและรัฐ จุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากรของนิสิตนักศึกษากับคุณลักษณะทางการเมือง

และความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับประเด็นในวิทยาเขต และการอุดมศึกษาเกี่ยวข้องกับรัฐมิสซูรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่นิสิตนักศึกษาจำนวน 486 คน จากมหาวิทยาลัยมิสซูรี-คอลลัมเบีย เครื่องมือคือแบบสอบถาม ASUM แบ่งนิสิตนักศึกษาออกเป็นกลุ่มตามเพศ ชั้นปี ค่าระดับคะแนนสะสมเฉลี่ย (GPA) ประเภทของที่พัก สถานภาพการเลือกตั้งผู้แทน การไม่สังกัดพรรคการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมือง ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้แสดงความคิดเห็นประเด็นทางวิทยาเขต 7 ประเด็น และประเด็นทางด้านกฎหมายของรัฐ 5 ประเด็น การวิเคราะห์ใช้ทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มแยกตามประชากรในการทดสอบ 21 ใน 84 แบบทดสอบ ประเด็นของความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาคือ การเพิ่มงบประมาณตั้งไว้พิเศษจากรัฐมิสซูรี และเพิ่มข้อกำหนดในการรับนิสิตนักศึกษาเข้าศึกษา ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในความคิดเห็นของกลุ่มที่แยกตามลักษณะประชากรในประเด็นต่อไปนี้ การจัดโปรแกรมตัวแทนนิสิตนักศึกษาในสภาดูแลทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย (curators) สตออายุชั้นต่ำของวุฒิสภาของรัฐ เข้มงวดกับการใช้สิทธิ์ล็อบบี้ยิ่ง (lobbying) ของ ASUM ต่อประเด็นทางการศึกษา การเตรียมการสนับสนุนจากรัฐบาลสำหรับการช่วยเหลือนิสิตนักศึกษา เพื่อเป็นกองทุนขององค์กรการ เช่น the Legion of Black Collegians, the Gay and Lesbian Alliance และสมาคมนิสิตนักศึกษาศาสตร์ และค่ายเยาวชนของมหาวิทยาลัย (Y.M.C.A.)

สรุปข้อค้นพบชี้ว่า ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาแตกต่างกันตามชั้นเรียน นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีแนวโน้มที่จะมีแนวคิดเสรีนิยมมากกว่ากลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ นิสิตนักศึกษาหญิงได้รับการสนับสนุนทางเงินทุนภายนอกมากกว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลการเรียน (GPA) สูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีเสรีนิยมมากกว่า นิสิตนักศึกษาที่เป็นสมาชิกพรรครีพับลิกันมีความกระตือรือร้น (enthusiasm) น้อยในการเพิ่มเงินช่วยเหลือ แต่สนับสนุนการเพิ่มภาษีรัฐและมหาวิทยาลัยให้มีสัดส่วนเหมาะสม

อับราฮามอวิช เดนีส (Abrahamowicz, Daniel, 1985) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและความสัมพันธ์กับการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาต่อสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยและความพึงพอใจกับมหาวิทยาลัย" ได้มีการศึกษาจำนวนมากมายืนยันให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาที่ฝึกฝนและมีส่วนร่วมในมหาวิทยาลัย ได้มีการเรียนรู้และพัฒนาการมาก

กว่านิสิตนักศึกษาที่ไม่ฝึกฝนและมีส่วนร่วม การวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ การฝึกฝนและเข้าร่วมในกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและองค์การ กับการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ความพึงพอใจ และการฝึกฝนกับมหาวิทยาลัยทั้งหมด กลุ่มตัวอย่าง 343 คน คัดเลือกมาจากนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยทอเลโด ซึ่งลงทะเบียนเรียนในระหว่างฤดูหนาวปี 1985 การศึกษาเปรียบเทียบกับนิสิตนักศึกษา 151 คน ที่เป็นสมาชิกขององค์การนิสิตนักศึกษา และ 162 คน ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ใช้แบบสอบถามประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย (The College Student Experience Questionnaire) ของเพส (Pace, 1983) การวิเคราะห์โดยทดสอบค่าทีและ โคลสแควร์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาที่เป็นสมาชิกขององค์การนิสิตนักศึกษาได้คะแนนสูงกว่านิสิตนักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์การ อย่างมีนัยสำคัญในทุกๆ 14 ลักษณะ และดัชนีความพึงพอใจเป็น 20 ใน 21 และ 3 ใน 8 ของแบบวัดสภาพแวดล้อม

จากการวิจัยนี้สรุปว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิสิตนักศึกษาโดยการเป็นสมาชิกในองค์การนิสิตนักศึกษา จะทำให้เกิดผลมีคุณค่าสำหรับการศึกษาต่อไป

ไซ (Tsai, Bih-Hwang, 1985) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและทัศนคติสร้างสรรค์ (creative attitudes) ระหว่างนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาชาวจีนในไต้หวันและสหรัฐอเมริกา เป้าหมายหลักของสังคมสมัยใหม่เพื่อแสวงหาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี คือการผลิตนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ระบุไว้ของการอุดมศึกษานั้น เชื่อว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมของมหาวิทยาลัย (university social environment) การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจว่า (1) ทัศนคติสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย และวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาใน 4 มหาวิทยาลัย (2) ความผันแปรของทัศนคติสร้างสรรค์ของนักศึกษาและสิ่งแวดล้อมระหว่างมหาวิทยาลัยไต้หวัน 2 แห่ง และมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกา 2 แห่ง การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาจำนวน 398 คน ใน 4 มหาวิทยาลัย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย แบบวัดวัฒนธรรมของนักศึกษานามมหาวิทยาลัย แบบวัดสิ่งกระตุ้นทางสร้างสรรค์ ซึ่งเครื่องมือทั้งสามชนิดนี้ได้รับการปรับปรุงดัดแปลงจากต้นฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ Pearson Correlation,

Multiple Regression, t-test, F-test, Chi-Square และ ANOVA ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมของนักศึกษาและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทัศนคติสร้างสรรค์ของนักศึกษาจีน ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย (open-minded and social emphases และ student activities และ relationship) และตัวแปรด้านวัฒนธรรมของนักศึกษา (independence, intellectuality และ innovation) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญกับทัศนคติทางสร้างสรรค์

สิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยอเมริกาที่นักศึกษารับรู้ว่ามีนัยสำคัญสูงกว่าคือ การแสดงออกและสุนทรีย์ การงานและอาชีพ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร-นักศึกษา และมีนัยสำคัญต่ำกว่าคือ ด้านกิจกรรมนักศึกษาและความสัมพันธ์ ด้านวัฒนธรรมย่อย สิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่นักศึกษามหาวิทยาลัยไต้หวันรับรู้ว่ามีนัยสำคัญสูงกว่าในเรื่องนวัตกรรม (innovation) การแข่งขัน และระดับน้อยกว่าในด้าน intellectuality

สิ่งที่น่าประหลาดใจคือ นักศึกษาไต้หวันมีคะแนนทัศนคติสร้างสรรค์สูงกว่านักศึกษามาอเมริกา ยิ่งกว่านั้นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป มีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้ง 4 มหาวิทยาลัย

การวิจัยนี้อาจจะนำไปใช้กำหนดนโยบายของการอุดมศึกษาในไต้หวันและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ และเสนอแนะการวิจัยต่อไปด้วยการวิจัยระยะยาว (longitudinal) อาจจะทำให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยได้

พาร์ค จุง ฮับ (Park, Jong-Hub, 1989) ได้ศึกษาเรื่องการฝึกฝนและการเข้าร่วมในปฏิบัติการทางการเมือง เพื่อตรวจสอบนักรณรงค์ทางการเมืองในมหาวิทยาลัยเกาหลี ผู้วิจัยพยายามจะเข้าใจ จากแนวคิดของนักศึกษา ประสบการณ์ของนักศึกษาในสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเกาหลีที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติการทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมทางการเมืองอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มสาธิต (demonstration) กลุ่มเหตุการณ์ (event) และกลุ่มประชุม (meeting) กิจกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาจะมีพื้นฐานอยู่ที่องค์การนิสิตนักศึกษาต่าง ๆ ส่วนใหญ่กิจกรรมทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมในประเด็นปัญหาทางการเมืองของเกาหลี

วิรัช ทุมมาพร (Thummapon, Wirat, 1987) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษา กับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย วัดภูประสงค์ของการวิจัย เพื่อสำรวจความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย เปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง และนักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ของคณะศึกษาศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย ระหว่างปี 1986-1987 กลุ่มตัวอย่าง ประชากร กลุ่มละ 100 คน สุ่มตัวอย่างแบบ Stratified random sampling นักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 แบบสอบถามประกอบด้วยสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย 6 ลักษณะ คือ กลุ่มเพื่อน ห้องเรียน การบริหาร หอพัก ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และกิจกรรมนักศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ MANOVA ตามด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และ Fisher's Heast Significant Difference ผลการวิจัย ทุกกลุ่มชี้ให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมที่น่าพึงพอใจมากที่สุดคือ กลุ่มเพื่อน ตามด้วย ห้องเรียน ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และหอพัก สิ่งที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดคือ การบริหารและตามด้วย กิจกรรมนักศึกษา และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในปัจจัยรวมทั้ง 6 ปัจจัย ระหว่างเพศ และระดับชั้นปี และพบว่า นักศึกษาหญิงมีความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมทางการบริหารและหอพักมากกว่านักศึกษาชาย นักศึกษาชั้นปีที่ 2 และปีที่ 3 มีความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมทางด้านการบริหารมากกว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 4

ฟริเซน (Friesen, A. Morris, 1991) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบของการฝึกฝนและ เข้าร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่อประสิทธิภาพแห่งตนของ นิสิตชั้นปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสัมมนานิสิตใหม่เกี่ยวกับชีวิตในวิทยาลัย โดยสุ่มจากการอภิปรายกลุ่ม 1 ใน 3 ครั้ง การทดลองจะมี 3 ระยะ ซึ่งเน้นความสำคัญของการฝึกฝนในกิจกรรมนิสิตเมื่อสิ้นสุดการทดลองทั้ง 3 ระยะแล้ว ให้นิสิตระบุการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 1 กิจกรรม บางกลุ่มจะได้รับการทดลองทั้ง 3 ระยะ เช่นกัน แต่นิสิตจะไม่ถูกขอให้ระบุการเข้าร่วมกิจกรรม แต่จะส่งเสริมให้ฝึกฝนกิจกรรมนักศึกษา ส่วนกลุ่มควบคุมจะไม่ให้ข้อมูลใด ๆ เป็นพิเศษเกี่ยวกับการฝึกฝนหรือการเข้าร่วมในกิจกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ repeated measures ผลปรากฏว่าการฝึกฝนในกิจกรรมนิสิตนักศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพแห่งตน อย่างมีนัยสำคัญ แต่ก็มี

ข้อนำสั่งเกิดว่า ประสิทธิภาพแห่งตนทางสังคม (social self-efficacy) จะได้รับอิทธิพลจากการทดลอง และมีความแตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย การทดลองแบบ full treatment มีนัยสำคัญสำหรับเพศชาย ส่วนการทดลองแบบ partial treatment จะมีนัยสำคัญสำหรับเพศหญิง

โล็บ และ แพตริเซีย (Loeb and Patricia, 1992) ได้ศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการรับรู้ของคนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี" ชั้นปีที่ 1-2 หลักสูตร 4 ปี ในมหาวิทยาลัยประเภทไป-กลับ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย อายุ 17-19 ปี ครั้งแรกจำนวน 160 คน ครั้งที่สองจำนวน 141 คน (ร้อยละ 88) และ 95 คน (ร้อยละ 59) ที่ได้เข้าร่วมการทดลองทั้ง 3 ระยะ ระยะสุดท้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน เป็นหญิง 70 คน ชาย 25 คน เป็นคนชั้นกลางผิวดำ 9 คน อีสแพนิก 3 คน เอเชีย 2 คน ที่เหลือเป็นชาวผิวขาว นักศึกษา 90 คน (ร้อยละ 95) เป็นนักศึกษาภาคปกติ (เรียน 12 หน่วยกิตหรือมากกว่านั้น) และอีก 66 คน (ร้อยละ 69) เป็นนักศึกษาที่ทำงานบางส่วน บิดามารดาแต่งงานประมาณ ร้อยละ 80 โดยเฉลี่ยมีพี่น้องมากกว่า 2 คน (ร้อยละ 2.09) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม มี 5 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อปัญหาทางสังคม 23 ปัญหา เช่น โรคเอดส์ อาชญากรรม ความต้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นต้น ตอนที่ 2 ให้นักศึกษาพรรณนาเกี่ยวกับทัศนคติทางบุคลิกภาพของตน 53 ลักษณะ เช่น ก้าวร้าว เชื้อฉ้อ มีสติปัญญา มีพลัง ทัศนคติมองโลกในแง่ดี ปรับตัวได้ดี โดยเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 7 ค่า ตอนที่ 3 ให้นักศึกษาบันทึกเกี่ยวกับความคิดของเพื่อน ๆ ในระดับมัธยมศึกษาว่าเพื่อน ๆ จะพรรณนาถึงทัศนคติของเขาอย่างไร ตอนที่ 4 ให้นักศึกษาวัดคุณภาพชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตอีก 5 ปีข้างหน้า ตั้งแต่ชีวิตที่เลวที่สุดที่เป็นไปได้ (0) และชีวิตที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ (10) ตอนที่ 5 ให้นักศึกษาพรรณนาทัศนคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา สังคมและอื่นๆ รวม 14 กลุ่ม เช่น อาหรับ ยิว เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 7 ค่า แบบ Guttman cumulative scale rating เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่าที่เด่นคือ (1) ทัศนคติเกี่ยวกับ social distance เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากที่สุด และเปลี่ยนแปลงอย่างมั่นคง การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่เกิดขึ้นในภาคการศึกษาที่ 1 (2) มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมเพียงเล็กน้อย

(7/23 ปัญหา) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ (3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลิก
 ลักษณะ: เกิดขึ้นน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ มีการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญทางสถิติ
 ใน 7 ลักษณะ (53 ลักษณะ) เมื่อให้พรรณนา "ตน" และเปลี่ยนแปลง 8 ลักษณะ เมื่อคิดว่า
 เพื่อน ๆ พรรณาเกี่ยวกับตัวของนักศึกษา นักศึกษาพรรณนาเกี่ยวกับตนเอง เมื่อสิ้นภาคเรียน
 ที่ 1 มีค่าลดลงในลักษณะต่อไปนี้ พลัง ความเป็นเพื่อน ความสำคัญและความน่าเชื่อถือ ความ
 น่าไว้วางใจ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยเมื่อพิจารณาตนเองเมื่อเริ่มเข้าเรียน (4) ไม่มีการเปลี่ยน
 แปลงอย่างมีนัยสำคัญในการประเมินคุณภาพชีวิตทั้งในสภาพปัจจุบันและอนาคต (5) ส่วนคำถาม
 บลายเปิดต่อข้อความที่ว่า นักศึกษาเปลี่ยนแปลงอย่างไร ส่วนใหญ่ตอบว่ามีวุฒิภาวะมากขึ้น
 (ร้อยละ 28) มีความรับผิดชอบมากขึ้น (ร้อยละ 23) และมีความเป็นอิสระมากขึ้น (ร้อยละ
 22)

พฤติกรรมทางการเมือง

ยัทแตรัม (Yattram) ได้วิจัยพบว่า ในปี 1970 การประท้วงของนิสิตนักศึกษา
 ลดลง แต่การรณรงค์ของนิสิตนักศึกษายังคงมีต่อไปในหลายมหาวิทยาลัย แต่ผู้ประท้วงเกิดจาก
 การเรียกร้องบางอย่างทางเศรษฐกิจ การเมือง เช่น ความเสมอภาคเป็นประเด็นที่เรียกร้อง
 ในปี ค.ศ. 1960 ปี 1970 มีการเรียกร้องขอมีสวนในประชาธิปไตยมากขึ้น และต้องการได้รับความ
 ความเป็นธรรมทางสังคมด้านต่าง ๆ และเชื่อมเรียงเข้ากับวัฒนธรรม การศึกษาในปี 1974 และ
 1977 พบว่า การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้น มีนักปฏิวัติสังคมนิยมและนักรณรงค์ผูกพันกับการประท้วง

เลวิน และ วิลสัน (Levine and Wilson, 1979 อ้างใน Altbach, 1981)
 ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองในสหรัฐอเมริกาพบว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงไม่ช้า
 เป็นการถดถอย นิสิตนักศึกษาได้ใช้ระบบกลุ่มเพื่อนเป็นแรงกดดันทางการเมือง และการแข่งขัน
 กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ นั้นเป็นสภาพหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงในปี 1970 ซึ่งแสดงให้เห็นการ
 เปลี่ยนแปลงพื้นฐาน ทำให้เห็นสไตล์และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาใน
 ระยะสั้น การถดถอยและการวางเฉยทางการเมืองที่ไม่แท้จริง อันที่จริงแล้วนิสิตนักศึกษายังมี
 รูปแบบการแสดงออกอย่างคงเส้นคงวากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง

แต่ไม่ได้อยู่ในรูปการประท้วง การเดินขบวน แต่จะใช้ขบวนการทางประชาธิปไตยที่กดดันทางการเมือง ทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และแรงกดดันทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งดูเหมือนว่านิสิตนักศึกษาไม่ค่อยมีกิจกรรมทางการเมือง

เวบเลอร์ (Webler, 1980) ได้ศึกษาเชิงสำรวจพฤติกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษานเฮอร์มันตะวันตก ระหว่าง 1960-1970 โดยพบว่าปัจจัย 4 ประการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม คือ

1. บทบาท (Role) ของตนเอง
2. การมองตนเองว่าเป็นใคร (Identification)
3. ความแตกต่างระหว่างทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่แตกต่างจากสังคมทั่วไป
4. บรรยากาศทางการเมือง ปรัชญาทางการเมืองต่าง ๆ

ใน ค.ศ. 1970 นิสิตนักศึกษาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับ ค.ศ. 1960 ที่นิสิตนักศึกษามีกิจกรรมทางการเมืองประท้วงมากกว่าความร่วมมือ

ชิมบัวร์ (Shimburi, 1980) ได้ศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ได้สำรวจพฤติกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาญี่ปุ่น พบว่าพฤติกรรมจะถูกกระตุ้นโดยองค์การสมาพันธ์นิสิตนักศึกษาที่เรียกว่าเซนกากูเร็น (Zengakuren) ซึ่งมีความแตกแยก และขัดแย้งกันในเรื่องสนธิสัญญาระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น นักศึกษาต่อต้านสงคราม Shimburi ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาแบ่งเป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 ระหว่างปี 1965-1970 มีการเปลี่ยนแปลงการให้ความร่วมมือและการต่อต้านระหว่างกลุ่มชนในสังคม

ยุคที่ 2 ระหว่างปี 1971-1975 มีความสงบราบคาบในสถาบันอุดมศึกษา

ยุคที่ 3 ระหว่างปี 1976-1980 นิสิตนักศึกษาแสดงออก

เลวิทท์ (Levitt, 1981) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกาและ เฮอร์มันตะวันตก ข้อค้นพบปรากฏว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือพฤติกรรมทางการเมืองจะ เกิดจากปัจจัยภายนอกทางสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงและข้อขัดแย้ง

กับความเชื่อภายในสถาบัน เป็นเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาทางการเมือง ลักษณะ วัฒนธรรมและค่านิยมและค่านิยมของเยาวชนและนิสิตนักศึกษา

สเตเตอรา (Statera, 1981) ได้รายงานการวิจัยพฤติกรรมนิสิตนักศึกษาอิตาลี จากสภาพอุดมการณ์ไปสู่กลียุค บอกว่านิสิตนักศึกษามีความเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้เริ่มต้นขึ้นใหม่หลังจากได้สงบไปในปี 1968 เนื่องจากความผิดหวังและโกรธแค้นของเยาวชนในหลายๆ มหาวิทยาลัยต่อวิกฤตการณ์ในสังคมอิตาลีเสีย นักสังคมศาสตร์ได้ทำนายว่าจะมีการเรียกร้องอย่างมากหลังปี 1968 แต่ก็ไม่ได้มีขึ้น ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบันมาจากปรัชญาและแนวโน้มทางการเมือง แต่นิสิตนักศึกษาบางคนจะใช้วิถีก้าวร้าวมากขึ้น บางกลุ่มยึดถืออุดมการณ์การเมืองมากขึ้น ในขณะที่บางกลุ่มไม่สนใจการเมืองแต่หันมาสนใจชีวิตส่วนตัวและการทำงานมากขึ้น

กาซามิแอส (Kazamias, 1990) ได้ทำการศึกษากลุ่มแรงงานในประเทศกรีซ พบว่า ที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาในชุมชนเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา ปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญคือ ลักษณะเชิงวัฒนธรรมและทัศนคติของประชาชนในประเทศ นักศึกษาในชุมชนจะมีพฤติกรรมแตกต่างกับนักศึกษาที่มาจากสถาบันอุดมศึกษาในชนบท เพราะนักศึกษาในชนบทจะมีสภาพแวดล้อมเชิงปัญหา เชิงวัฒนธรรมกว้างขวางมากกว่า นักศึกษาในชุมชนเมืองมีความคาดหวังมากกว่า จึงมีการเรียกร้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ มีการเรียกร้อง ประห้วงกับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เปลี่ยนแปลงในระบบความต้องการ ความคาดหวัง

เลวี (Levy, 1981) ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจและบรรยายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองในประเทศกลุ่มลาติน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลอยู่ในสิ่งแวดล้อมไม่ใช่อยู่ในตัวของนักศึกษากล่าวคือเกี่ยวกับบทบาทภายนอกสถาบัน นโยบายรองรับของประเทศ กิจกรรมทางการเมืองจึงสะท้อนแสดงภาพ ทำให้รูปแบบชัดเจน รูปแบบทางการเมือง ปรัชญา พรรคการเมืองในขณะนั้น กลุ่มประเทศลาตินกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่เผด็จการ และการอุดมศึกษาก็เปลี่ยนแปลงจากของรัฐเป็นของเอกชน ทำให้เกิดพฤติกรรมของนักศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปต่างกัน

วินสตัน (Winston, Barbara, J., 1974) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของความตระหนักที่เกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมระหว่างนักเรียนมัธยมที่ได้รับคัดเลือก จุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่สัมพันธ์กับความพยายามในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา และเสนอแนะทางเลือกอื่น ๆ การศึกษานี้จะให้ข้อมูลพื้นฐานในการจัดหลักสูตรสิ่งแวดล้อม โดยมีความเห็นพ้องกันว่า เจตคติต่อสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ นักเรียนมัธยมจากโรงเรียนมัธยม 6 แห่ง ในชิคาโก จำนวนกว่า 400 คน และมีกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เข้าร่วมโครงการทุกชั้นตอนจำนวน 129 คน วิธีการดำเนินการ ให้นักเรียนจัดทำรายชื่อ สิ่งที่ไม่น่าพอใจของชีวิตในเมือง (unpleasant attributes of urban living) แล้วนำมาจัดกลุ่มคัดเลือกปัญหาที่มีความถี่สูงสุด 10 ปัญหา แยกเป็นปัญหาเกี่ยวกับระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ 5 ปัญหา และปัญหาระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 5 ปัญหา ปัญหาทั้ง 10 ปัญหานี้ ได้นำไปใช้สร้างเครื่องมือจัดอันดับ เพื่อวัดการแสดงออกที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาความตระหนักและปัญหาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ นักเรียนที่ได้แสดงตนว่าได้เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่จำเป็นต้องมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่า และนักศึกษาเหล่านั้นไม่ได้แสดงว่าชอบหรือสมัครใจต่อพฤติกรรมที่มุ่งสู่สิ่งแวดล้อม (action-oriented environmental behavior)

งานวิจัยนี้และงานวิจัยอื่นๆ เป็นงานวิจัยอันแรกที่ท้าทายต่อสมมติฐานว่า ได้ใช้เป็นฐานในการจัดโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา งานวิจัยนี้เสนอแนะว่า สมมติฐานนี้อาจเป็นเหตุผลที่ไม่ถูกต้อง โครงการต่างๆ ซึ่งจะมุ่งไปสู่การเพิ่มการรับรู้ทางสิ่งแวดล้อม เพียงแต่จะพัฒนาการรับรู้ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนเท่านั้น ไม่มีการบ่งชี้ว่า การรับรู้จะเป็นผลมาจากการเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียน (environmental concern)